

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ
I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY CHEŁMŻA**

CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

1. WPROWADZENIE

Gmina Chełmża, otaczająca miasto Chełmża, położona jest w północno-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego na terenie powiatu toruńskiego. Od południa graniczy z gminą Łysomice, od południowego-zachodu z gminą Łubianka (powiat toruński). Od północnego-zachodu graniczy z powiatem chełmińskim (gminami: Papowo Biskupie, Kijewo Królewskie i Unisław), od północnego-wschodu z powiatem wąbrzeskim (gmina Wąbrzeźno i Płużnica), a od wschodu z powiatem golubsko-dobrzyńskim (gmina Kowalewo Pomorskie). Niewielkie obszary Lasów Państwowych znajdują się w zarządzie Nadleśnictwa Golub-Dobrzyń, Leśnictwo Leśno.

Przez teren gminy przebiega z północy na południe droga krajowa Nr 1 łącząca Cieszyn z Gdańskiem, która stanowi część międzynarodowego szlaku komunikacyjnego E75 (Helsinki – Gdańsk – Łódź – Katowice – Budapeszt – Ateny). W układzie równoleżnikowym przebiega droga wojewódzka nr 551 (Strzyżawa – Dąbrowa Chełmińska – Unisław – Wybcz – Chełmża – Wąbrzeźno) oraz nr 589 (Grzywna – Chełmża).

Z położeniem na wysoczyźnie wiąże się dobra przydatność rolnicza gruntów, duży udział gleb chronionych w myśl ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Krajobraz gminy jest typowo rolniczy ze znikomym udziałem terenów zadrzewionych i leśnych. Jedynie w okolicach jeziora Grodzieńskiego i Głuchowskiego znajdują się tereny zalesione.

Środowisko kulturowe gminy Chełmża jest bardzo bogate. Na terenie gminy znajdowało się 28 założeń pałacowo – parkowych, z czego duży procent został zachowanych do dnia dzisiejszego. O bogactwie świadczą liczne obiekty i obszary zaewidencjonowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Podstawowe dane o gminie:

- powierzchnia – 17 895 ha (179 km²),
- liczba sołectw – 28,
- liczba miejscowości – 40,
- liczba mieszkańców – 9 605,
- użytki rolne – 89,5%,
- lesistość – 1,6%.

2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU ORAZ ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY

2.1. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE – STAN PRAWNY

Zadaniem własnym gminy, wynikającym z ustawy o samorządzie gminnym jest m.in. prowadzenie polityki w zakresie gospodarowania przestrzenią i zapewnienie ładu przestrzennego. Zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki terytorialne, zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczenia terenów oraz określania zasad ich zagospodarowania i zabudowy określone są w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80 poz. 717, z późn. zm.).

W celu kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej, w tym określenia lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego, Wójt Gminy sporządza studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, zwane dalej studium. Dokument ten, zgodnie z art. 9 pkt. 5 wspomnianej wyżej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, nie jest aktem prawa miejscowego, tylko opracowaniem kierunkowym, stanowiącym wyraz polityki przestrzennej władz samorządowych gminy. Zgodnie z art. 14 pkt 8 tejże ustawy, aktami prawa miejscowego są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, przy sporządzaniu których, poprzez wymóg zachowania zgodności ze studium (ustalenia studium są wiążące – art. 9 pkt. 4), uwzględnia się politykę przestrzenną gminy. Powyższe sprawia, że jest ono prawem wewnętrznym gminy wiążącym władze oraz podporządkowane jej organy i jednostki, w podejmowanych decyzjach w zakresie działań dotyczących polityki przestrzennej na terenie gminy dla realizacji określonych celów.

Gmina Chełmża posiada *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Chełmża* uchwalone przez Radę Gminy Chełmża w dniu 30 grudnia 1999 (Uchwała Nr XXII/174/99 Rady Gminy Chełmża z dnia 30 grudnia 1999 r.).

Do dnia 31 grudnia 2003 r. na obszarze gminy obowiązywał również *Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Chełmża* (Uchwała Nr XXVII/143/93 Rady Gminy w Chełmży z dnia 11 maja 1993 r. / Dz. Urz. Województwa Toruńskiego Nr 16, poz. 121 z 1993 r.). Dokument ten zgodnie z art. 87 ust 3 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym stracił ważność. Obowiązującym prawem miejscowym są jednak wszystkie plany miejscowe i zmiany planów uchwalone po 1 stycznia 1995 r. (nawet sporządzone na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym), niezależnie od tego, jaki zakres ustaleń i stopień szczegółowości ustaleń określono w tych planach. Obowiązujące plany miejscowe są obecnie bezpośrednią podstawą do sporządzania dokumentacji budowlanych i ubiegania się o decyzje o pozwoleniu na budowę, wydawaną bezpośrednio przez Starostę Powiatu, który z dniem 1 stycznia stracił prawo upoważniania wójtów do wydawania takich decyzji w swoim imieniu.

Opisany stan prawny sprawił, że wiele gmin w Polsce pozostało z nikłym pokryciem swojej powierzchni obowiązującymi planami miejscowymi. W przypadku braku planu miejscowego ustawodawca, zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym przewidział alternatywny tryb lokalizacji inwestycji. Na obszarach, gdzie nie ma planu miejscowych, dla lokalizacji inwestycji celu publicznego i dla zmiany zagospodarowania terenu polegającej na budowie obiektu

budowlanego lub wykonaniu innych robót budowlanych, obowiązują dwie niezależne procedury uzyskiwania decyzji:

- o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego (określone w art. 50),
- o warunkach zabudowy (określone w art. 59).

Decyzje te wydaje Wójt dopiero wtedy, kiedy jest znany potencjalny inwestor i konkretnie zdefiniowane zamierzenia inwestycyjne. W tym trybie samorząd gminy zachowuje możliwość prowadzenia bieżącej polityki w zakresie gospodarowania przestrzenią, chociaż musi zachować dosyć rozbudowany tryb wydawania decyzji (szczególnie decyzji o warunkach zabudowy). Problemem mającym często już swoje odzwierciedlenie w przestrzeni jest brak regulacji w aktualnym prawodawstwie odnośnie zachowania zgodności wydawanej decyzji ze studium. Z kolei w wielu sytuacjach przestrzennych wydanie decyzji o warunkach zabudowy nie jest prawnie możliwe i konieczne jest opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

2.1.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Chełmża uchwalone w dniu 30 grudnia 1999 r. przez Radę Gminy Chełmża (uchwała Nr XXII/174/99) określało funkcje gminy następująco:

- funkcją wiodącą gminy Chełmża jest towarowa produkcja rolnicza i związana z nią obsługa, w tym również usługi niematerialne o charakterze lokalnym,
- funkcją uzupełniającą – szeroko rozumiane usługi komercyjne i publiczne o charakterze ponadlokalnym stanowiące uzupełnienie i wspomaganie obsługi obszaru miejskiego w Chełmży oraz terenu gminy,
- funkcją dodatkową – rekreacja o znaczeniu ponadlokalnym głównie dla mieszkańców Torunia i Chełmży.

Struktura osadnicza została opisana następująco:

„Poszczególne jednostki osadnicze wykazują dość zróżnicowany potencjał ludzki i materialny oraz rozbieżną dynamikę zmian w ostatnim okresie, jak również wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną. Podobne zróżnicowanie występuje także w przestrzennym zagospodarowaniu wsi i kształtowaniu układów urbanistycznych. Ogólnie można przyjąć, że wsie leżące przy drobnych zewnętrznych ciągach komunikacyjnych wykazują dużo większy potencjał, od wsi oddalonych od nich. Charakteryzują się generalnie zwartą zabudową, rozwojem gospodarczym oraz w miarę dobrą obsługą w sferze społecznej.”

Do najbardziej znaczących wsi, pod względem posiadanego potencjału zaliczono: Grzywnę, Kończewice (przy drodze nr 1), zespół wsi Zelgno – Dźwierzno, a także Nawrę, Browinę i Pluskowęsy. Do najsłabszych natomiast: Bocień, Drzonówko, Grzegorz, Januszewo, Liznowo, Parowa Fałęcka, Szerokopas, Świętosław, Witkowo i Zajączkowo. W tej ostatniej grupie większość wsi charakteryzuje się bardzo ekstensywną zabudową, nie posiadającą wykształconych terenów publicznych i przy zwiększonych społecznych powiązaniach, głównymi funkcjami będą rolnictwo i jego obsługa w zakresie produkcji, przetwórstwa, przechowywania, sprzedaży produkcji oraz usługi komercyjne dla ludności wiejskiej. Grzywna oraz zespół Zelgno – Dźwierzno będą pełnić rolę wielofunkcyjnych ośrodków wiejskich o znaczeniu lokalnym.

Wsie Pluskowęsy, Zalesie, Mirakowo w przyszłości zostały ukierunkowane na obsługę terenów rekreacyjnych położonych w sąsiedztwie jeziora Chełmżyńskiego.

W zakresie rozwoju turystyki i rekreacji na terenie gminy Chełmża studium wyróżniło trzy strefy działalności:

- rozwój turystyki rekreacyjnej i sportów wodnych w rejonie jeziora Chełmżyńskiego (zagospodarowanie obrzeży jeziora głównie poprzez budownictwo indywidualne, poprawę jakości wód, zaniechanie poboru wód z jeziora przez cukrownię w Chełmży,

adaptację terenu dawnego ośrodka wypoczynkowego na wschodnim brzegu jeziora na ośrodek obsługi wypoczynku świątecznego lub ośrodka sportów wodnych),

- rozwój turystyki kwalifikowanej w oparciu o sieć znakowanych szlaków turystycznych (zadaniem samorządu gminnego powinno być: stwarzanie warunków dla różnych form obsługi ruchu turystycznego (placówki handlowe, gastronomiczne itp.) oraz utrzymywanie w stanie atrakcyjnym dla turystyki cennych przyrodniczo i kulturowo obiektów; wzdłuż dróg jeziora Chełmżyńskiego należy wytyczyć i zagospodarować ścieżkę rowerową),
- rozwój usług turystycznych wzdłuż drogi krajowej nr 1 (obsługa ruchu tranzytowego – budowa stacji benzynowych, parkingów, obiektów noclegowych, gastronomicznych itp.).

Strefy polityki przestrzennej w studium z 1999 r. zostały wyznaczone następująco:

- A – rolniczo-osadnicza (sołectwa: Dziemiony, Drzonówko, Grzegorz, Januszewo, Kielbasin, Liznowo, Szerokopas, Świątosław, Witkowo, Zajączkowo, Zelgno oraz części sołectw: Mirakowo, Nowa Chełmża, Pluskowęsy, Skąpe),
- B – rekreacyjno-ekologiczna (sołectwo Strużal oraz części sołectw: Pluskowęsy, Mirakowo, Grzywna, Kuczwały i Nowa Chełmża),
- C – gospodarczo-rolnicza (zwarta zabudowa wsi Grzywna oraz części sołectw: Głuchowo, Grzywna, Browina, Kończewice, Skąpe i Bielczyny),
- D – osadniczo-rolnicza o predyspozycjach rozwoju usług i rzemiosła (sołectwa: Bogusławki, Brąchnówko, Głuchowo-Windak, Nawra, Parowa Fałęcka i Sławkowo oraz część sołectw: Bielczyny, Browina, Grzywna, Kończewice, Kuczwały, Mirakowo i Skąpe).

Rysunek 1 Wyrys ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Chełmża - Kierunki zagospodarowania przestrzennego

Źródło: Załącznik do Uchwały Nr XXII/174/99 Rady Gminy w Chełmży z dnia 30 grudnia 1999 r.

2.1.2. Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Chełmża

Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Chełmża uchwalony w dniu 11 maja 1993 r. przez Radę Gminy Chełmża (Uchwała Nr XXVII/143/93) jako podstawową funkcję gminy określił produkcję rolną z ukierunkowaniem na specjalizację upraw roślin zbożowych i przemysłowych oraz hodowlę bydła mlecznego. Wskazywał miejscowość Zelgno jako jednostkę osadniczą poziomu I, koncentrującą usługi podstawowe dla ludności i obsługi rolnictwa, pełniącą funkcje pomocnicze względem usług poziomu wyższego zlokalizowanych w mieście Chełmża.

Pomimo, że plan ogólny utracił moc prawną przeanalizowano go ze względu na art. 61 ust. 2. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – to jest ze szczególnym zwróceniem uwagi na rozmieszczenie terenów przeznaczonych na cele produkcyjne. Przepis ten umożliwia wydanie decyzji o warunkach zabudowy bez zastosowania przepisów ust. 1 mówiącego o warunkach jakie muszą być spełnione do wydania decyzji o warunkach zabudowy¹.

Produkcja na terenie gminy ukierunkowana była głównie na przetwórstwo rolno-spożywcze. Produkcja pozarolnicza na terenach gminy to:

- Baza Rejonu Dróg Publicznych w Małej Grzywnie,
- Tymczasowa Baza Melioracji w Morczynach,
- Zakład Produkcji Półfabrykatów w Pluskowęsach.

Tabela 1 Wykaz terenów przeznaczonych w planie ogólnym na cele produkcyjne

Wieś	Symbol	Przeznaczenie	nr działki
Głuchowo	16 PP	projektowany teren przemysłowo-produkcyjny nieuciążliwy	115/12
Grzywna	22 PB	istniejąca Baza Rejonu Dróg Publicznych	1/4
Kończewice	20 PP	teren projektowany pod przemysł spożywczy	268/3
Mirakowo	4 PB	Baza Melioracji – adaptacja	25
Pluskowęsy	13 PB	teren zakładu produkcji prefabrykatów – adaptacja	168/6
Zelgno	9 PP	istniejąca mleczarnia – adaptacja, strefa uciążliwości w granicach własności, obiekt z przełomu XIX/XX w., pod ochroną konserwatorską	80, 80/1, 80/2, 237

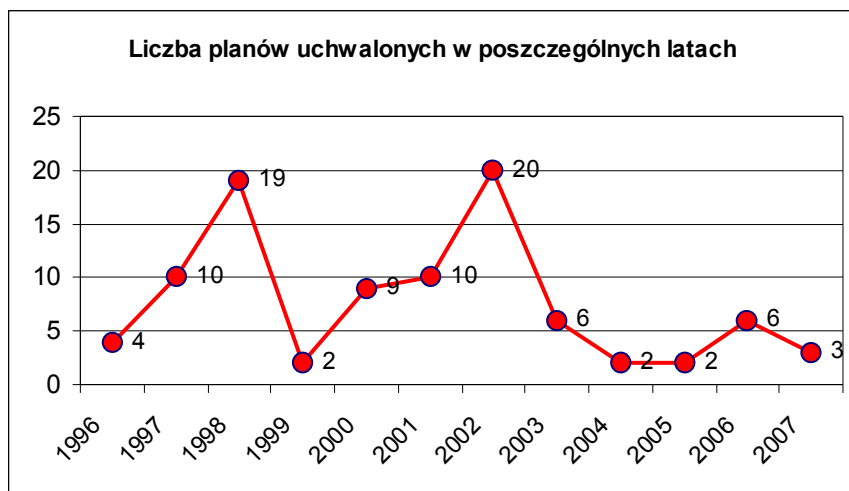
¹ Zgodnie z art. 61 ust. 1 warunkami tymi są:

- 1) co najmniej jedna działka sąsiednia, dostępna z tej samej drogi publicznej, jest zabudowana w sposób pozwalający na określenie wymagań dotyczących nowej zabudowy w zakresie kontynuacji funkcji, parametrów, cech i wskaźników kształtowania zabudowy oraz zagospodarowania terenu, w tym gabarytów i formy architektonicznej obiektów budowlanych, linii zabudowy oraz intensywności wykorzystania terenu;
- 2) teren ma dostęp do drogi publicznej;
- 3) istniejące lub projektowane uzbrojenie terenu, z uwzględnieniem ust. 5, jest wystarczające dla zamierzenia budowlanego;
- 4) teren nie wymaga uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne albo jest objęty zgodą uzyskaną przy sporządzaniu miejscowych planów, które utraciły moc na podstawie art. 67 ustawy, o której mowa w art. 88 ust. 1;
- 5) decyzja jest zgodna z przepisami odrębnymi.

2.1.3. Obowiązujące plany miejscowe

Poniżej zamieszczono wykres obrazujący dynamikę opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w gminie Chełmża.

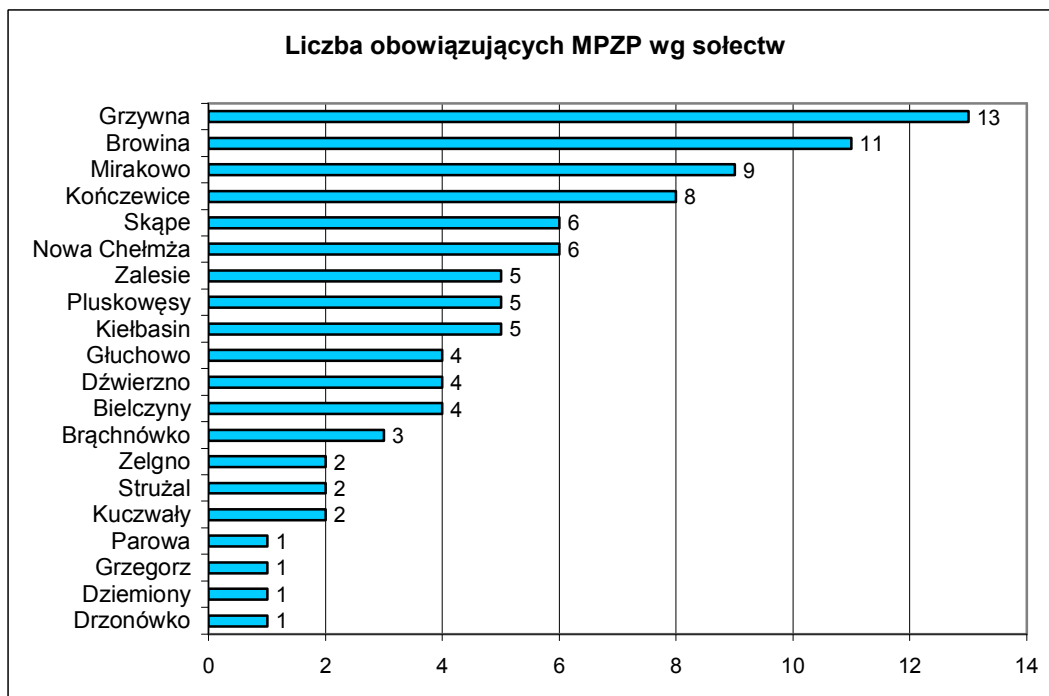
Wykres 1

Źródło: Karolina Pawlak na podstawie analiz własnych wykonanych na podstawie Dz. Urz. Woj. Toruńskiego i Dz. Urz. Woj. Kujawsko-Pomorskiego.

W okresie od października 1996 r. do lipca 2007 r. uchwalono 92 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Łączna powierzchnia terenów objętych tymi planami wynosi 518,86 ha, co stanowi 2,90% powierzchni gminy Chełmża. Najwięcej planów miejscowych zostało uchwalonych na terenie sołectw: Grzywna (13) oraz Browina (11); po 1 planie posiadają 4 sołectwa (Parowa Fałęcka, Grzegorz, Dziemiony, Drzonówko). Dziewięć sołectw nie posiada ani jednego obowiązującego planu miejscowego.

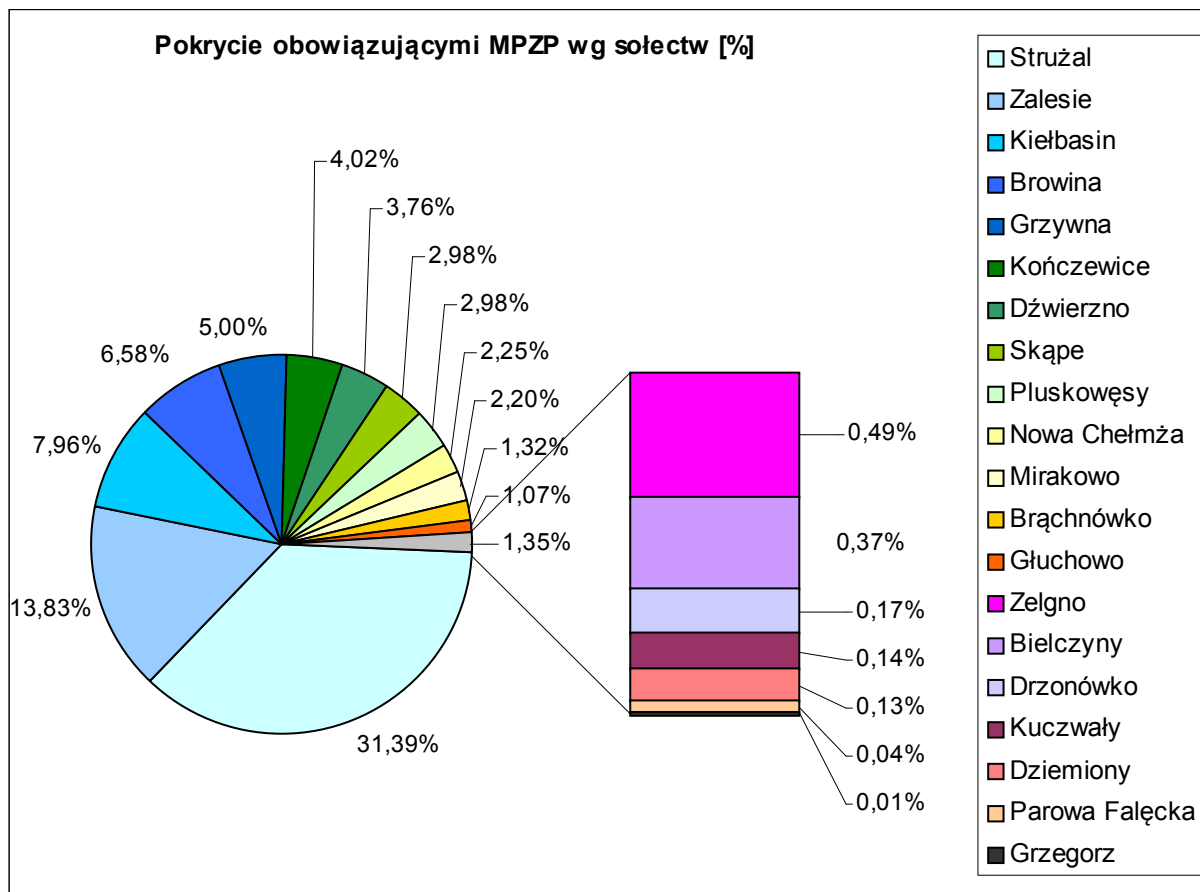
Wykres 2

Źródło: Karolina Pawlak na podstawie analiz własnych wykonanych na podstawie Dz. Urz. Woj. Toruńskiego i Dz. Urz. Woj. Kujawsko-Pomorskiego.

Pod względem pokrycia planami miejscowymi wyróżnia się Strużal – plany miejscowe obejmują niemal 1/3 powierzchni sołectwa (135,53 ha). W siedmiu sołectwach – Zelgno, Bielczyny, Drzonówko, Kuczwały, Dziemiony, Parowa Fałęcka i Grzegorz – pokrycie planami miejscowymi nie przekracza 1%. Wynika to z faktu, iż w tych sołectwach obowiązuje 1 lub 2 plany miejscowe; wyjątkiem jest sołectwo Bielczyny, gdzie 4 plany miejscowe pokrywają obszar 1,89 ha. Przeważają plany sporządzone dla dwu – kilku działek tj. kilku hektarowe.

Wykres 3

Źródło: Karolina Pawlak na podstawie analiz własnych wykonanych na podstawie Dz. Urz. Woj. Toruńskiego i Dz. Urz. Woj. Kujawsko-Pomorskiego.

Na dzień sporządzenia niniejszego studium gmina Chełmża posiadała 92 obowiązujące plany miejscowe obejmujące obszary o bardzo zróżnicowanej powierzchni, przeznaczeniu terenu oraz, co ma największe znaczenie dla jakości wydawanych pozwoleń na budowę i późniejszych realizacji – o zróżnicowanym zakresie i jakości ustaleń. To ostatnie wynika między innymi z ponad 10 letniej różnicy pomiędzy planami uchwalonymi najwcześniej (tj. w 1996 r.) a tymi, które weszły w życie najpóźniej (w czerwcu 2007 r.). Tak długi okres obarczony jest nie tylko naturalnym procesem doskonalenia warsztatu urbanistycznego, wzrostem kompetencji instytucji i organów biorących udział w procesie planowania przestrzennego (zwłaszcza przy legalizacji uchwał) czy wzrostem świadomości i partycypacji społecznej, ale przede wszystkim zmianami w polskim prawodawstwie. Część z obowiązujących planów sporządzana była na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (wraz z aktem wykonawczym), część zaś na podstawie aktualnie obowiązującej ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (wraz z aktem wykonawczym), w których ustawodawcy określili odmienny

zakres ustaleń. Odmierna była także szczegółowość ustaleń wymagana aktami wykonawczymi do ww. ustaw. Zmieniły się także inne akty prawne powiązane z planowaniem i gospodarką przestrzenną – wymienić tu należy przede wszystkim: prawo budowlane, rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, ustawę o ochronie dóbr kultury, ustawę o drogach publicznych, ustawę o ochronie przyrody, prawo ochrony środowiska, prawo wodne i inne.

W obowiązujących planach miejscowych dominuje przeznaczenie mieszkaniowe (138 ha, co stanowi 26,6% terenów pokrytych planami), po ok. 20% zajmują tereny przeznaczone pod przemysł i usługi, 17,0% - tereny produkcji rolnej, 9,8% - tereny komunikacji, 5,4% - tereny zieleni, 1,0% tereny infrastruktury technicznej i 0,2% tereny pozostałe (w tym m. in. tereny wód, tereny zieleni chronionej – użytek ekologiczny).

Tabela 2 Wykaz uogólnionego przeznaczenia podstawowego występującego w obowiązujących planach miejscowych na obszarze gminy Chełmża

Lp.	Uogólnione przeznaczenie podstawowe terenów	powierzchnia	
		[ha]	[%]
1	tereny mieszkaniowe	138,08	26,61%
2	tereny przemysłu	105,18	20,27%
3	tereny usług	102,41	19,74%
4	tereny produkcji rolnej	88,13	16,99%
5	tereny komunikacji	50,90	9,81%
6	tereny zieleni	28,17	5,43%
7	tereny infrastruktury technicznej	4,98	0,96%
8	inne	1,01	0,20%
	suma	518,87	100,00%

Źródło: Karolina Pawlak na podstawie analiz własnych wykonanych na podstawie Dz. Urz. Woj. Toruńskiego i Dz. Urz. Woj. Kujawsko-Pomorskiego.

Wykaz planów miejscowych obowiązujących na dzień opracowania studium został zamieszczony w załączniku nr A.

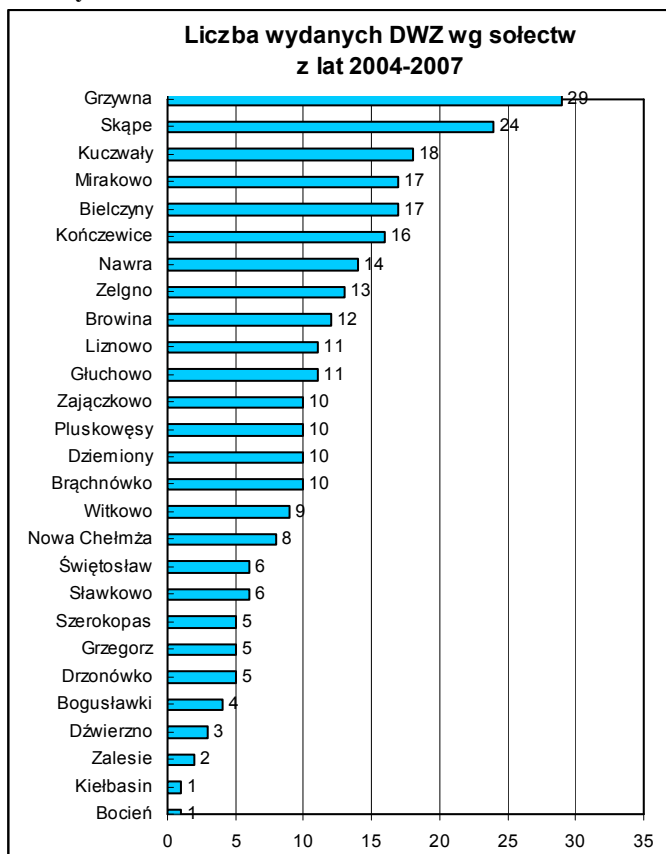
2.1.4. Decyzje administracyjne

Decyzje w sprawie ustalenia warunków zabudowy

Wydane przez Wójta gminy Chełmża decyzje w sprawie ustalenia warunków zabudowy w latach 2004-2007 pokazują tendencje zmiany przeznaczenia terenów, dla których nie ma obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W latach 2004-2007 zostało wydane 279 decyzji: w 2004 r. – 34 decyzje, w 2005 r. – 150 decyzji, w 2006 r. – 65 decyzji a w 2007 r. (stan na koniec sierpnia) 36 decyzji.

Najwięcej DWZ zostało wydanych w miejscowościach Grzywna, Skąpe, następnie w Kuczwałach, Mirakowie i Bielczynach. Liczbę wydanych DWZ w poszczególnych sołectwach obrazuje wykres 4.

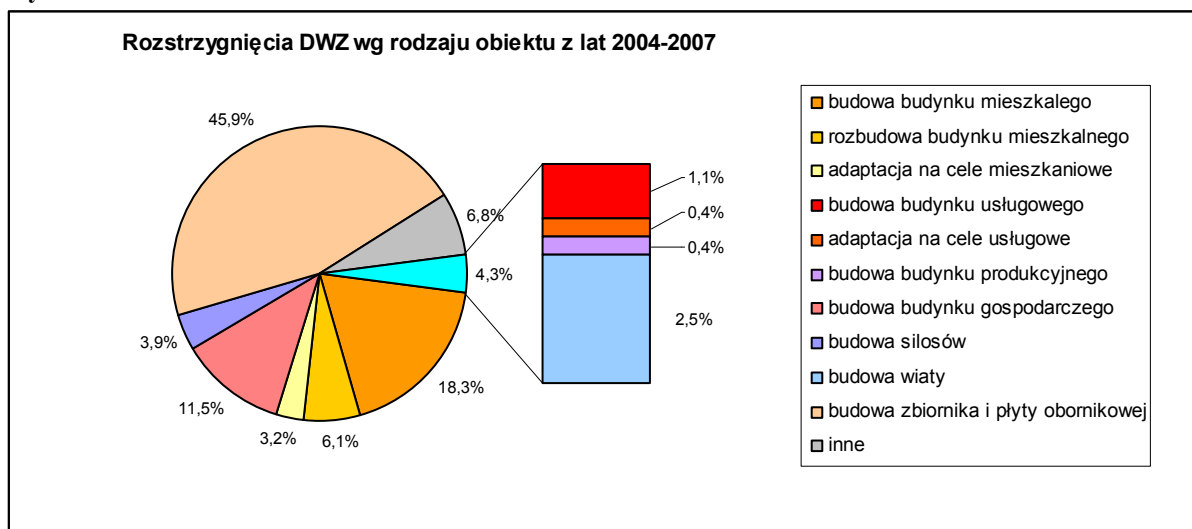
Wykres 4

Źródło: dane uzyskane z UG

Większość (48,5%) wydanych decyzji dotyczyła budowy zbiornika na płynne odchody zwierzęce i płyty obornikowej. Ok. 27% decyzji rozstrzygała o budowie, rozbudowie budynków mieszkaniowych lub adaptacji na cele mieszkaniowe.

Wykres 5

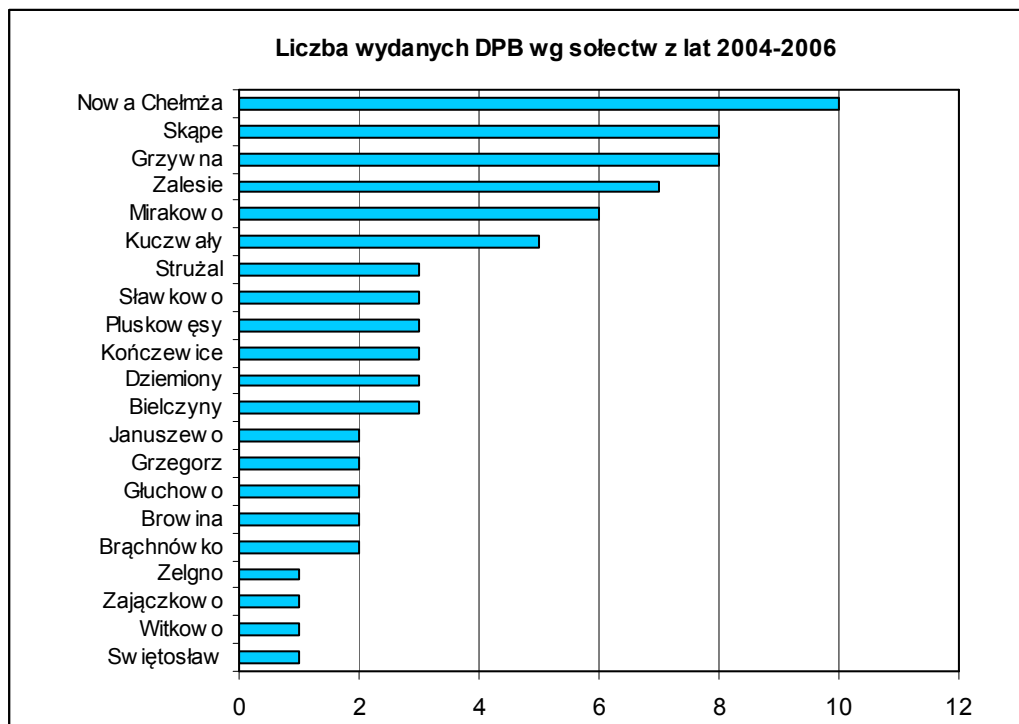

Źródło: dane uzyskane z UG

Decyzje o pozwoleniu na budowę

Faktyczny ruch budowlany obrazują wydane decyzje o pozwoleniu na budowę. Poniższy wykres pokazuje liczbę wydanych decyzji w rozkładzie na poszczególne sołectwa.

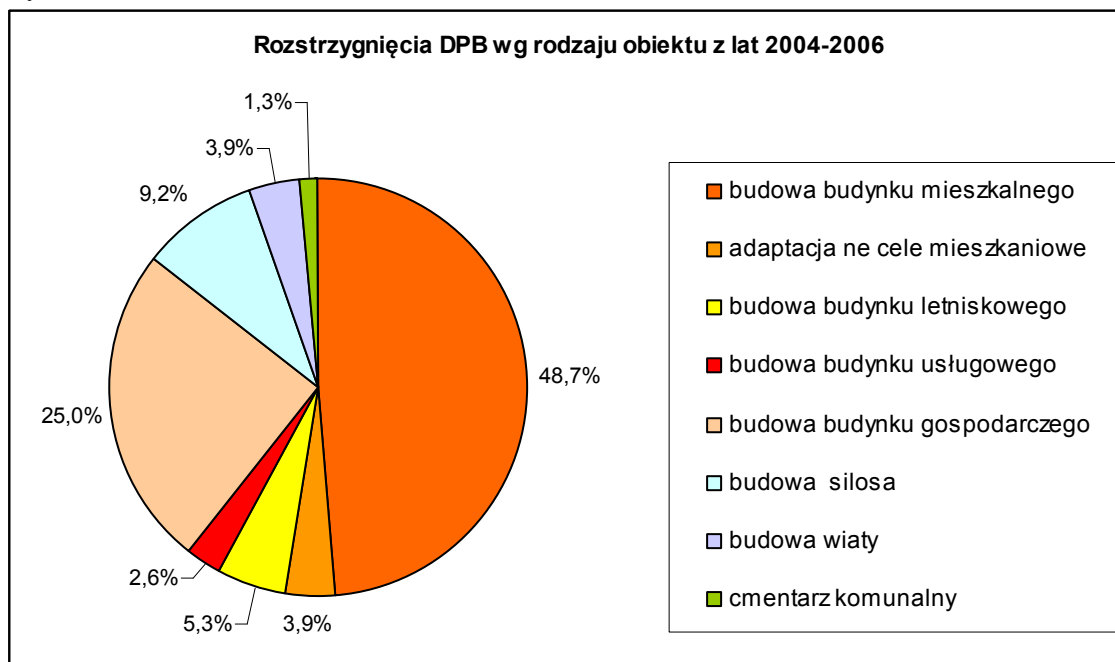
Wykres 6

Źródło: dane uzyskane z UG

52,5% wydanych decyzji dotyczyła budowy i rozbudowy budynków mieszkalnych oraz adaptacji na cele mieszkaniowe. Drugą dominującą grupą są budynki gospodarcze.

Wykres 7

Źródło: dane uzyskane z UG

2.2. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENÓW

Gmina Chełmża jest typową gminą wiejską o charakterze rolniczym z dobrymi warunkami do jego rozwoju. Dlatego w strukturze przestrzennej dominują użytki rolne, zajmujące 89,5% powierzchni gminy. Grunty zurbanizowane i zabudowane stanowią zaledwie 3,8% powierzchni. Na tereny te składają się przede wszystkim tereny komunikacyjne (3,3%). Tereny zabudowy mieszkaniowej, usługowej, przemysłowej, rekreacyjnej stanowią zaledwie 0,4% powierzchni gminy.

Tabela 3 Formy użytkowania terenu w gminie Chełmża

Lp.	Rodzaj	Rodzaj	Udział [%]
1.	Grunty zabudowane i zurbanizowane w tym tereny komunikacyjne	B - tereny mieszkaniowe	0,34%
2.		Bz - tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	0,04%
3.		Ba - tereny przemysłowe	0,03%
4.		Bi - inne tereny zabudowane	0,01%
5.		K - użytki kopalne	0,00%
6.		Bp - zurbanizowane tereny niezabudowane	0,04%
7.		DR - drogi	2,75%
8.		TK - tereny kolejowe	0,56%
9.		TI - inne tereny komunikacyjne	0,00%
10.	Grunty leśne	LS - lasy	1,59%
11.		LZ - grunty zadrzewione i zakrzewione	0,52%
12.	Użytki rolne	R - grunty orne	83,23%
13.		S - sady	0,90%
14.		Ł - łąki trwałe	2,43%
15.		Ps - pastwiska trwałe	1,14%
16.		B/R,Ps,Ł - grunty rolne zabudowane	1,81%
17.	Grunty pod wodami	W - rowy	0,61%
18.		WP - grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi	0,01%
19.		WS - grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi	2,31%
20.	Inne	E - użytki ekologiczne	0,10%
21.		N- nieużytki	1,56%
22.		Tr- tereny różne	0,01%
Suma:			100,00%

Źródło: Dane uzyskane z ewidencji gruntów gminy Chełmża

2.2.1. Tereny mieszkaniowe – stan mieszkalnictwa

W 2005 r. w gminie Chełmża było 2 475 mieszkań, z czego 59 należało do zasobów gminnych. Zasoby komunalne od 2000 r. zwiększyły się o 19 mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wynosi 20,7m².

Tabela 4 Stan mieszkalnictwa w gminie Chełmża

Zasoby mieszkaniowe wg form własności	J. m.	Stan na 2006
ogółem		
mieszkania	miesz.	2 475
izby	izba	9 428
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	195 544
zasoby gmin (komunalne)		

mieszkania	miesz.	59
izby	izba	172
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	2 710
zasoby spółdzielni mieszkaniowych		
mieszkania	miesz.	130
izby	izba	413
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	6 807
zasoby zakładów pracy		
mieszkania	miesz.	335
izby	izba	1 001
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	17 402
zasoby osób fizycznych		
mieszkania	miesz.	1 921
izby	izba	7 745
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	166 878
zasoby Towarzystw Budownictwa Społecznego (TBS)		
mieszkania	miesz.	0
izby	izba	0
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	0
zasoby pozostałych podmiotów		
mieszkania	miesz.	30
izby	izba	97
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	1 747

Źródło: Na podstawie danych GUS

Tabela 5 Wykaz budynków komunalnych (gminnych)

Id	Sołectwo	Numer budynku
1	Brąchnówko	17
2	Brąchnówko	18
3	Dziemiony	46
4	Grzywna	110
5	Kończewice	12
6	Kończewice	13
7	Grzegorz	36
8	Liznowo	10
9	Nowa Chełmża	3 A
10	Pluskowęsy	71
11	Skąpe	19
12	Skąpe	26
13	Zajączkowo	19
14	Zelgno	13
15	Zelgno	16
16	Zelgno	25
17	Zelgno	24 A

Źródło: Na podstawie danych UG , stan na lipiec 2007 r.

96,3% mieszkań wyposażonych jest w wodociąg, 75,4% w łazienkę, 69,6% w centralne ogrzewanie. Stan wyposażenia w instalacje techniczno – sanitarne w gminie można uznać za dobry.

2.2.2. Tereny usługowo – produkcyjne

Poziom i zakres usług uwarunkowany jest położeniem gminy w zasięgu aglomeracji Bydgosko – Toruńskiej w strefie podmiejskiej miasta Chełmża. Położenie w bezpośrednim sąsiedztwie miast, które zapewnia usługi dla mieszkańców powoduje ich znaczne ograniczenie na terenie gminy. W mieście Chełmża usytuowane są podstawowe urzędy i instytucje obsługujące mieszkańców gminy m.in.: Urząd Gminy, Urząd Stanu Cywilnego, Komisariat Policji, filie i oddziały banku. Natomiast Toruń i Bydgoszcz oferują pełen zakres usług, wyższego rzędu, w tym wysokospecjalistycznych.

Ze względu na rolniczy charakter gminy tereny usługowe są zlokalizowane na terenie centrów wsi. Są to głównie usługi handlu zaspakajające potrzeby na poziomie podstawowym, usługi kultury i oświaty. Na terenie gminy Chełmża nie ma zlokalizowanych wielkopowierzchniowych obiektów handlowych.

Zaewidencjonowane tereny przemysłowe zlokalizowane są na terenie sołectwa Kończewice i Pluskowęsy. Do znaczących podmiotów gospodarczych na terenie Gminy Chełmża należą:

- Mechanika pojazdowa – Browina,
- Zakład Drogowo-Budowlany – Bielczyny,
- Plan – Pol – Plast – produkcja z tworzyw sztucznych, Browina,
- P.P.H.U. „Darzbyt” – produkcja i sprzedaż mebli, Brąchnówko,
- F.P.H.U. „Ekoland” – ogólnobudowlane roboty, Skąpe,
- BIO – BIKE – produkcja i sprzedaż części rowerowych, Grzywna,
- DIAGNOTEST – diagnostyka pojazdów, Zelgno,
- P.H.U. „TRANS-RACH” – firma transportowa, Skąpe,
- P.H.U. PLON – skup i sprzedaż zboża, Kończewice,
- Mechanika pojazdów – Grzywna,
- Stacja Paliw – Browina,
- F.H. „GROT” – handel detaliczny, agroturystyka, Mirakowo,
- P.P.H.U. „EURO-KORK” produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych, Bielczyny,
- ADPOL Spółka Akcyjna – Grzywna, stolarka okienno-drzwiowa,
- INTER – TRADE Sp. z o.o. Grzywna,
- POL-FIBER Sp. z o.o. Grzywna - tekstylia domowe,
- IZOPAPER Sp. z o.o. Grzywna,
- AWIX-OIL Przedsiębiorstwo - Grzywna.
- Plast-Farb J Głowiński - Kończewice
- „Hodowla Roślin Strzelce” sp. z o.o. Oddział w Kończewicach

2.2.3. Tereny zieleni, rekreacji, sportu i wypoczynku

W obrębie gminy w ostatnich latach powstały:

- park rekreacji i wypoczynku w Zelgnie,
- tereny z małą infrastrukturą w Kuczwałach, Pluskowęsach, Kończewicach,
- centrum tradycji i rekreacji we wsi Sławkowo.

Ponadto na terenach zwartej zabudowy wiejskiej zostały utworzone place zabaw dla dzieci oraz boiska sportowe.

Nad jeziorem Chełmżyńskim w miejscowości Zalesie oraz nad jeziorem Grodzieńskim znajdują się ośrodki wypoczynkowe, świadczące usługi z zakresu turystyki.

Na terenie wsi Bielczyny znajduje się sanktuarium Błogosławionej Juty. Na terenie Nowej Chełmży został zlokalizowany cmentarz komunalny.

2.2.4. Stan infrastruktury technicznej

Średnia zwodociągowania dla gminy wynosiła 99,76%. Łączna długość sieci wodociągowych na terenie gminy liczyła w 2006 r. 277,7 km (wg GUS stanu na 31.12.2006). W gminie działają 3 stacje uzdatniania wody oraz 2 stacje rezerwowe.

Stopień skanalizowania gminy Chełmża sięga nie całych 30%. Na 2006 r. liczba km istniejącej sieci kanalizacyjnej wynosi 23,1 (wg GUS stanu na 31.12.2006). Oczyszczalnie ścieków znajdują się w Żelgnie i Browinie.

Odpady stałe wywożone są na składowisko poza teren gminy. Gmina nie jest zgazyfikowana.

3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

3.1.ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

3.1.1. Budowa geologiczna, geomorfologia, rzeźba terenu

Gmina leży na skłonie platformy wschodnioeuropejskiej, w strefie Teisseyre'a-Tornquista. Wyróżnia się tu kilka pięter strukturalnych. Skały krystaliczne platformy wschodnioeuropejskiej należą do gotyjskiego piętra strukturalnego. Równoległe uskoki o przebiegu NW-SE powodują zapadanie się skał platformy w kierunku południowo-zachodnim. Skały paleozoiczne należące do pięter: kaledońskiego i waryscyjskiego tworzą strukturę synklinalną o osi NW-SE, zwaną obniżeniem toruńskim. Laramijskie piętro strukturalne reprezentowane jest przez permsko-mezozoiczną pokrywę osadową. Osady piętra laramijskiego przykryte są osadami paleogenu, neogenu i czwartorzędu. Osady te są zdeformowane glaciektonicznie. Hipsometria bezpośredniego podłoża czwartorzędu wznosi się ponad 50 m n.p.m. Rozległe obniżenie biegnie od Wielkiego Czystego przez Bartlewo, Lipienek i Bocień. Jest to kopalna dolina rzeczna, prawdopodobnie uchodząca do pradoliny Wisły.

Najstarsze zbadane utwory należą do kredy, mają one miąższość 860-866 m, reprezentowane są przez mułowce i iłowce z wkładkami piaskowców. Górna kreda to węglanowe wapienie i margle z krzemieniami.

Z trzeciorzędu (paleogenu) pochodzą szarobrunatne mułowce, nad nimi leżą ciemnoszare iłowce i laminowane mułki piaszczyste oraz zielone ily piaszczyste. Osady neogenu tworzą bezpośrednie podłoże czwartorzędu. Miąższość osadów mioceńskich osiąga 73,5 m. Na osadach oligocenu leży warstwa piasków drobnoziarnistych, szarych iłów z węglem brunatnym w stropie i piaski drobnoziarniste jasnobrunatne. Ponad piaskami znajduje się warstwa mułków, szare piaski i węgiel brunatny częściowo piaszczysty, przedzielony warstwą mułków brunatnoszarych. Profil miocenu kończy warstwa iłów laminowanych z detrytusem roślinnym.

Czwartorzęd reprezentowany jest przez plejstocieńskie gliny zwałowe oraz piaski, żwiry, mułki i piaski pyłowate interglacjału augustowskiego wypełniające kopalną dolinę znajdującą się na wschodzie gminy. W obrębie tej doliny leżą także mułki zastoiskowe i pyłowate gliny zwałowe zlodowacenia Nidy. Do osadów pochodzących ze zlodowaceń południowopolskich zalicza się również gliny zwałowe, piaski i żwiry rzeczne, piaski i żwiry wodnolodowcowe oraz mułki zastoiskowe. Na tych osadach bezpośrednio leżą osady zlodowaceń środkowopolskich. Reprezentowane są one przez: brunatnoszare gliny zwałowe; szarobrunatne, laminowane mułki zastoiskowe; żółtoszare i szare piaski i żwiry wodnolodowcowe. Ze zlodowaceń północnopolskich pochodzą: gliny zwałowe (budujące płaskie i faliste wysoczyzny morenowe), mułki i piaski zastoiskowe, piaski i gliny ozów wzdłuż rynny subglacialnej (na wschodzie gminy), gliny zwałowe moren martwego lodu, piaski i żwiry kemów i tarasów kemowych oraz piaski i żwiry wodnolodowcowe (na południe od Chełmży i na północ od Kiełbasina). Do osadów holocenijskich zalicza się kredę jeziorną i gytie występującą w zagłębieniach koło Jeziora Chełmżyńskiego. Wokół jezior występują mułki, mułki piaszczyste i piaski jeziorne. W przepływowych dolinach znajdują się

piaszczyste namuły den dolin. W zagłębieniach bezodpływowych wykształciły się piaszczysto-mułkowe i gliniaste namuły, a koło wsi Szerokopas także torfy oraz mady i piaski rzeczne tarasu zalewowego.

Obszar gminy pod względem fizjograficznym położony jest w obrębie mezoregionu Pojezierze Chełmińskie, makroregionu Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie należącego do podprovincji Pojezierze Południowobałtyckie. Teren ten charakteryzuje się rzeźbą młodoglacjalną, która została wykształcona w czasie wytapiania się stagnującego lodu vistuliańskiego subfazy kujawsko-dobrzyńskiej.

Teren gminy stanowi wysoczyzna morenowa płaska. Jej powierzchnie urozmaicają liczne formy powstałe w strefie martwego lodu. Są to zagłębienia różnej wielkości zaścienione namułami bądź wypełnione wodą. W niektórych zagłębieniach powstały równiny torfowe. Największe torfowiska leżą koło Szerokopasa i Lizniewa. Koło Zelgna występują tarasy kemowe. W okolicy Bocienia i Szerokopasa leżą niewielkie kemy o wysokościach względnych do kilku metrów.

Od Zygładu po Wielkie Czyste (kierunek NW-SE) biegnie rynna subglacjalna z jeziorami rynnowymi, przecinająca wysoczyznę morenową. Rynna ta jest zajęta przez jeziora oraz wykorzystywana jest i przekształcana przez ciek wodny. Jezioro rynnowym jest Jezioro Chełmżyńskie, natomiast jezioro Głuchowskie wypełnia obniżenie powstałe po martwym lodzie. Wzdłuż brzegu rynny na północny-zachód od Głuchowa leży oza o długości 4 km, wysokości względnej do 8 m. Między Pluskowęsami a Zelgnem znajdują się wzgórza morenowe o wysokościach względnych 2 - 6,5 m. Wysokości bezwzględne na wysoczyźnie morenowej wynoszą od 85 do 105 m.

Wysokości wzgórz morenowych osiągają wartość 112 m n.p.m. we wschodniej części gminy występują ozy i formy szczelinowe. Są to ciągi podłużnych pagórków o krętym przebiegu i falistych grzbietach o wysokościach względnych nie przekraczających 6 m. Ozy mają przebieg W-E i SW-NE. Na danym terenie można zaobserwować również zagłębienia o nieregularnym kształcie powstałe po martwym lodzie. Ich długość dochodzi do 1 km, a głębokość do 1-3 m.

3.1.2. Charakterystyka warunków geologiczno-inżynierskich

Na terenie gminy występują przeważnie gliny zwałowe o nachyleniu zboczy 0-3%. Warunki budowlane na tym obszarze są dobre, ale pogarszają się wraz ze wzrostem zawodnienia. Północno – wschodnia część gminy (Nowa Chełmża, Dziemiony, Witkowo, Pluskowęsy, Zelgno, Zalesie i Kiełbasin) pokryta jest glinami zwałowymi wysoczyzn morenowych o nachyleniu zboczy powyżej 3%. W tej części panują dobre warunki budowlane, uzależnione jednak od morfologii i zawodnienia.

Na wschodzie i południowym-wschodzie, gdzie występują grunty piaszczysto-żwirowe akumulacji wodno-lodowcowej o nachyleniu zboczy 0-3%, warunki budowlane są dostateczne lub dobre i polepszają się ze wzrostem średnicy ziarna, i obniżaniem się zwierciadła wody gruntowej.

Dostateczne warunki budowlane pogarszające się w miarę skomplikowania morfologii i zaburzeń glacitektonicznych panują wzdłuż Fryby, gdzie występują grunty piaszczysto-żwirowe akumulacji wodno-lodowcowej i lodowcowej o nachyleniu powyżej 3%.

Najgorsze warunki budowlane są w sołectwach Skąpe, Dziemiony, Grzegorz i na północy Szerokopasu i Bocienia. Jest to obszar występowania oczek morenowych w obrębie glin zwałowych. Na terenach śródoczkowych warunki budowlane są dostateczne lub dobre, w obrębie oczek złe i są uzależnione od morfologii terenu.

3.1.3. Gleby

Uwzględniając podział byłego województwa toruńskiego na regiony glebowo-rolnicze, największa część gminy znajduje się w Regionie Chełmżyńskim cechującym się bardzo dobrymi warunkami produkcji rolnej. Rolnictwu sprzyja płaski lub lekko falisty teren, korzystne warunki wodne i klimatyczne, urodzajne gleby brunatne utworzone głównie na marglistych glinach zwałowych lekkich i średnich oraz utworach pyłowych wodnego pochodzenia. Region ten stwarza duże możliwości do upraw roślin intensywnych. Północno-wschodnia część gminy należy do Regionu Radzyńskiego, podobnego do Regionu Chełmżyńskiego pod względem warunków produkcji rolniczej lecz z bardziej urozmaiconą rzeźbą terenu. Wschodni obszar gminy znajduje się w obrębie Regionu Wąbrzeskiego cechującego się przeciętnymi warunkami przyrodniczymi produkcji rolnej z uwagi na słabsze gleby brunatne wylugowane i pseudobielicowe. Teren ten nadaje się do uprawy roślin mniej wymagających takich jak: żyto i ziemniaki.

Na obszarze gminy dominują gleby brunatne (zajmujące 36% powierzchni gminy) oraz gleby bielicowe i pseudobielicowe (zajmujące 35% powierzchni gminy) utworzone głównie z glin i piasków zwałowych. Gleby brunatne występują wyspowo na wysoczyznach morenowych. W obniżeniach bezodpływowych występują czarne ziemie (18% powierzchni gminy).

Gleby organiczne: mułowe, torfowe i murszowo-torfowe, murszowo mineralne i murszowe zajmują łącznie około 4% powierzchni gminy. Wytworzyły się one w pobliżu jezior, w dnach rynien i zagłębieniach bezodpływowych.

Podstawą rozwoju gleb na terenie gminy są głównie utwory polodowcowe, szczególnie gliny lekkie (37% powierzchni gminy) oraz piaski gliniaste mocne pylaste (23% powierzchni gminy).

3.1.4. Hydrologia

Wody powierzchniowe

Obszar opracowania leży w dorzeczu Wisły. Większa część gminy znajduje się na terenie zlewni Fryby. Południowo-wschodnie i północno-wschodnie fragmenty zajmują zlewnię Strugi Toruńskiej. Niewielki obszar w rejonie wsi Dziemiony znajduje się na terenie zlewni Kanału Głównego. Na terenie zlewni Kanału Górnego znajduje się obszar południowo-zachodni w rejonie Nawry i Brąchnówka.

Wody płynące dorzecza Wisły to ciek o znacznej długości, ale o niewielkim przepływie. Wykorzystują one przeważnie rynny i doliny lodowcowe i wodnolodowcowe. Większymi ciekami przepływającymi przez obszar gminy są: Struga Toruńska na wschodzie gminy i Fryba na zachodzie.

Struga Toruńska, jest prawym dopływem Wisły o długości 51,3 km, płynie od Nieluba do Jeziora Wieczno, a potem na południe i wpada do Wisły w okolicy Torunia. Jej zlewnia ma powierzchnię 370 km² i jest intensywnie użytkowana rolniczo. Od XII wieku rzeka ta poddawana jest zabiegom hydrotechnicznym. W roku hydrologicznym 1999/2000 Strugą Toruńską odpłynęło 8962 tys. m³/s wody, największe odpływy nastąpiły na wiosnę w kwietniu i w marcu, najmniejsze w listopadzie i miesiącach letnich. Występuje znaczna zmienność w jej odpływach w poszczególnych latach.

Fryba, nazywana też Borowiną, ma swoje źródło w osadzie Kuczwały. W górnym swym biegu ma charakter rowu melioracyjnego, dalej płynie rynną na północny-wschód i w rejonie Chełmna wpada do Wisły, jej długość wynosi 44 km. Powierzchnia zlewni Fryby wynosi 351 km². Na obszarze Gminy Chełmża Fryba przyjmuje dwa dopływy: dopływ z Cukrowni – prowadzący głównie oczyszczone ścieki z Cukrowni Chełmża oraz Kanał Miałkusz.

W zlewni Fryby znajduje się największe jezioro gminy Chełmża – Jezioro Chełmżyńskie. Dolina Fryby słabo wcina się w wysoczyznę morenową, a rzeka w swym biegu wykorzystuje głównie obniżenie wytopiskowe. Niewielkie wcięcie sprawia, że rzeka ta drenażuje jedynie płytkie wody podziemne.

Na obszarze gminy liczne są *sztuczne przekopy i kanały* pomiędzy jeziorami oraz rowy melioracyjne w dolinach i na torfowiskach. Średnio odpływ jednostkowy obszaru gminy oszacowano na 1,26-2,85 l/km².

Istotnym elementem hydrografii są wody stojące - jeziora. Występują tu dwa genetyczne typy jezior rynnowe i wytopiskowe. Największym jeziorem rynnowym jest *Jezioro Chełmżyńskie*, wydłużone w kierunku NW-SE. Jego powierzchnia wynosi 271,1 ha, maksymalna długość wynosi 6125 m, a szerokość 750 m. Głębokość jeziora wynosi 13-27 m. Jezioro posiada liczne boczne odnogi, zatoki i półwyspy. Lustro wody znajduje się na wysokości 81,8 m n.p.m. Jezioro Chełmżyńskie pobiera część wód z Jeziora Grodno. Jego zlewnia bezpośrednia obejmuje 115 ha z czego 77 ha zajmują lasy.

Jezioro Grażyna (Jezioro Małe Chełmżyńskie – będące przedłużeniem Jeziora Chełmżyńskiego) ma powierzchnię 28,6 ha. Jego długości wynosi 1670 m, a szerokości 210 m. Głębokość jeziora osiąga maksymalnie 8,6 m.

Jezioro Grodzieńskie, drugie co do wielkości jezioro na obszarze gminy, o powierzchni 43 ha i głębokości 7,3 m, położone jest w przedłużeniu rynny Jeziora Chełmżyńskiego. Brzegi jeziora są w znacznym stopniu zabagnione.

Jezioro Gluchowskie, inaczej Bieleczyńskie o powierzchni 24 ha, długości 750 m i szerokości 475 m położone jest w obrębie rynny Chełmżyńskiej. Maksymalna głębokość jeziora wynosi 6 m.

Jezioro Dzwierzyńskie położone jest w miejscowości Dzwierzno. Jego powierzchnia wynosi 9,6 ha, maksymalna głębokość ok. 3 m. Przez jezioro przepływa Kanał Zelgnowski odwadniający teren w kierunku Strugi Toruńskiej,

Jezioro Stare znajduje się w okolicy Zelgna. Jest to jezioro zanikające, otoczone mokradłami i bagnami. Lustro wody zajmuje powierzchnię ok. 18 ha, a średnia głębokość wynosi 0,5 m. Głównym dopływem jeziora jest rów melioracyjny odprowadzający wody z mokradła w pobliżu Zelgna – Bezdół i okolicznych pól.

Obszary podmokłe i tereny bagienne występują w okolicach Zelgna i Dzwierzna, na północ od Szerokopasu, w rejonie Kielbasina i Nowej Chełmży. Stanowią one obszary naturalnej retencji wód, stabilizują poziom wód gruntowych oraz są źródłem zasilania cieków w wodę.

Wody podziemne

Według regionalizacji hydrogeologicznej zwykłych wód podziemnych Polski Paczyńskiego obszar gminy Chełmża należy do regionu V – pomorskiego. W regionie tym czwartorzędowe piętro wodonośne charakteryzuje się niską wartością odnawialności wód podziemnych (100 – 200 m³/24 h*km²).

Główny poziom użytkowy znajduje się w międzyglinowych czwartorzędowych utworach piaszczystych i piaszczysto-żwirowych. Wody użytkowe występują do 120 m głębokości. Poziom ten zasilany jest poprzez infiltrację wód opadowych przez słabo przepuszczalne gliny zwałowe. Ze względu na dużą miąższość utworów słabo przepuszczalnych, zasobność poziomu czwartorzędowego jest niska.

Przepływ wód odbywa się w kierunku zachodnim ku dolinie Wisły od około 90 m n.p.m. we wschodniej części gminy do około 35 m n.p.m. na zachodzie. We wschodniej części gminy odpływ wód odbywa się w kierunku południowo-wschodnim, ku dolinie Drwęcy, a poziom użytkowy występuje na głębokości od 10 do 50 m. Najpłycej występuje on na wschodzie

w rejonach doliny kopalnej, gdzie rozdzielające warstwy słabo przepuszczalne zostały usunięte.

W zachodniej części gminy poziom użytkowy występuje na głębokości ponad 50 m. Miąższość poziomu jest zróżnicowana i waha się od 5 do 25 m.

Zwierciadło wody jest napięte i nawiązuje do morfologii terenu. Najwyższe rzędne zwierciadła wody występują w okolicy Zelgna i Bocienia w strefie wododziału II rzędu, obniżają się w kierunku północno-zachodnim i zachodnim ku dolinie Wisły oraz południowo – wschodnim w kierunku Strugi Toruńskiej.

Ludność w gminie zaopatrywana jest w wodę z czwartorzędowego poziomu użytkowego. Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne wód podziemnych na tym terenie wynoszą około 2550 m³/h. Szacunkowy pobór wody z utworów czwartorzędowych w 2001 r. wyniósł niecałe 510 m³/h, co stanowi zaledwie 20% wielkości zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych.

3.1.5. Klimat

Klimat na obszarze gminy charakteryzuje się dużą zmiennością i przejściowością, spowodowaną ścieraniem się mas powietrza kontynentalnego i morskiego.

Wielkość opadów atmosferycznych jest niekorzystnym parametrem. Roczne sumy opadów w okresie od 1988 r. do 1997 r. wahały się w granicach od 320 do 840 mm. Natomiast średnia roczna suma opadów wyniosła blisko 530 mm. Kierując się ku południowi, w stronę doliny Wisły, wartość tych opadów maleje. Zróżnicowanie w wielkości sum opadów, a w niektórych obszarach ich niedobór, powoduje zachwianie bilansu wodnego i odczuwalny niedobór wody. Około 66% opadów rocznych przypada na półrocze letnie, maksimum występuje w miesiącu lipcu. Udział opadów stałych w ogólnej rocznej sumie opadów wynosi 13%. Pokrywa śnieżna w ciągu roku utrzymuje się blisko 70 dni. Zauważalne jest zjawisko stopniowego obniżania się wielkości opadów atmosferycznych na terenie całego województwa toruńskiego.

Średnia roczna temperatura powietrza wynosi około 7,5°C. Najwyższa średnia temperatura powietrza zanotowana w lipcu wyniosła 23,6°C, w styczniu 0°C. Natomiast średnia minimalna temperatura w miesiącu lipcu wyniosła 12,3°C a w styczniu –6°C. Wysokość temperatur powietrza warunkuje czas trwania okresu wegetacyjnego, w gminie Chełmża wynosi on 220 dni.

Przeważające wiatry mają kierunek zachodni (19,4%), północno-zachodnie stanowią kolejne 11,8% ogółu wiatrów, a południowo-zachodnie – 13,8%. Łącznie na wiatry z sektora zachodniego przypada 45% wszystkich wiatrów, na wiatry z sektora wschodniego blisko 34%, a okresy ciszy stanowią 6% częstości (Burak, 1996). Są to wiatry słabe i bardzo słabe o prędkościach od 0,2 do 5 m/s.

Przy tak małych prędkościach wiatru utrudnione są warunki przewietrzania, co wpływa na łatwe gromadzenie się zanieczyszczeń. Poza tym okres występowania zachmurzeń również się wydłuża. Minimalne zachmurzenia zaobserwowano w okresie od sierpnia do września, z kolei miesiące z największym zachmurzeniem to listopad i grudzień.

Średnie roczne parowanie terenowe (według metody Konstantinowa) wynosi 460 mm, głównie w okresie letnim – aż 370 mm/rok, natomiast z powierzchni wody 5660 mm/rok. Różnica między opadem a parowaniem wynosi średnio 70-90 mm.

3.1.6. Flora

Charakterystyczną cechą gminy Chełmża jest jej struktura użytkowania. Ok. 90% gruntów stanowią użytki rolne, których powierzchnia przez lata powiększana była kosztem lasów i innych terenów zadrzewionych i zakrzaczonych. Obecnie lesistość na obszarze gminy wynosi zaledwie 1,6%.

Lasy zajmują wyłącznie tereny o najsłabszych glebach. Występują one w rejonie rynny Chełmżyńskiej, w okolicach Jeziora Grodzieńskiego. Las porasta brzegi Jeziora Chełmżyńskiego i Jeziora Głuchowskiego. Dominują siedliska borowe, w tym boru świeżego, boru mieszanego i boru suchego wykształcone na glebach piaszczystych.

Na terenie gminy rzadko można spotkać typowe zadrzewienie śródpolne. Pojedyncze wierzby, brzozy czy olchy spotkać można na nielicznych zabagnieniach. Zachowały się jednak liczne zadrzewienia przydrożne najczęściej w postaci alej, stanowiące ważny element krajobrazu kulturowego jak i ciągi ekologiczne o znaczeniu lokalnym. Ponadto, poza terenami leśnymi występują dęby (zwyczajny, szypułkowy), graby, świerki i buki. Zróżnicowana jest roślinność łąkowa, torfowiskowa i terenów podmokłych.

Elementem podnoszącym walory przyrodnicze i krajobrazowe w gminie są parki podworskie. Poza parkiem w Głuchowie, o największej powierzchni 17 ha, wszystkie mają powierzchnię w granicach od 0,5 do 5 ha. Parki te często są jedynymi terenami zieleni w obrębie sołectwa.

3.1.7. Fauna

Świat zwierząt w gminie Chełmża jest uboższy niż świat roślinny, związane to jest przede wszystkim z niskim udziałem lasów w ogólnej powierzchni gruntów. Najliczniejszą grupę stanowią bezkręgowce (kilkanaście tysięcy gatunków), z kolei awifauna reprezentowana jest przez gatunki lęgowe (140 gatunków) i kilkadziesiąt gatunków ptaków wędrownych.

Występowanie zwierzyny łownej umożliwia prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej. Do najważniejszych gatunków zwierząt stanowiących podstawę tej gospodarki należą:

- zwierzyna gruba, bytująca przede wszystkim na terenach leśnych lub na pograniczu lasu i pól, jak np.: łosć, jelen, sarna leśna, sarna polna, dzik;
- zwierzyna drobna, bytująca przede wszystkim na terenach polnych, jak np.: zając, bażant, kuropatwa;
- w mniejszych ilościach występuje tu piżmak, dzikie kaczki, dzikie gęsi, gołąb grzywacz, słonka oraz drapieżniki, jak: lis, kuna domowa, kuna leśna, tchórz i jenot.

Populacja zwierzyny grubej utrzymuje się na stałym poziomie. Inaczej jest z liczebnością zwierzyny drobnej, która w ostatnich latach uległa gwałtownemu obniżeniu się. Momentami osiągnęła ona alarmujące wskaźniki (najbardziej wśród populacji kuropatwy, bażanta i zające), przez co polowanie na wybrane gatunki zostaje wstrzymane. Zaobserwowano z kolei dynamiczny wzrost populacji lisów. Natomiast takie gatunki przybyłej zwierzyny drobnej, jak: norka amerykańska i jenot wypierają z tych terenów rodzime gatunki zwierzyny łownej.

3.2. LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

Gmina Chełmża charakteryzuje się bardzo niskim udziałem lasów (tabl.6). 287 ha gruntów leśnych gminy (1,6%) to tylko 0,7% powierzchni tej samej struktury użytkowej w skali powiatu (jest to najniższy wskaźnik w całym powiecie).

Tabela 6 Lesistość gminy Chelmża w 2006 r. na tle pozostałych gmin powiatu toruńskiego

Jednostka administracyjna	Powierzchnia gruntów leśnych			Lesistość [%]
	ogółem [ha]	w zarządzie LP [ha]	prywatne [ha]	
Powiat toruński	42 916,6	39 548,9	3 289,4	34
Chelmża (miasto)	5	-	-	0,6
Gmina Chelmża	287	237	17	1,6
Czernikowo	7 801	7 051,2	743	44,7
Lubicz	2 080,6	1 526,5	536,2	19,4
Lubianka	462,6	372,7	42,4	5,4
Łysomice	2 938,8	2 875,5	55,9	22,5
Obrowo	6 376,5	5 102,1	1 260,4	38,6
Wielka Nieszawka	18 557	18 413	102	83
Zławieś Wielka	4 426,9	3 876,8	515,1	24,4

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUGiK oraz GUS

Do takiego stanu rzeczy przyczyniła się wycinka obszarów leśnych dla zwiększenia areалу rolnego. Wycięto wszystkie tereny leśne znajdujące się na glebach dobrych.

Pod względem własności lasy na badanym terenie podlegają Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych Toruń, nadleśnictwu: Golub-Dobrzyń. W zasobach Lasów Państwowych jest 237 ha lasów, własnością osób fizycznych jest tylko 17 ha lasów, pozostałe, należące m.in. do powiatu, gminy i związków międzygminnych, spółdzielni stanowią łącznie 33 ha.

3.2.1. Typy siedliskowe lasów

W nadleśnictwie przeważają siedliska borowe, głównie z lasami sosnowymi. Dominującym zespołem roślinności naturalnej jest Tilio- Carpinetum typical, czyli las świeży (LŚw) a także bór mieszany świeży (BMŚw). Inne siedliska, których udział jest znacznie mniejszy to: las mieszany świeży (LMŚw), bór świeży (BŚw). Najmniej jest boru mieszanego bagiennego, boru suchego, lasu wilgotnego (LW) i olsu jesionowego (OLJ). Las mieszany świeży, bór mieszany świeży, las świeży oraz bór mieszany świeży wykształciły się na terenach nizinnych, falistych i płaskich na glebach słabych: rdzawych, piaskach luźnych i słabogliniastych. Roślinność charakterystyczna dla tych siedlisk to: sosna zwyczajna (przeważający gatunek), świerk, dąb bezszypułkowy, lipa, modrzew, brzoza, olcha, topola, osika, buk, jodła, klon. W podszyciu najczęściej spotyka się takie gatunki, jak: brzoza brodawkowa, jarzębina, bzy, dereń, kruszyna, jarząb, czeremcha itp. Na terenach nizinnych, często zabagnionych na glebach murszowych, torfowych, piaskach gliniastych znajdują się lasy wilgotne, olsy jesionowe i bór mieszany bagienny. Drzewostan charakterystyczny dla tych siedlisk to: dąb, olcha, jesion, jawor, brzoza, świerk, kasztanowiec, dąb, lipa. Z kolei w podszyciu znajdują się: bzy, derenie, wierzby, leszczyna. Występuje tu również roślinność szuwarowa z olchami, wierzbami a także z osikami i dębami błotnymi. Roślinność ta charakterystyczna jest dla zagłębi bezodpływowych.

Rzadkim siedliskiem przyrodniczym zlokalizowanym na terenie gminy Chelmża, podlegającym ochronie prawnej jest las higrofilny w zatorfionym obrzeżu Jeziora Grodzieńskiego na wschód od wsi Mirakowo i Zalesie. Dominujące typy siedliskowe to ols

jesionowy (OIJ) i las mieszany świeży (LMŚW) z drzewostanem reprezentowanym przez: olchy, jesiony, rzadziej brzozy i lipy.

3.2.2. Funkcje lasów

Lasy na terenie gminy, poza funkcjami produkcyjnymi, pełnią również funkcje ochronne: wodochronne oraz chroniące środowisko przyrodnicze.

3.3. ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

Gmina Chełmża jest gminą rolniczą o bardzo dobrych warunkach glebowych, stąd przeważający udział w jej terenach mają użytki rolne przeznaczone pod uprawy polowe (użytki stanowią 89,5% powierzchni gminy, grunty orne 83,25%)². Ze względu na zasoby glebowe zaliczany jest do obszarów rolniczych o najwyższej przydatności gleb. Na terenie gminy dominują gleby wysokoprodukcyjne, należące do kompleksów pszennego dobrego (40%) i żytniego bardzo dobrego (27%). Kompleks żytni słaby i żytni bardzo słaby reprezentują niskoprodukcyjne gleby, piaski słabogliniaste i piaski gliniaste lekkie pylaste, występujące na południowym-wschodzie.

Poniższa tabela odzwierciedla udział gruntów dobrych klas bonitacyjnych chronionych z mocy ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2004, Nr. 121, poz. 1266, z późn. zm.). Przestrzenne rozmieszczenie tych gruntów zostało przedstawione na rysunku. Sołectwami z największym udziałem gruntów chronionych są Kuczały i Kończewice z najniższym są to sołectwa położone we wschodniej części gminy.

Tabela 7 Tereny rolnicze z podziałem na klasy bonitacyjne gruntów

L.p.	Ochrona	Klasa bonitacyjna gruntów	Powierzchnia[ha]	Powierzchnia[ha]	Udział %
23.	Grunty chronione z mocy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych	RI	6,17	14619,14	90,58
24.		RII	328,18		
25.		RIIIa	3478,27		
26.		RIIIb	5879,81		
27.		RIVa	3963,62		
28.		RIVb	963,08		
29.		ŁIII	19,91	197,37	1,22
30.		ŁIV	177,46		
31.		PsII	0,17	172,45	1,07
32.		PsIII	38,83		
33.		PsIV	133,45	163,36	1,01
34.		S/RII	6,16		
35.		S/RIIIa	52,00		
36.		S/RIIIb	55,76		
37.		S/RIVa	41,82		
38.		S/RIVb	6,88		
39.		S/ŁIV	0,12		
40.		S/PsIV	0,61		
41.	Pozostałe	RV	472,01	698,66	4,33
42.		RVI	226,65		
43.		ŁV	184,95	248,92	1,54

² Dane wg ewidencji gruntów gminy Chełmża stan na 2006 r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CHELMŻA
CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA

44.	ŁVI	63,97	37,59	0,23
45.	PsV	32,34		
46.	PsVI	5,25		
47.	S/RV	1,28	2,24	0,01
48.	S/RVI	0,56		
49.	S/ŁV	0,40		
SUMA:			16139,74	100,00

Źródło: Ewidencja gruntów gminy Chelmża stan na 2006 r.

Większość wsi, w celu polepszenia warunków rolniczych i poprawy stosunków wodnych została zmeliorowana. Poniższa tabela prezentuje udział terenów zmeliorowanych w poszczególnych sołectwach, a załączony rysunek obrazuje ich przestrzenne rozmieszczenie.

Tabela 8 Udział terenów zmeliorowanych wg sołectw

Lp.	Nazwa sołectwa	Powierzchnia terenów zmeliorowanych [ha]	Udział terenów zmeliorowanych [%]
1.	Bocień	711,93	50,0
2.	Bogusławki	121,32	100,0
3.	Brąchnówko	430,15	25,0
4.	Browina	602,99	25,0
5.	Drzonówko	256,92	8,3
6.	Dźwierzno	1340,87	9,1
7.	Grzegorz	367,92	50,0
8.	Grzywna	1092,39	50,0
9.	Kielbasin	520,52	50,0
10.	Kończewice	817,34	50,0
11.	Kuczwały	897,46	50,0
12.	Liznowo	504,47	33,3
13.	Mirakowo	1132,09	25,0
14.	Nawra	949,06	33,3
15.	Nowa Chelmża	601,28	20,0
16.	Pluskowęsy	710,75	50,0
17.	Skąpe	1048,60	33,3
18.	Szerokopas	355,81	50,0
19.	Witkowo	432,74	50,0
20.	Zalesie	431,09	33,3
21.	Zelgno	484,66	25,0

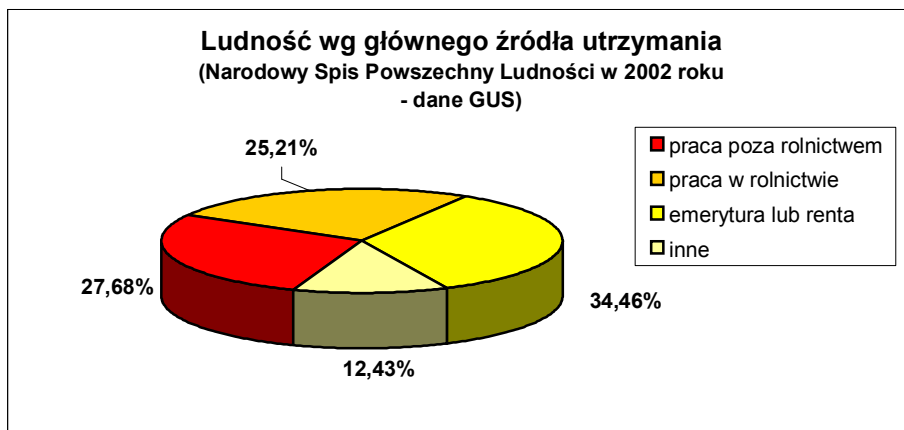
Źródło: analiza własna na podstawie danych uzyskanych z zasobów gromadzony w Kujawsko-Pomorskim Zarządzie Melioracji i Urzędzeń Wodnych.

Wynikiem panujących na obszarze gminy warunków jest znaczący udział rolnictwa w strukturze źródeł utrzymania – wskazała je blisko jedna czwarta ludności.

Tabela 9 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w 2006 r.

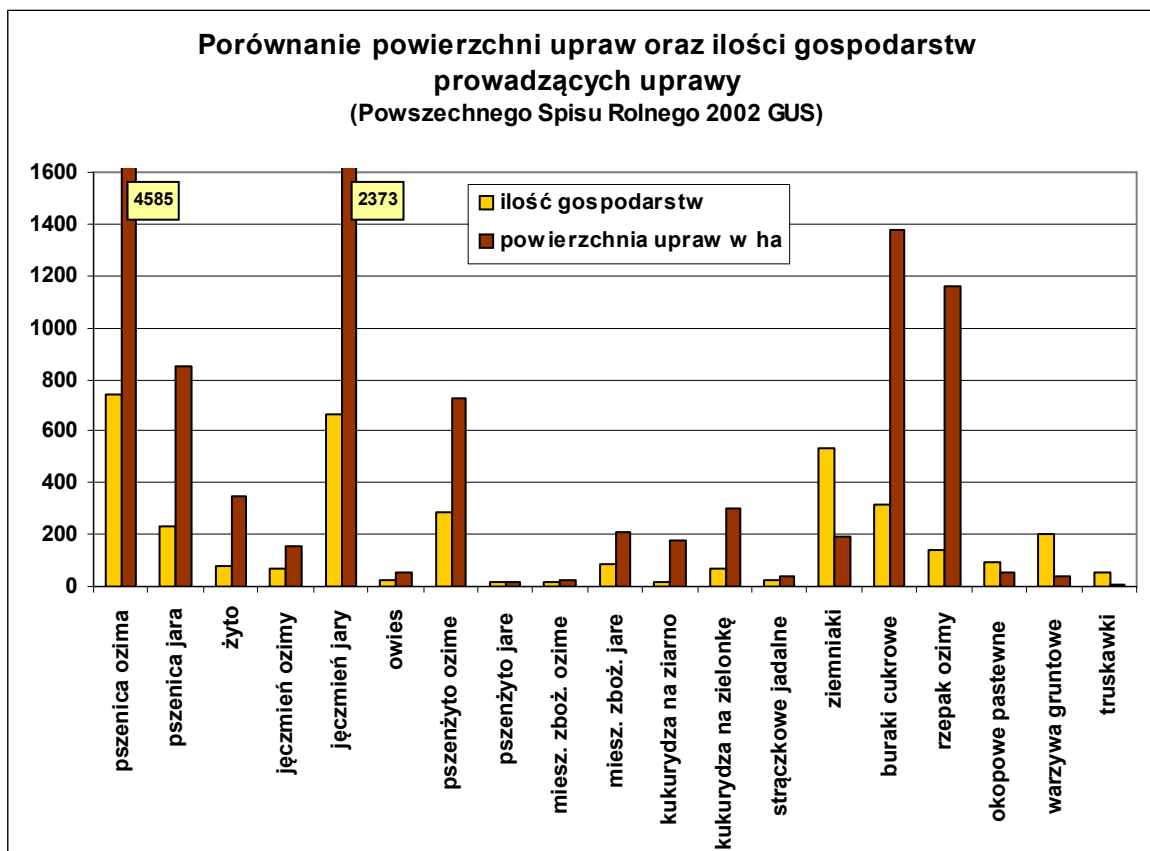
Podmioty gospodarki narodowej	ilość	udział %
ogółem	452	100,00%
prywatne	443	100,00%
rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo		
ogółem	58	12,83%
prywatne	58	13,09%

Wykres 8

W gminie znajduje się 1.058 gospodarstw rolnych³. W strukturze własności zdecydowaną większość stanowią gospodarstwa indywidualne - ponad 99% ogółu gospodarstw, przy czym największy udział mają gospodarstwa małe, poniżej 10 ha (stanowiące blisko 62% wszystkich gospodarstw). Mniejszy udział mają gospodarstwa o powierzchni od 10 do 20 ha (ok. 26% gospodarstw) i większe (od 20 do 100 ha – 12%; gospodarstwa przekraczające 100 ha stanowią poniżej 0,5%).

Wykres 9

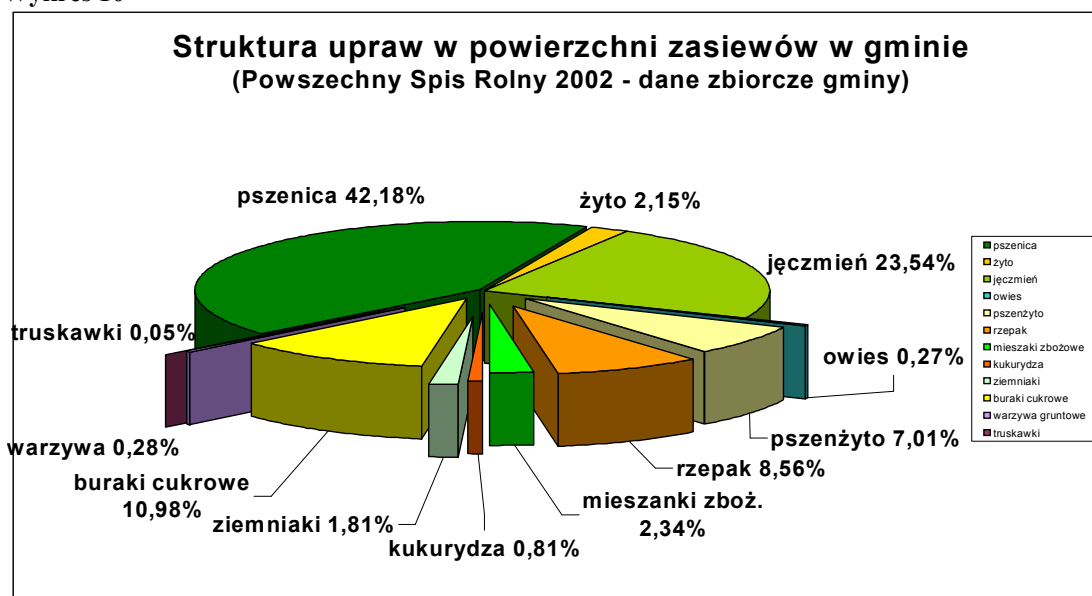

³ Dane wg GUS na 2002 r.

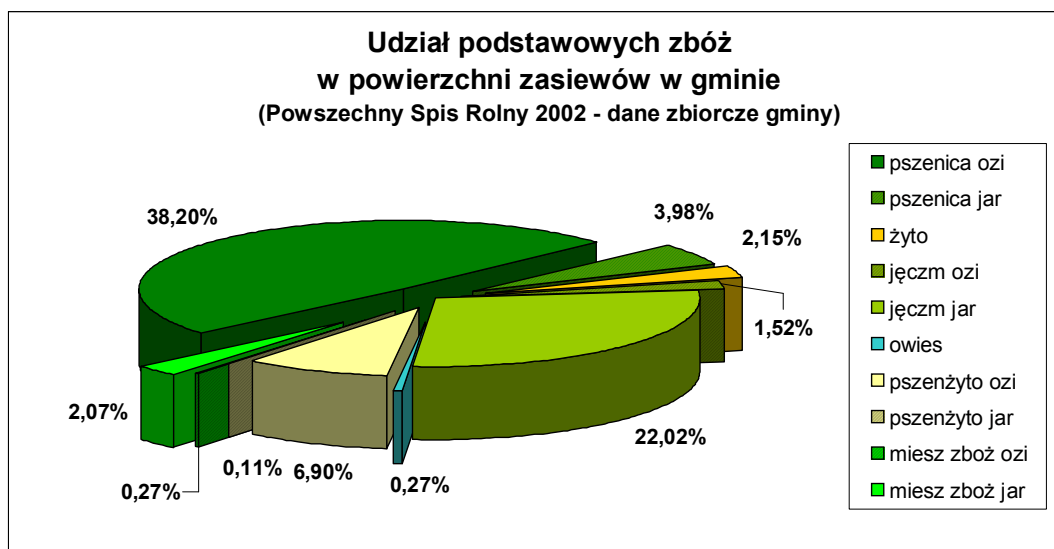
Bardzo dobre warunki glebowe wpływają na dobór roślin w strukturze upraw. Największe powierzchnie zajmują: pszenica ozima (najczęściej uprawiana – 78,56% wszystkich gospodarstw, jak i na największym obszarze 4585,35 ha), jęczmień jary (uprawiany w 70% gospodarstw, na powierzchni 2373 ha), oraz buraki cukrowe (uprawiane w 34% gospodarstw na powierzchni 1376,38 ha). Wszystkie wymienione tu rośliny wymagają bardzo dobrych gleb. Często uprawianą rośliną (ponad 56% gospodarstw) są ziemniaki, przy czym powierzchnia ich upraw jest niewielka - 190,64 ha. Wzajemne zależności pomiędzy uprawami i ilością gospodarstw zajmujących się danym rodzajem upraw przedstawia wykres 9.

W strukturze upraw w gminie wyraźnie dominują zboża (sama pszenica ozima i jęczmień jary zajmują ponad 60% powierzchni wszystkich upraw). Poszczególne relacje pomiędzy rodzajami upraw jak i zbóż na terenie gminy obrazują dwa poniższe wykresy. Oba sporządzone na podstawie danych zbiorczych gminy Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. (powierzchnie upraw w zestawieniu gminnym odbiegają od wyników podawanych przez GUS).

Wykres 10

Wykres 11

Największe powierzchnie zasiewów występują w sołectwach wymienionych w tabeli 10.

Tabela 10 Powierzchnie zasiewów

Lp.	Rodzaj zasiewu	Sołectwo	Pow.	Sołectwo	Pow.	Sołectwo	Pow.
1.	Pszenica ozima	Pluskowęsy	415ha	Browina	255ha	Liznowo	210ha
		Nowa Chełmża	389ha	Grzywna	222ha	Bielczyny	194ha
		Kuczwały	294ha	Skąpe	217ha		
2.	Jęczmień jary	Nowa Chełmża	166ha	Liznowo	142ha	Pluskowęsy	118ha
		Grzywna	150ha	Kuczwały	126ha		
		Skąpe	150ha	Browina	123ha		
3.	Buraki cukrowe	Kuczwały	110ha	Nowa Chełmża	69ha	Drzemiony	65ha
		Grzegorz	79ha	Bielczyny	69ha		
4.	Rzepak ozimy	Nowa Chełmża	203ha	Skąpe	80ha		
		Pluskowęsy	131ha	Witkowo	62ha		
5.	Pszenżyto ozime	Pluskowęsy	62ha	Nowa Chełmża	60ha	Zelgno	54ha

Źródło: Na podstawie danych zbiorczych gminy z Powszechnego Spisu Rolnego 2000r

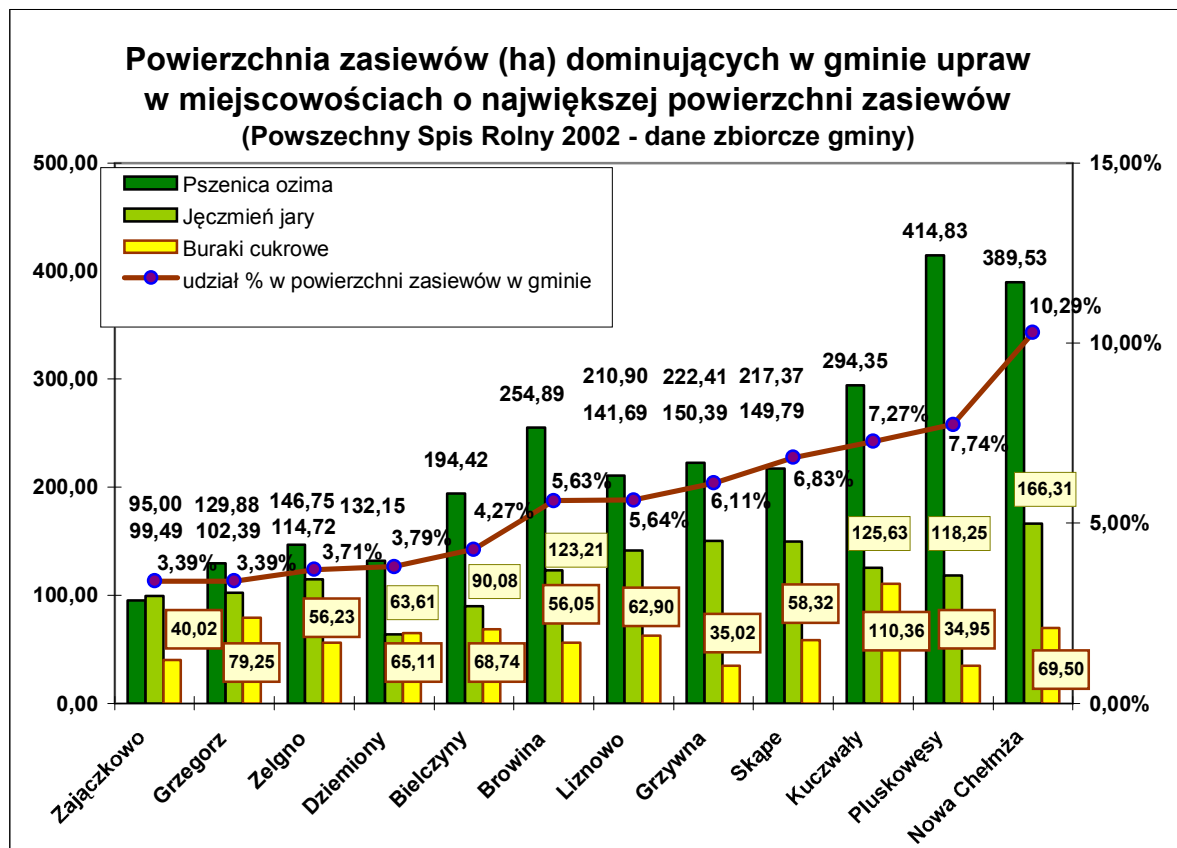
Powtarzające się w spisie sołectwa odpowiadają liście sołectw o największej powierzchni zasiewów (powyżej 350 ha) jak tabela 11.

Tabela 11 Miejscowości o największej powierzchni zasiewów oraz udział w powierzchni zasiewów najczęściej uprawianych w gminie roślin

Lp.	Sołectwo	Użytki rolne (ha)	Zasiewy ogółem (ha)	Pszenica ozima	Jęczmień jary	Buraki cukrowe
1.	Zajęczkowo	380,04	354,98	26,76%	28,03%	11,27%
2.	Grzegorz	380,73	355,23	36,56%	28,82%	22,31%
3.	Zelgno	437,43	388,95	37,73%	29,49%	14,46%
4.	Dziemiony	411,19	397,04	33,28%	16,02%	16,40%
5.	Bielczyny	486,66	447,49	43,45%	20,13%	15,36%
6.	Browina	606,93	589,11	43,27%	20,91%	9,51%
7.	Liznowo	647,06	590,73	35,70%	23,99%	10,65%
8.	Grzywna	686,15	639,72	34,77%	23,51%	5,47%
9.	Skąpe	737,34	714,98	30,40%	20,95%	8,16%
10.	Kuczwały	802,85	761,20	38,67%	16,50%	14,50%
11.	Pluskowęsy	828,90	810,04	51,21%	14,60%	4,31%
12.	Nowa Chełmża	1087,26	1077,30	36,16%	15,44%	6,45%
13.	pozostałe	3482,96	3343,16	29,86%	19,95%	9,68%

Źródło: Na podstawie danych zbiorczych gminy z Powszechnego Spisu Rolnego 2000 r.

Wykres 12

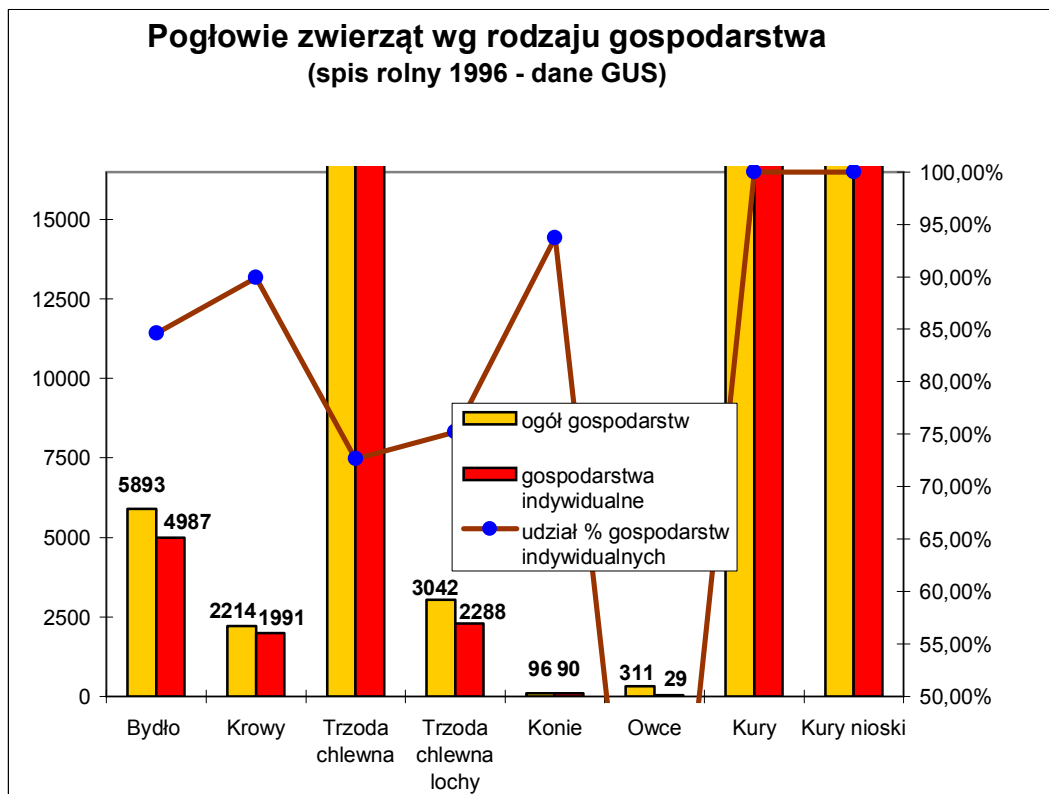

Źródło: Na podstawie danych zbiorczych gminy z Powszechnego Spisu Rolnego 2000 r.

Oprócz upraw polowych na terenie gminy prowadzi się hodowlę zwierząt. Ze względu na wysoką klasę gleby bardziej dochodowa jest produkcja roślinna – hodowla jest jej uzupełnieniem lub występuje na obszarach o gorszych warunkach glebowych. Do najczęściej hodowanych należy trzoda i kury. Porównując dane z przeprowadzonych w 1996 r. i 2002 r. Powszechnych Spisów Rolnych, widać nieznaczne różnice w ilości sztuk zwierząt: 11% wzrost pogłowia bydła, 6,5% spadek pogłowia krów. Na tym samym poziomie utrzymało się pogłowie trzody chlewnej, zmalał za to udział w lochach (spadek pogłowia o 17%), co może świadczyć o aktualnym nastawieniu na hodowlę tuczników, bez własnego przychówku. Duży wzrost dotyczy hodowli kur, których ilość zwiększyła się ponad 5-krotnie w przeciągu 6 lat dzielących oba spisy, przy czym zaznaczyć trzeba, że rozwój hodowli nie dotyczy kur niosek, których ilość spadła o ok. 32%. Prawdopodobnie jest to wynik profilowania produkcji na mięso drobiowe (popularne wśród konsumentów, bardziej dochodowe niż produkcja jaj).

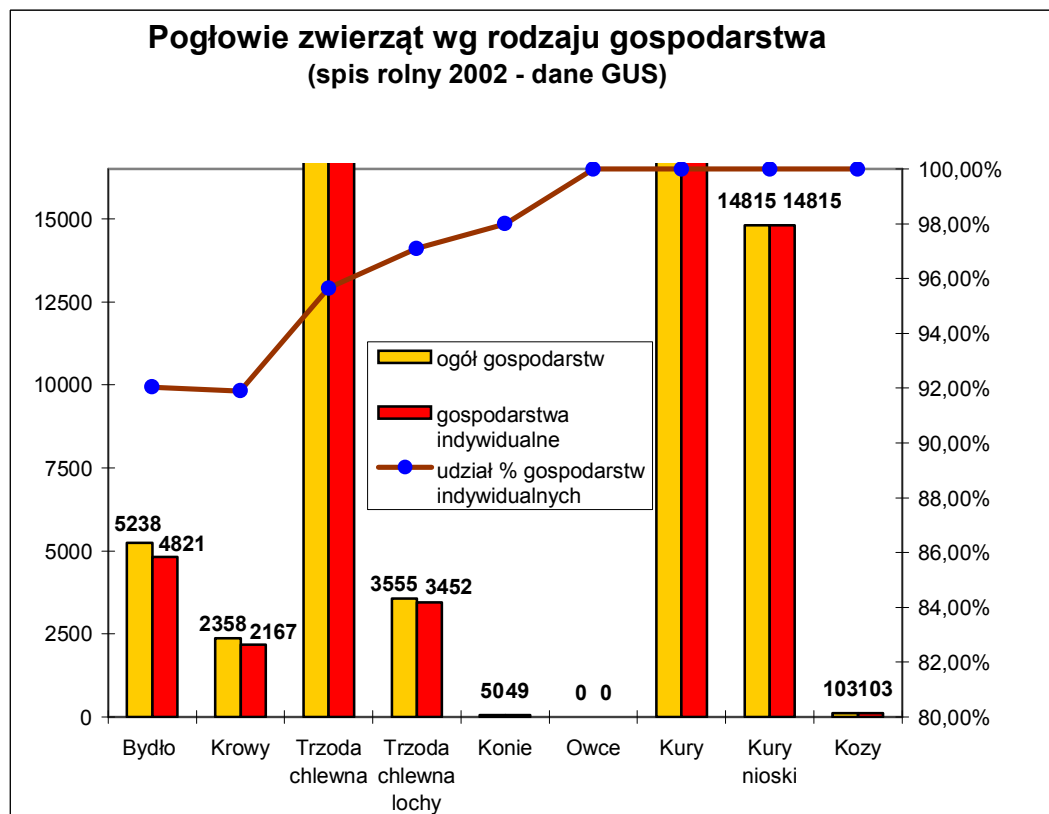
Na terenie gminy zauważalnym jest także wzrost udziału gospodarstw indywidualnych w hodowli zwierząt (w czasie drugiego spisu ich udział w każdym przypadku przekraczał 90%). Największy wzrost odnosi się do hodowli trzody (z 72% w 1996 r. do ponad 95% w 2002 r.).

Wykres 13

Źródło: Na podstawie danych zbiorczych gminy do Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. GUS

Wykres 14

Źródło: Na podstawie danych zbiorczych gminy do Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. GUS
Wielkość pogłowia bydła i trzody w poszczególnych sołectwach obrazuje poniższa tabela

Tabela 12

Lp.	Pogłowie	Sołectwo	Szt.	Sołectwo	Szt.	Sołectwo	Szt.
1.	Bydło (>200 szt.)	Kuczwały	406	Browina	297	Głuchowo	231
		Grzywna	371	Skąpe	283	Sławkowo	201
		Brąchnówko	360	Bielczyny	248		
2.	Krowy (>120 szt.)	Kuczwały	216	Brąchnówko	197		
		Grzywna	206	Browina	169		
3.	Trzoda chlewna (>1400 szt.)	Pluskowęsy	2874	Dziemiony	2028	Bielczyny	1819
		Świętosław	2689	Zelgno	2016	Kuczwały	1489
		Grzegorz	2041	Skąpe	1839		
4.	Lochy (>170 szt.)	Świętosław	263	Zelgno	190	Kuczwały	174
		Grzegorz	237	Dziemiony	188		
		Pluskowęsy	208	Skąpe	178		

Źródło: Na podstawie danych zbiorczych gminy do Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. GUS

Hodowla bydła (łącznie z krowami) prowadzona jest głównie w sołectwach: Kuczwały, Grzywna, Browina i Brąchnówko. W sołectwach tych (poza Brąchnówkiem) duże powierzchnie zajmują też uprawy polowe. Odwrotnie kształtuje się sytuacja w przypadku trzody chlewnej (razem z lochami), gdzie dominują sołectwa o znacznie mniejszym udziale pól uprawnych (z wyjątkiem Pluskowęs): Grzegorz, Dziemiony, Zelgno i Świętosław.

Hodowla drobiu na terenie gminy, jak wynika z analizy porównawczej obu spisów rolnych, nastawiona jest przede wszystkim na mięso, w mniejszym stopniu na jaja konsumpcyjne. Odbiorcą są liczne zakłady przetwórstwa drobiu i skupu jaj zarejestrowane w Toruniu i Bydgoszczy.

3.4. STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

3.4.1. Zagrożenia i stan gleb

Największym źródłem skażenia gleb na terenie gminy są zanieczyszczenia komunikacyjne. Emisja zanieczyszczeń z pojazdów obniża przydatność gleb do celów rolniczych i zakwasza te, znajdujące się przy drogach. Zagrożenie dla gleb stanowi także rolnictwo przemysłowe: monokulturowe uprawy, wprowadzanie ciężkiego i szybkiego sprzętu rolniczego, zwiększona chemizacja oraz głęboka orka gleb.

3.4.2. Przekształcenia powierzchni ziemi i zagrożenie występowania masowych ruchów ziemi

Część gruntów uprawianych rolniczo jest zagrożona erozją wodną, wietrzną i wąwozową. Powierzchnia terenów zagrożonych łącznie wynosi 2100 ha (12% powierzchni gminy). Erozją wietrzną zagrożone są głównie tereny w Morczynach, Kiełbasinie, Januszewie, Świętosławie, Liznowie i Skąpym, ze względu na brak zadrzewień i luźny charakter pokrywy glebowej.

Znaczne przekształcenia powierzchni ziemi występują na terenach eksploatacji złóż piasków w kopalniach „Kiełbasin I” i „Kiełbasin II” oraz w obrębie kopalni żwirów „Dźwierzno I”. Wykopiska prowadzone są metodą odkrywkową, która prowadzić może do degradacji terenu. Powstają wyrobiska, często wypełnione wodą.

Erozja wąwozowa występuje na zboczach rynn polodowcowej wykorzystywanej przez Frybę w rejonie Bogusławek.

Na terenie gminy Chełmża nie występują zagrożenia wynikające z masowych ruchów ziemi.

3.4.3. Zagrożenia i stan powietrza

Na obszarze gminy Chełmża nie występują groźne dla środowiska źródła zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego. Na jakość i stan powietrza negatywny wpływ mają: „Nord Zucker” Cukrownia w Chełmży, Zakłady Celulozy i Papieru w Świeciu. Zakłady te emitują do atmosfery głównie gazy wonne (tzw. merkaptany), których działanie jest potęgowane przy obecności wiatrów północno-zachodnich. Emisja technologiczna Spalarni Wywaru Melasowego należącej do „AGRO-ECO-GASOLIN” S.A. Warszawa Wytwórnia Alkoholu w Chełmży jest uciążliwa głównie pod względem zapachowym. Do tego typu kategorii, ale o mniejszej skali oddziaływania na środowisko zaliczyć można małe zakłady lakiernicze, warsztaty samochodowe, masarnie, ubojnie, fermy drobiu.

Na stan aeorosanitarny bardzo duży wpływ mają warunki meteorologiczne, w szczególności temperatura powietrza w miesiącach sezonu grzewczego, prędkość i kierunek wiatru oraz liczba dni z pokrywą śnieżną. W strukturze emitowanych zanieczyszczeń dominują zanieczyszczenia gazowe, a wśród nich: dwutlenek węgla, dwutlenek siarki, tlenek węgla i tlenki azotu. W latach do 2005⁴ r. zauważono wyraźny spadek emisji poszczególnych zanieczyszczeń pyłowych i gazowych. W całym powiecie toruńskim największy udział wśród zanieczyszczeń mają zanieczyszczenia gazowe 656 Mg/rok (z czego 655 Mg/rok pochodzi ze spalania paliw), 202 Mg/rok stanowią zanieczyszczenia pyłowe. Natomiast na terenie gminy Chełmża 100% emitowanych zanieczyszczeń pyłowych pochodziło ze spalania paliw (189 077 kg/rok, dane z 2002 r.) i blisko 75% zanieczyszczeń gazowych miało to samo źródło (585 197 kg/rok).

Średnie roczne stężenie dwutlenku siarki (dane z 2005 r.) osiągnęło poziom 4,7 g/m³; nie przekracza ono poziomu dopuszczalnego 1-godzinnego i 24-godzinnego. Zanieczyszczenie powietrza dwutlenkiem siarki jest najwyższe na terenach o zwartej zabudowie, przyczynia się do tego niska emisja energetyczna z palenisk domowych. Najwyższą wartość rocznego stężenia dwutlenku siarki zanotowano w mieście Chełmża; ma to bezpośredni wpływ na stan powietrza atmosferycznego nad przyległymi do miasta terenami gminy Chełmża. Wyraźny wzrost stężeń dwutlenkiem siarki w powietrzu atmosferycznym w okresie zimowym i spadek w okresie letnim wskazuje na jego związek z emisją niską z kotłowni lokalnych i palenisk indywidualnych w sezonie grzewczym.

Z kolei średnie roczne stężenie dwutlenku azotu osiągnęło 17,5 g/m³, zanotowano spadek w stosunku do 2004 r. o 0,5 g/m³ (w latach 1996-2002 stężenie dwutlenku azotu przejawiało tendencje wzrostowe). Duży wpływ na stężenie tego dwutlenku w powietrzu atmosferycznym ma emisja pochodzenia komunikacyjnego; zanieczyszczenie w obrębie głównych tras komunikacyjnych (tutaj w okolicach drogi krajowej Nr 1) okazało się znacznie wyższe niż w terenach oddalonych od dróg.

W obrębie większych szlaków komunikacyjnych wzrasta zagrożenie występowania zanieczyszczeń metalami ciężkimi, jak: ołów, kadm, nikiel, arsen, miedź czy cynk i chrom.

Pomiary zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym wykazały niekorzystny jego stan, pogarszający się w miesiącach sezonu grzewczego. Niskie temperatury powietrza w zimie wpływają na większe zapotrzebowanie na energię ciepłą, przyczyniają się przez to do większej emisji zanieczyszczeń pochodzenia energetycznego. Zanieczyszczenia tlenkiem węgla, benzenu mają mniejszy wpływ na stan powietrza atmosferycznego od pozostałych zanieczyszczeń. Są one znacznie niższe niż wskaźniki zanotowane w większych miastach powiatu czy województwa.

W rocznych ocenach jakości powietrza atmosferycznego gmina Chełmża zakwalifikowana została do najkorzystniejszej klasy A, odnosi się to do klasyfikacji

4 Wg Raportu o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2005 roku

ze względu na ochronę zdrowia i ochronę roślin. Żadna z badanych substancji, nie przekroczyła dopuszczalnego poziomu.

3.4.4. Klimat akustyczny

Podstawowym źródłem hałasu na terenie gminy jest hałas komunikacyjny – drogowy i kolejowy. Czynniki mającymi wpływ na poziom hałasu komunikacyjnego są:

- natężenie ruchu,
- struktura strumienia pojazdów (udział transportu ciężkiego),
- rodzaj i stan nawierzchni,
- stan techniczny pojazdów,
- rodzaj zabudowy (zagospodarowania) terenów otaczających drogi,
- organizacja ruchu drogowego.

Niekorzystnie na klimat akustyczny Chełmży wpływa przede wszystkim droga krajowa nr 1, natężenie ruchu na niej przekracza 2000 pojazdów/h. Duży ruch i znaczny udział pojazdów ciężarowych wpływa negatywnie na warunki akustyczne terenów położonych wzdłuż tej drogi.

Innym źródłem hałasu komunikacyjnego jest jednotorowa niezelektryfikowana linia kolejowa relacji Toruń – Grudziądz. Lokalne linie kolejowe relacji Chełmża – Unisław mają niewielki wpływ na zanieczyszczenie środowiska hałasem.

Hałas przemysłowy nie stanowi uciążliwości na terenie gminy Chełmża, jego zasięg jest mniejszy niż komunikacyjnego. Wiąże się to z brakiem zakładów emitujących hałas o poziomie przekraczającym wartości dopuszczalne. Jedynym źródłem hałasu przemysłowego jest Cukrownia „Chełmża”, głównie łapacze zanieczyszczeń surowca. Jej wpływ jest odczuwalny na terenach gminy przyległych bezpośrednio do Chełmży.

3.4.5. Zagrożenia i stan wód

Jakość wód płynących i jezior na terenie gminy jest niezadowalająca. Rzeka Fryba, według badań Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Toruniu z 1994 r., została zakwalifikowana do najbardziej zanieczyszczonych rzek województwa. Zarówno wskaźniki fizykochemiczne jak i bakteriologiczne znacznie przekraczały normę. Stan czystości rzeki nie uległ poprawie pomimo: uruchomienia w 1992 r. oczyszczalni mechaniczno-biologicznej w Cukrowni „Chełmża” oraz oczyszczania większości ścieków komunalnych z Chełmży.

Wody Strugi Toruńskiej zostały sklasyfikowane do IV klasy czystości ze względu na wysoki poziom chlorofilu „a”. Pod względem bakteriologicznym Struga została zaliczona do II klasy czystości, a pod względem fizykochemicznym do III klasy czystości. Wody Strugi Toruńskiej po przepłynięciu przez Jezioro Mlewieckie cechują się lepszymi wskaźnikami.

Dopływ z Cukrowni jak i Kanał Miałkusz również wykazują ponadnormatywny stopień zanieczyszczenia.

Jezioro Chełmżyńskie zakwalifikowano do III kategorii naturalnej podatności na degradację, na co wpłynęła przewaga gruntów rolnych w gminie oraz sąsiedztwo miasta Chełmża. Według badań Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Toruniu (pomiar z lat 2000, 2006) wody jeziora zostały zakwalifikowane do III klasy czystości. Na taką ocenę miała wpływ m.in. wysoka zawartość substancji biogenych, związków fosforu i wysoka wartość wskaźnika chlorofilu „a”.

Jezioro Grażyna jest jeziorem eutroficznym, jego wody odpowiadały w 2000 r. III klasie czystości wód i III kategorii naturalnej podatności na degradację.

Stan czystości ww. jezior uległ od lat 90-tych poprawie. W badaniach z 1993 r. kwalifikował je do kategorii pozaklasowych.

Pomiary czystości jeziora Grodno i Dźwierzno były wykonywane w połowie lat 90-tych XX w. Z przeprowadzonych pomiarów wody te zostały zaliczone do pozaklasowych. Można przypuszczać, że ich stan uległ poprawie i obecnie odpowiadają III klasie. Jezioro Grodno i Dźwierzno zaliczane zostały do III kategorii naturalnej podatności na degradację.

Większość zanieczyszczeń wód związana jest z rolniczym wykorzystaniem gminy. Związki azotu i fosforu pochodzące z używanych w gospodarce rolnej nawozów i środków ochrony roślin przenikają do wód i przyspieszają ich eutrofizację.

Znaczna większość funkcjonujących na terenie gminy Zakładów i Gospodarstw Rolnych (ZR Bocień, GR Dźwierzno, GR Dźwierzno – Ferma Kielbasinek, GR-H Morezyny, ZDHiAR Kończewice – Gospodarstwo Nawra, RSP Nowa Chełmża, RSP Pluskowęsy, RSp Strużał, GR Sławkowo, ZR Zalesie) nie posiada oczyszczalni ścieków.

Wody z utworów kredy górnej, cechują się znaczną mineralizacją powyżej 1 g/dm³, wysoką zawartością siarczanów oraz zawartością chlorków do 300 mg Cl/dm³. Klasyfikuje się je jako wody III – V klasy czystości ze względu na podwyższoną zawartość amoniaku, wodorowęglanów i żelaza

Wody użytkowych poziomów wodonośnych są średniej jakości, wymagają uzdatniania ze względu na wysoki poziom żelaza i manganu. Pod względem fizyczno – chemicznym odpowiadają dopuszczalnym warunkom wód pitnych.

Wody czwartorzędowego poziomu wodonośnego są wodami słodkimi, o odczynie pH od obojętnego do słabo zasadowego. Są to wody twarde i średnio twarde. Wody te należą do wód o III (niskiej) i II b (średniej) jakości. Wody o średniej jakości występują w zachodniej części gminy.

Na jakość wód podziemnych ma również wpływ jakość wód w jeziorach. Wody podziemne są zasilane m.in. w wyniku infiltracji wód z jezior.

Na terenie gminy występują nieliczne potencjalne źródła zanieczyszczenia wód podziemnych. Zalicza się do nich:

- zakłady przemysłu spożywczego w Dźwierznie,
- Zakład Doświadczalny Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Kończewicach,
- magazyny nawozów mineralnych i środków ochrony roślin,
- stacje paliw płynnych,
- zakładowe i gminne oczyszczalnia ścieków,
- zrekultywowane składowisko odpadów w Bielczynach.

Stopień zagrożenia głównego poziomu użytkowego jest niski.

3.4.6. Zagrożenia i stan lasów

Niekorzystne zjawiska i zmiany w środowisku leśnym są spowodowane występowaniem i oddziaływaniem wielu czynników, określanych jako stresowe. Największe znaczenie mają czynniki biotyczne, abiotyczne i antropogeniczne wyróżnione ze względu na pochodzenie.

Spośród czynników biotycznych o stanie drzewostanu najczęściej decyduje obecność szkodliwych owadów, grzybów, zwierzyny łownej oraz gryzoni. Poważny problem stanowią szkody powodowane przez żera borecznika i przypłaszczka granata a także przez: brudnicę mniszkę, zwójkę sosnoweczkę i szeliniaka sosnowca występujących głównie w lasach z przewagą drzewostanu sosnowego. Zabiegi prowadzone przez nadleśnictwo polegają m.in. na zakładaniu pułapek, zwalczaniu chemicznym, szybkim wywożeniu drewna z lasów czy korowaniu pniaków. Innego rodzaju szkody powodują grzyby: huba korzeniowa i opieńka

miodowa (występuje rzadko) niszczące drzewostan sosnowy powyżej 20 lat. Szkody powodowane przez zwierzynę łowną objęły gatunki drzew występujące sporadycznie na terenie gminy, jak: dąb, modrzew, buk. Ochrona, w tym wypadku, polega na stosowaniu środków chemicznych, tworzeniu osłonek z tworzyw sztucznych, palikowaniu itp.

Do najgroźniejszych czynników abiotycznych należą przymrozki wiosenne, uszkadzające głównie pączki, liście i kwiaty takich drzew domieszkowych jak: dąb, buk i jesion. Mniejsze szkody powodować mogą opady (obfite opady mokrego śniegu), w ich wyniku tworzy się okiść, silne wiatry i huragany, przyczyniające się do powstania wiatrołomów i wiatrowałów (szkody dotyczą drzew wystawionych na bezpośrednie działanie wiatrów- na skraju lasów, w przerzedzeniach), długotrwałe i silne mrozy powodujące listwy mrozowe i opadanie igieł.

Wśród zagrożeń antropogenicznych, największe stanowią: pożary, zagrożenia wywołane ujemnym oddziaływaniem przemysłu oraz związane z bezpośrednim negatywnym wpływem człowieka. Negatywny wpływ na stan lasów mają zanieczyszczenia znajdujące się w powietrzu: pyłki, tlenek i dwutlenek węgla, dwutlenek siarki i tlenki azotu oraz w wodach podziemnych. Ze względu na brak dużych miast i zakładów przemysłowych w sąsiedztwie zbiorowisk leśnych, zagrożenie to nie jest znaczące.

Wpływ człowieka na lasy zaznacza się głównie poprzez penetrację tych terenów, zniszczeniu ulegają ściółka i runo leśne (są one wydeptywane, część krzewów i sadzonek są masowo wrywane), płoszona jest zwierzyna. Jednak najbardziej uciążliwym problemem są pozostawiane w lasach śmieci.

3.5.WYMOGI OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Część terenów gminy została objęta ochroną zgodnie z wymogami ustawy o ochronie przyrody. Ma to głównie przyczynić się do zachowania wartości przyrodniczych i krajobrazowych. Ochrona terenów zieleni jest obowiązkiem gmin, które podejmują działania w kierunku rozwoju tych terenów. Rygorom ochronnym poddane są parki, zadrzewienia itp. Tworzenie nowych założeń parkowych oraz kształtowanie wiejskiej zieleni urządzonej wpłynie na poprawę ich struktury przyrodniczej. Szczególnie ważna będzie renowacja parków zabytkowych.

Działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej obejmują również sektor rolnictwa. Wspieranie form rolnictwa stosującego metody produkcji nienaruszające równowagi przyrodniczej, przede wszystkim rolnictwa ekologicznego jest jednym z celów stawianych przez II Politykę Ekologiczną Państwa w zakresie różnorodności biologicznej i ochrony przyrody.

4. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

Na terenie gminy Chełmża obszary naturalnych zagrożeń geologicznych nie występują.

5. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

5.1. UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN

Obszar gminy jest ubogi w występowanie surowców mineralnych. Na terenie gminy (stan na styczeń 2008 r.) znajdują się trzy udokumentowane złoża kopalin:

- „Kielbasin I” o Nr rejestru XLIII/1/32, złożo piasków, koncesja wydana dnia 16.12.1998 r. na 10 lat nr OŚ.IV.7521-31/98,
- „Kielbasin II” o Nr rejestru 10-2/1/22, złożo piasków, koncesja wydana dnia 31.12.1998 r. na 10 lat nr OŚ.IV.7521-36/98,
- „Dźwierzno I” o Nr rejestru 10-2/3/167, złożo żwirów, koncesja wydana dnia 4.12.2006 r., na 20 lat nr 148/W/06.

Złożo „Kielbasin I” zlokalizowane zostało w południowej części działki o numerze ewidencyjnym 88/2 w obrębie miejscowości Kielbasin. Znajduje się ono na lewym brzegu rzeki Struga Toruńska, od południa przylega do stanowiska leśnego w zasobie Lasów Państwowych, od zachodu ogranicza je droga gruntowa biegnąca do miejscowości Kielbasin. Na terenie złoża znajdują się grunty VI klasy bonitacyjnej, wykorzystywane rolniczo. Wysokości bezwzględne wahają się od 97,7 do 100,3 m n.p.m., teren jest łagodnie nachylony w kierunku północnym.

Powierzchnia złoża „Kielbasin II” w kategorii C₁ (kruszywo naturalne KN7742) i całego obszaru górniczego wynosi 121 300 m², z kolei powierzchnia całego terenu górniczego wynosi 174 800 m². Najbliższym, sąsiednim obszarem górniczym jest „Kielbasin I”.

Kopalnia żwiru „Dźwierzno I” zlokalizowana jest w miejscowości Dźwierzno na działkach o numerach ewidencyjnych: 66, 67, 68, 69, 70 i 71.

5.2. ZASOBY WÓD PODZIEMNYCH

Na obszarze gminy przy uwzględnieniu budowy geologicznej oraz warunków hydrodynamicznych wydzielono następujące jednostki:

- zachodnia jednostka hydrogeologiczna cechuje się nachylonym zwierciadłem wody ku Wiśle od wysokości 50 do 30 m n.p.m. Warstwa wodonośna wykształcona jest w piaskach średnio- i gruboziarnistych o bardzo wysokich parametrach filtracyjnych. Miąższość warstwy wynosi od 10 do 20 m. Średnia przewodność poziomu użytkowego wynosi od 200 do 500 m²/h. Moduł zasobów odnawialnych kształtuje się na wysokości 150 m³/24h*km²,
- centralną część gminy zajmuje jednostka hydrogeologiczna, gdzie poziom wodonośny występuje w piaskach drobnoziarnistych na głębokości od 15 do 50 m, a jej miąższość wynosi od 10 do 20 m. Powierzchnia zwierciadła obniża się w kierunku zachodnim

i południowo – zachodnim do doliny Wisły, od wysokości 90 do 60 m n.p.m. oraz w kierunku południowo – wschodnim do doliny Drwęcy. Przewodność poziomu jest niska i wynosi od 60 do 200 m²/h. Wydajność potencjalna wynosi od 10 do 30 m³/h, moduł zasobów odnawialnych 180 m³/24h*km², a moduł zasobów dyspozycyjnych osiąga wartość 90 m³/24h/km²,

- jednostka hydrologiczna występująca na wschodzie cechuje się obecnością dwóch poziomów wodonośnych. Górny poziom wodonośny występuje w piaszczystych seriach zlodowacenia Wisły. Zwierciadło wody jest lekko napięte lub swobodne. Dolny poziom jest poziomem głównym. Występuje on w osadach wodnolodowcowych interglacjału emskiego na głębokości od 18 do 30 m. Poziom ten jest ciągły w rynn timerchełmżyńskiej i na wysoczyźnie morenowej. Zwierciadło wody jest naporowe subartezyjskie i nawiązuje do morfologii terenu. Oba poziomy są powiązane hydraulicznie z wodami Jeziora Chełmżyńskiego. Średnia miąższość tego poziomu wynosi 16 m. Przewodność wodna wynosi od 100 do 200 m²/h, wydajność potencjalna od 30 do 50 m³/h. Moduł zasobów odnawialnych kształtuje się na poziomie 200 m³/24h*km², a dyspozycyjnych na 120 m³/24h/km²,
- w okolicach Kielbasina i Pluskowęs znajduje się kolejna jednostka hydrogeologiczna. Poziom użytkowy znajduje się w warstwie piaszczystej występującej na głębokości od kilku do 13 m i miąższości od 10 do 20 m. Przewodność wodna wynosi od 200 do 500 m²/h, wydajność potencjalna od 30 do 50 200 m³/h. Moduł zasobów odnawialnych kształtuje się na poziomie 250 m³/24h*km², zasobów dyspozycyjnych 150 120m³/24h/km².

6. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Zgodnie z Rejestrem Obszarów Górniczych Państwowego Instytutu Geologicznego (stan na styczeń 2008 r.) na terenie gminy znajdują się trzy tereny górnicze wyznaczone na podstawie przepisów odrębnych:

- „Kielbasin I” obszar górniczy ma powierzchnię 32 240 m² powierzchnia terenu górniczego to 38 812 m²,
- „Kielbasin II” obszar górniczy ma powierzchnię 121 300 m² powierzchnia terenu górniczego to 174 800 m²,
- „Dźwierzno I” obszar górniczy ma powierzchnię 415 188m², teren górniczy 486 970m².

7. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

7.1. RYS HISTORYCZNY

Rys historyczny gminy Chełmża został opracowany na podstawie „Dzieje Chełmży” pod red. M. Wojciechowskiego (Chełmża, 1994). Zagadnienie to zostało ujęte w szerszym kontekście terytorialnym na tle bogatej historii ziemi chełmińskiej.

Ziemie chełmińskie, podobnie jak Pomorze zostały później zaludnione niż południe kraju. Ludność zamieszkująca w paleolicie i mezolicie utrzymywała się głównie ze zbieractwa, myślistwa i rybołówstwa. W młodszej epoce kamienia (4200-1700 p.n.e.) na opracowywane tereny napłynęła ludność z południa. Na podstawie badań stwierdzono, że pierwsze ślady osadnictwa znane są z okolic Jeziora Chełmżyńskiego i Grodzieńskiego. Podstawowym typem działalności gospodarczej tej ludności była uprawa zbóż i hodowla bydła. Centrum osadnicze stanowiło Jezioro Chełmżyńskie. Należy dodać, że znane jest ponad 1000 stanowisk osadniczych kultury pucharów lejkowych. Archeolodzy natrafili na osadę w Grodnie, datowaną na lata 750-620 p.n.e. Jest to dobrze zachowane osiedle obronne z przełomu epok brązu i żelaza. Znalezione tam wyroby z poroża, z kości, narzędzia do obróbki skór i szycia ubrań.

We wczesnym średniowieczu obszar ten prawdopodobnie zamieszkiwali Słowianie, z grupy kujawskiej, która dotarła zza Wisły. Ziemia chełmińska społecznie i językowo związana była z Kujawami, należącymi do dzielnicy mazowieckiej, dla której stanowiła obszar nadgraniczny wobec Prus. Obszar ten, jako część Mazowsza, w początku XII w. stanowił własność książąt mazowieckich. Pod względem administracyjnym tworzyła kasztelanę z administracyjnym centrum miastem Chełmno, leżącym nad Wisłą, na północnym zachodzie.

W okresie rozdrobnienia feudalnego rozpoczęła się intensywna akcja misyjna zapoczątkowana przez Konrada Mazowieckiego. Za podjęcie akcji misyjnych nadał on biskupowi pruskiemu Chrystianowi (1222 r.) dobra w zachodniej części ziemi chełmińskiej. Diecezja chełmińska została utworzona w 1243 r. W Chełmży powstała pierwsza z siedemnastu katedr. W 1228 r. Konrad Mazowiecki nadał ziemię chełmińską Zakonowi Krzyżackiemu. W pierwszym okresie kolonizacji (od połowy XIII do 2 poł. XIV w.) powstawały liczne folwarki i wsie. W 1251 nadano Chełmży prawa miejskie i przeniesiono tu siedzibę diecezji. Chełmża wraz z pobliskimi wsiami stanowiła aż do 1773 r. dobra kapituły i biskupów chełmińskich. Obszar utworzonego w latach 80-tych XIII w. komturstwa popowskiego obejmował rozległe dobra m.in. wsie gminy Chełmża-Dziemiony, Głuchowo, Grzegorz, Kończewice, Nawra, Pluskowęsy.

Poważne zniszczenia przyniosły wojny polsko-krzyżackie, w wyniku których uległa zniszczeniu Chełmża i jej okolice. Przełomem było podpisanie w 1466 r. II pokoju toruńskiego, który zakończył wojnę trzynastoletnią. Miasto, jak i cała ziemia chełmińska przeszły pod panowanie polskie, stając się częścią Prus Królewskich (województwo chełmińskie). Odbudowa ze zniszczeń wojennych przebiegała powoli, głównie dzięki działaniom kapituły. W 1505 r. utworzono klucz popowski po nadaniu biskupowi chełmińskiemu Mikołajowi Krapitzowi licznych dóbr m.in. wieś Dziemiony.

Kolejne zniszczenia nastąpiły w czasie wojen szwedzkich 1626-1629 i 1655-1660.

Po I rozbiorze Polski (od 15 września 1772 r.) ziemię chełmińską wcielono do Prus. Na terenie Prus Zachodnich zlikwidowano województwo, utrzymując podział na powiaty. Stolicą został mianowany Kwidzyn. Rząd pruski zawłaszczył majątki i folwarki w dawnym kluczu popowskim oraz skonfiskował dobra kościelne. Właścicielami i dzierżawcami dóbr stawała się ludność niemiecka.

Przelewające się przez Europę wojny napoleońskie w latach 1807-1815 umożliwiły powstanie Księstwa Warszawskiego, w którego granicach znalazła się Chełmża. Już od 1815 r. został odnotowany wzrost gospodarczy w mieście, powstały zakłady rzemieślnicze i sieć handlowa.

Pomimo silnej germanizacji, ludność tych ziem stawiała silny opór. W 1866 r. powstało Towarzystwo Rolniczo-Przemysłowe dla powiatu toruńskiego, które skupiło polskie ziemiaństwo i bogatych rolników.

W 1882 r. rozpoczęto budowę wielkiej cukrowni na terenie miasta i nastąpiła w związku z tym budowa węzła kolejowego.

W wieku XIX powstały liczne majątki ziemskie oraz niewielkie zespoły zabudowy, powstałe w wyniku procesu uwłaszczenia po 1845r. np.: Bogusławki oraz rozproszona zabudowa zagrodowa z okresu reformy rolnej w 20-leciu międzywojennym, tzw. poniatówki.

I wojna światowa przerwała silną akcję germanizacyjną, wprowadzaną przez Pruską Komisję Kolonizacyjną. W pierwszych latach niepodległości rodziny niemieckie zaczęły opuszczać swoje gospodarstwa, jednakże większe majątki ziemskie pozostały w ich rękach. Po II wojnie światowej majątki te przejął Skarb Państwa, który rozparcelował ich część (ok. 100ha) i utworzył nowy system uspołecznionych gospodarstw rolnych.

Podczas II wojny światowej Niemcy utworzyli w Boceniu (była tu zlokalizowana komenda podobozu) i Szerokopasie podobóz obozu koncentracyjnego w Stutthofie. Obelisk poświęcony martyrologii kobiet żydowskich w latach 1939-1945 znajduje się na terenie sołectwa Mirakowo, na cyplu jeziora Grodzieńskiego.

7.2. WALORY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

O indywidualnym charakterze gminy Chełmża stanowią zarówno historyczne struktury przestrzenne zespołów ruralistycznych, zespoły pałacowo-parkowe, folwarki, liczne stanowiska archeologiczne, w tym eksponowane w terenie jak i pojedyncze obiekty architektoniczne.

7.2.1. Wsie o układzie przestrzennym i zabudowie o wartościach historycznych

Na terenie gminy znajduje się 14 wsi o metryce średniowiecznej. W przeważającej części historyczny układ przestrzenny znany jest jedynie z przekazów kartograficznych.

Tabela 13 Wsie o układzie przestrzennym i zabudowie o wartościach historycznych

Lp.	Nazwa wsi	Opis wartości kulturowych	Stan zachowania
1.	Bielczyny	Kiedyś gród wymieniony w 1222 r. w tzw. dokumencie łowickim. Wieś w dobrach kapituły chełmińskiej o metryce średniowiecznej. Parafia Chełmża w 1868r. liczyła 350 mieszkańców, położona nad jez. Bielczyńskim przy starej drodze z Chełmży do Chełmna. Wieś o zabudowie zagrodowej zwartej, murowanej w większości z k. XIX/XX w.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie.
2.	Chrapice (sołectwo Skąpe)	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1438r. Od 1505r. własność kapituły chełmińskiej Parafii Papowo Biskupie. W 1868r. liczyła 104 mieszkańców. Zabudowa zagrodowa, murowana z k. XIX/XX w. w układzie typu przydrożnicy.	Układ przestrzenny czytelny tylko na przekazach kartograficznych.

3.	Dziemiany	Wieś o metryce średniowiecznej, wymieniana w źródłach od 1400 r. Od 1570r. własność kapituły chełmińskiej do sekularyzacji dóbr kościelnych po 1772r. Parafia Chełmża. W 1868r. liczyła 164 mieszkańców, 24 budynki, 12 domów. Układ przestrzenny ukształtował się w pocz. XIX w. Zabudowa zagrodowa, murowana z 2 poł. XIX w.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie.
4.	Dźwierzo	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1319 r. w dobrach rycerskich. Od 1617r. do sekularyzacji dóbr własność Benedyktynów w Toruniu. Parafia Dźwierzo. W 1868 r. liczyła 261 mieszkańców, 35 budynków, 18 domów mieszkalnych. Wieś w typie przydrożnicy, układ przestrzenny regulowany w związku z rozbudową bazy folwarku w poł. XIX w.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie.
5.	Grzegorz	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1398 r.(z folwarkiem w dobrach kapituły chełmińskiej). Parafia Papowo Biskupie. W 1868r. liczyła 137 mieszkańców, 13 budynków, 6 domów. Wieś w typie przydrożnicy, układ przestrzenny regulowany w związku z rozbudową folwarku w poł. XIX w.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie.
6.	Grzywna folwarki: Brunau, Sternberg, proboszczowski	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1285 r. Od 1570 r. własność biskupstwa włocławskiego do sekularyzacji dóbr. Parafia Grzywna. W 1867 r. liczyła 477 mieszkańców, 87 budynków, 42 domy mieszkalne. W obrębie wsi trzy folwarki. Wieś o zabudowie zwartej, murowanej z nielicznymi zachowanymi budynkami z k. XIX/XX w, jednopasmowa w typie przydrożnicy.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie.
7.	Kielbasin	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1248 r. Własność m. Torunia. Parafia Kielbasin. W 1868r. liczyła 138 mieszkańców, 22 budynki, 12 domów mieszkalnych. Układ przestrzenny wsi przekształcony wskutek procesów uwłaszczenia chłopów i założenia bazy folwarcznej. We wsi znajduje się: zespół pałacowo - parkowy z zabudowaniami gospodarczymi folwarku, kościół i cmentarz, szkoła podstawowa i karczma, zabudowania d. folwarku proboszcza, gospodarstwa chłopskie rozrzucone systemem kolonijnym, rzędowo – liniowym.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie.
8.	Kończewice	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1248 r. Od 1502 r. własność kapituły chełmińskiej do sekularyzacji dóbr. Parafia Chełmża, W 1868 r. liczyła 124- mieszkańców, 26 budynków, 12 domów. Na skraju wsi zespół pałacowo - parkowy z bazą folwarczną. Układ przestrzenny wsi ukształtowany wskutek procesów uwłaszczenia i powstania bazy folwarcznej w poł. XIX w. Wieś w typie przydrożnicy z zabudową murowaną wzdłuż drogi z Chełmży do Nawry.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie.
9.	Nawra	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1248 r. w dobrach rycerskich. Parafia Nawra. W 1868 r. liczyła 345 mieszkańców, 48 budynków, 22 domy. Układ przestrzenny wsi w typie przydrożnicy, regulowany w związku z procesem uwłaszczenia i rozbudową folwarku, ukształtował się ostatecznie do poł. XIX w. i zawiera elementy z XVIII w. Wieś wraz z założeniem pałacowo-parkowym, zabudową folwarku, kościołem i karczmą należy do najcenniejszych wiejskich zespołów zabytkowych w województwie kujawsko-pomorskim.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie. Wzniesione w latach 60-tych bloki mieszkalne kolidują z historyczną kompozycją przestrzenną.
10.	Skąpe	Wieś o metryce średniowiecznej wzmiankowana w źródłach od 1251 r. należąca do uposażenia kapituły chełmińskiej do sekularyzacji dóbr. Parafia Chełmża. W 1868 r. liczyła 477 mieszkańców, 60 domów, 96 dymów. Zachowany układ przestrzenny w typie okolic, pochodzący z	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w

		czasów praslówiańskich. Wieś położona nad jez. Skąpe o zabudowie murowanej z XIX/XX w.	terenie.
11.	Sławkowo	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1390 r. folwark od 1391 r. - w dobrach rycerskich. W 1885 r. liczyła 247 mieszkańców, 12 domów, 42 dymy. Wieś w typie przydrożnicy, regulowana w poł. XIX w. tworzy jedną całość osadniczą z folwarkiem.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie.
12.	Zajęczkowo	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w tzw. dokumencie łowickim w 1222 r. w dobrach rycerskich. Parafia Dźwierzno. W 1885 r. liczyła 135 mieszkańców, 7 domów, 26 dymów. Układ przestrzenny wsi przekształcony w poł. XIX w. w związku z procesem uwłaszczenia chłopów Wieś w typie przydrożnicy tworzy zespół osadniczy z folwarkiem i osiedlem robotników d. folwarku. Zabudowa murowana z przełomu XIX/XX w. We wsi ruiny d. kościoła parafialnego rozebranego w XIX w.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie.
13.	Zalesie	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1402 r w dobrach rycerskich. Parafia Kielbasin. W 1385 r. liczyła 154 mieszkańców i 12 domów. Wieś w typie przydrożnicy wraz z folwarkiem wzmiankowanym od 1538r. tworzy zespół osadniczy.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie.
14.	Zelgno	Wieś o metryce średniowiecznej wymieniana w źródłach od 1328 r., w dobrach rycerskich od 1430 r., przedtem własność Benedyktynów z Torunia. Parafia Dźwierzno W 1885 r. liczyła 299 mieszkańców, 17 domów, 55 dymów, w tym w folwarku Bezdół - 3 domy i 60 mieszkańców. Wieś w typie wielodrożnicy, układ przestrzenny ukształtowany w 2 poł XIX w. w związku z procesem uwłaszczeni i rozbudową folwarku. Wraz z folwarkiem położonym na skraju wsi tworzy zespół osadniczy.	Układ przestrzenny czytelny na przekazach kartograficznych i zachowany w terenie.

7.2.2. Zespoły pałacowo-parkowe, dworsko-parkowe i folwarki

Na terenie gminy znajdowało się ponad 30 majątków ziemskich. Do dzisiejszych czasów zachowała się większość zespołów pałacowo-parkowych, dworsko-pałacowych z zabudowaniami gospodarczymi i folwarki. Stan zachowania substancji zabytkowej tych obiektów jest różny. We wszystkich przypadkach wymaga przeprowadzenie kompleksowych prac rewaloryzacyjnych.

Założenia parkowe mają duże walory krajobrazowe, wraz z innymi skupieniami drzew i krzewów spełniają znaczącą rolę regulatora stosunków wodnych i klimatycznych dla najbliższej okolicy.

Tabela 14 Zespoły pałacowo-parkowe, dworsko-parkowy i folwarki

Lp.	Nazwa wsi	Opis wartości kulturowych	Stan zachowania	Forma ochrony
1.	Bocień	Zespół dworsko-parkowy, złożony z dworu z 2 poł. XIX w., parku krajobrazowego z tego samego okresu oraz zabudowania dawnego folwarku z przylegającymi od pd-zach czworakami.	Zachowana część zabudowań folwarcznych, fragmenty dawnego murowanego ogrodzenia, brama wyjazdowa oraz budynek rządcy. Drzewostan z okazami 100-120-letnimi.	Wpis do ewidencji zabytków
2.	Brachówkowo	Zespół pałacowo-parkowy. Dwór mur. z 2 poł. XIX w. i park krajobrazowy z poł. XIX w. Relikty zabudowań gospodarczych i czworaki przy drodze do Browiny.	W budynku pałacu obecnie szkoła podstawowa, park z częściowo czytelnym układem przestrzennym Okazały ponad 150-letni drzewostan z rzadkimi i cennymi gatunkami drzew (np. platan zachodni miłorząb dwukłapowy,	Wpis do rejestru WKZ

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CHELMŻA
CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA

			magnolia drzewiasta, buk zwyczajny odm. strzępolistna).	
3.	Browina	Park krajobrazowy z 2 poł. XIX w wraz z zabudowaniami dawnego folwarku i czworaki przylegające od strony pd.	Dworu brak, na jego fundamentach w 1949 r wzniesiono budynek mieszkalny - Dom Opieki Społecznej.	Wpis do ewidencji zabytków
4.	Dziemiony	Zespół dworsko-parkowy. Dwór mur. z 2 poł. XIX w. z terenem dawnego parku krajobrazowego, zabudowa folwarczna	Dwór w złym stanie technicznym. Park zlikwidowany.	Wpis do ewidencji zabytków
5.	Dźwierzno	Zespół dworsko-parkowy składający się z dworu mur. z 2 poł. XIX w., dawnych zabudowań folwarcznych oraz parku krajobrazowego z tego samego okresu, w którego kompozycji wykorzystano walory naturalnego środowiska: jezioro Dźwierzynskie i rzeźbę terenu.	Zabudowania folwarczne, pozostałości parku. Drzewostan z okazami liczącymi 100-120 lat.	Wpis do ewidencji zabytków
6.	Dźwierzno wieś Januszewo	Folwark należący do majątku Dźwierzno budynki gospodarcze z 2 poł. XIX w, park krajobrazowy.	Zachowane niektóre budynki i relikty parku krajobrazowego.	Wpis do ewidencji zabytków
7.	Dźwierzno wieś Karolewo	Folwark założony w 1854 r. należący do Dźwierzna, park krajobrazowy.	Relikty zabudowań i parku krajobrazowego z 2 poł. XIX w.	Wpis do ewidencji zabytków
8.	Dźwierzno wieś Kielbasinek	Folwark należący do majątku Kielbasin. Zespół dworsko-parkowy, dwór mur., zabudowania gospodarcze i park krajobrazowy z 2 poł XX w.	Pozostałości parku, relikty ogrodzenia	Wpis do ewidencji zabytków
9.	Głuchowo	Zespół pałacowo-parkowy. Pałac mur. Wzniesiony w latach 60-tych XIX w. Z tego czasu pochodzą: murowana stajnia dla koni wyjazdowych, mur oddzielający park od zabudowań gospodarczych i od folwarku i domy mieszkalne pracowników folwarku oraz park krajobrazowy, w którego kompozycji wykorzystano walory środowiska przyrodniczego, takie jak bogata rzeźba terenu, zbiorniki wodne.	Na początku XX w. na terenie parku prowadzono szkółkę drzew ozdobnych. Obecnie Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza. Park z bogatym drzewostanem, w tym 24 ok 150-letnie pomniki przyrody (wszystkie dęby - ok. 200-letnie), kilka rzadkich okazów (np platan zachodni, choina kanadyjska, lipa amerykańska, jesion amerykański) oraz dobrze zachowany układ przestrzenny.	Wpis do ewidencji zabytków
10.	Grzegorz	Zespół dworsko-parkowy, składający się z dworu mur. z końca XVIII w. przebudowanego XIX/XX w., zabudowa gospodarcza i park krajobrazowy z 2 poł XIX w.	Pałac zaadaptowany na kościół z plebanią w 1959 r., pozostałości parku.	Wpis do ewidencji zabytków
11.	Grzywna-Domena	Zespół dworsko-pałacowy, kuźnia z k. XIX w. Park krajobrazowy z k. XIX w	Brak dawnych zabudowań, brak pozostałości parku. Zagospodarowanie współczesne.	Wpis do ewidencji zabytków
12.	Grzywna	Folwark w postaci zabudowań gospodarczych dworu oraz parku krajobrazowego z poł. XIX w.	Pozostałości folwarku	Wpis do ewidencji zabytków
13.	Grzywna	Zespół pałacowo-parkowy, park krajobrazowy i zabudowania gospodarcze z 2 poł. XIX w.	Pozostałości zespołu dworsko-parkowego.	Wpis do ewidencji zabytków
14.	Kielbasin	Zespół dworsko-parkowy, park krajobrazowy, zabudowania gospodarcze z 2 poł XIX w.	Pozostałości zabudowań gospodarczych, ogrodzenia, czytelny układ przestrzenny.	Wpis do ewidencji zabytków

15.	Kończewice	Zespół pałacowo-parkowy, złożony z pałacu, parku krajobrazowego oraz zabudowań gospodarczych folwarku z 2 poł. XIX w.	Na terenie folwarku zorganizowana hodowla roślin, czytelne kompozycja. Pozostałości parku.	Wpisane do rejestru WKZ
16.	Kuczwały	Zespół dworsko-parkowy: dwór mur. w parku krajobrazowym z k. XIX w., zabudowania gospodarcze d. folwarku i czworaki przy drodze do Chełmży. W poł. XIX w. dobra były w posiadania Kalksteinów, właścicieli majątku Pluskowęsy.	Pozostałości folwarku. Część południowa parku przekształcona – tereny upraw oranych	Wpis do ewidencji zabytków
17.	Mirakowo	Zespół dworsko-parkowy składający się z dworu mur., zabudowań gospodarczych, oraz założenia ogrodowego z układem przestrzennym charakterystycznym dla XVII-wiecznych rozwiązań (podział na 4 równe kwatery czytelny na przekazach kartograf z k. XIX w).	Zabudowania, pozostałości parku.	Wpis do ewidencji zabytków
18.	Mirakowo wieś Morczyny	Zespół dworsko-pałacowy złożony z parku krajobrazowego z 2 poł. XIX w., dworu mur. z 2 poł. XIX w, zabudowań gospodarczych d. folwarku oraz domów mieszkalnych pracowników folwarku. Okazały ok. 120-letni drzewostan.	Dwór znaczenie przebudowano ok 1919 i 1949 r., zachowana część zabudowań folwarcznych, park leśny	Wpis do ewidencji zabytków
19.	Mirakowo wieś Grodno	Folwark, należący do majątku Mirakowo, relikty zabudowań (dwór i budynki gospodarcze) oraz park krajobrazowy z 2 poł. XIX w.	Pozostałości budynków gospodarczych	Wpis do ewidencji zabytków
20.	Nawra	Zespół pałacowo-parkowy z zabudowaniami folwarku. Dawna posiadłość Kruszyńskich (od XVII w do 1865 r) a następnie Szczanieckich (w latach 1865 – 1939) przez szereg lat pełniła rolę polskiego ośrodka życia kulturalnego i politycznego (szczególnie na przełomie XVIII/XIX w. oraz w 2 poł. XIX w) Pałac oraz dwie oficyny pałacowe zbudowano w latach 1793 - 1805 w stylu klasycyzmu warszawskiego w/g projektu St. Zawadzkiego. Park zakomponowano jako założenie krajobrazowe, klasycyzujące, o czym świadczą elementy kompozycji jak i najstarsze drzewa. Bogaty okazały drzewostan 30 gatunków drzew.	Pałac (w złym stanie technicznym, nieużywany) i park z czytelnym układem przestrzennym. 12 pomników przyrody. Zespół o wybitnych walorach historycznych i krajobrazowych.	Pałac wpisany do rejestru WKZ
21.	Nowa Chełmża	Zespół dworsko-pałacowy: dwór murowany, zabudowania gospodarcze i park krajobrazowy z 2 poł. XIX w.	Dwór i pozostałości parku, zabudowania gospodarcze	Wpis do ewidencji zabytków
22.	Nowa Chełmża (Kuchnia)	Zespół dworsko-pałacowy, zabudowania gospodarcze, dwór i park krajobrazowy z 2 poł. XIX w	Pozostałości zespołu	Wpis do ewidencji zabytków
23.	Parowa Fałęcka	Zespół dworsko-pałacowy: dwór murowany, zabudowania	Brak elementów, pozostałości w terenie	Wpis do ewidencji

		gospodarcze i park krajobrazowy z 2 poł XIX w. Folwark powstały na gruntach wyłączonych z dóbr Fałęcin.		zabytków
24.	Pluskowęsy	Zespół pałacowo-parkowy. Dwór mur. z k. XVIII w. przebudowany 1867 r wg projektu St. Hebanowskiego, zachowane zabudowania gospodarcze d. folwarku z 2 poł XIX w oraz czworaki przy drodze z Chełmży do Kowalewa. Park krajobrazowy z 2 poł. XIX w, z zachowanym układem przestrzennym i okazałym drzewostanem. W latach 1792 - 1946 dobra były własnością rodziny Klaksteinów	Renowacja, modernizacja obiektu pałacowego i części folwarcznej. Na terenie parku 21 drzew pomnikowych, w tym kilka przeszło 100-letnich rzadkich okazów tzw. egzotów (m.in. magnolia drzewiasta, tulipanowiec amerykański, buk czerwolistny, choina kanadyjska, miłorząb dwuklapowy).	Wpis do rejestru WKZ
25.	Skąpe wieś Chrapcie	Dobra o metryce średniowiecznej - biskupów chełmińskich. Folwark: dwór mur. z 2 poł XIX w., zabudowania gospodarcze oraz relikty parku krajobrazowego.	Pozostałości folwarku, Brak czytelnich elementów parku	Wpis do ewidencji zabytków
26.	Sławkowo	Zespół dworsko-parkowy złożony z dworu mur. Z pocz. XX w., parku krajobrazowego z 1 poł. XIX w., zabudowań gospodarczych d. folwarku oraz czworaków mur z 2 poł. XIX w. Od 1447 r. dobra były własnością Łukasza Watzelrode - ojca biskupa warmińskiego i dziadka Mikołaja Kopernika.	Czytelny w terenie. W parku drzewostan z okazami liczącymi 140-130 lat (dęby, jesiony, klony, kilka pomników przyrody)	Wpis do ewidencji zabytków
27.	Szorokopas	Zespół dworsko-parkowy: dwór mur. w parku kraj. oraz zabud. gosp-2 poł XIX w	Pozostałości zespołu	Wpis do ewidencji zabytków
28.	Światosław	Zespół dworsko-pałacowy: dwór mur., zabudowa gospodarcza i park krajobrazowy z 2 poł. XIX w.	Pozostałości zespołu	Wpis do ewidencji zabytków
29.	Witkowo	Zespół pałacowo-parkowy z dworem mur z 2 poł XIX w, zabudowaniami gospodarczymi d. folwarku i parkiem krajobrazowym z tego samego okresu.	Pałac w złym stanie technicznym. Wokół parku zachowane murowane ogrodzenie z 2 poł. XIX w. Drzewostan z okazami liczącymi przeszło 100 lat. Z elementów przestrzennych zachowana ok 90-letnia aleja lipowa	Wpis do ewidencji zabytków
30.	Zajączkawo	Zespół dworsko-pałacowy: dwór murowany z k XIX w.	Pozostałości zespołu, relikty parku.	Wpis do ewidencji zabytków
31.	Zalesie	Zespół dworsko-pałacowy: dwór mur. z k XIX w. Folwark należący do majątku Pluskowęsy.	Pozostałości zespołu, relikty parku, zabudowania gospodarcze.	Wpis do ewidencji zabytków
32.	Zelgno	Zespół dworsko-pałacowy: dwór murowany z k. XIX w.	Relikty parku i zabudowy gospodarczej. Dwór w złym stanie technicznym. Teren rozparcelowany i zabudowany wtórnie.	Wpis do ewidencji zabytków

LP. zgodna z kolejnym nr na załączniku graficznym nr 1 – Uwarunkowania

7.2.3. Kościoły zabytkowe

Na terenie gminy znajduje się 5 kościołów (4 gotyckie Dźwierzno z plebanią, Grzywna z plebanią, Kielbasin, Nawra z plebanią oraz we wsi Grzegorz w budynku dworu), ruiny kościoła gotyckiego w Zajęczkowie. Innymi obiektami sakralnymi są: 6 kaplic (2 cmentarne) i 14 kapliczek przydrożnych.

Tabela 15 Kościoły zabytkowe

Lp.	Nazwa wsi	Opis wartości kulturowych	Forma ochrony
1.	Dźwierzno	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP murowany ok. 1300 r.	Wpis do rejestru WKZ
2.	Grzegorz	kościół parafialny pw. Św. Andrzeja Boboli. Kościół wraz z plebanią mieści się w budynku d. dworu – od 1939 r. (wg informacji proboszcza)	---
3.	Grzywna	kościół parafialny pw. Św. Katarzyny, murowany z XIII/XIVw., wieża z 1907 r. oraz plebania murowana	Wpis do rejestru WKZ
4.	Kielbasin	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, murowany pocz. XIV w., częściowo przebudowany w 1887 r. oraz plebania murowana wraz z zabudowaniami gospodarczymi z k. XIX w.	Wpis do rejestru WKZ
5.	Nawra	kościół parafialny pw. Św. Katarzyny (dawniej św. Mateusza), murowany z XIVw., odnowiony w 1618 r., gruntowna restauracja w latach 1778-86 i cmentarz przykościelny, parafialny, rzymsko-katolicki, nieczynny	Wpis do rejestru WKZ
		plebania murowana z 1850 r. z bud. gosp. z pocz. XX w., wł. parafia rzymsko-katolicka	---
6.	Zajęczkowo	ruiny kościoła pw. Św. Jana Chrzciciela z XII/XIV w., murowany, rozebrany w 1875	Wpis do rejestru WKZ

LP. zgodna z kolejnym nr na załączniku graficznym nr 1 – Uwarunkowania

W Bielczynach nad Jeziorem Głuchowskim znajduje się wzniesione w 1985 r. sanktuarium bł. Juty. Zgodnie z przekazami około 1253 r. w Bielczynach nad jeziorem mieszkała bł. Juta. Przez 4 lata opiekowała się chorymi, ubogimi i opuszczonymi. Zmarła w opinii świętości. W 1601 r. wystawiona została w Bielczynach kapliczka, bardzo licznie odwiedzana przez pielgrzymów, którą zniszczyli Szwedzi. Kolejna kapliczka powstała w 1937 r., ale uległa zniszczeniu w czasie okupacji. Na zgłiszczach postawiono obecną kaplicę.

7.2.4. Cmentarze zabytkowe

Na terenie gminy znajduje się 16 udokumentowanych cmentarzy. Świadczą one o zmiennej historii tych ziem. Cmentarze ewangelickie (7) mają w większości przypadków zatarty układ kompozycyjny, tylko na nielicznych zachowały się mogiły czy nagrobki z czasu ich funkcjonowania. Nieliczny starodrzew jest świadkiem ich istnienia.

Tabela 16 Cmentarze zabytkowe

Lp.	Miejscowość	Opis	Data założenia	Czynny/nieczynny	Uwagi
1.	Bielczyny	Cmentarz ewangelicki	2 poł. XIX w.	nieczynny	Układ kompozycyjny zatarty brak zachowanych elementów
2.	Browina	Cmentarz parafialny rzymsko - katolicki	1920 r.	czynny	Zachowane: kaplica, ogrodzenie, brama, nagrobki i mogiły z XX w.; starodrzew
3.	Dźwierzno	Cmentarz parafialny	k. XIX w.	czynny	Zachowana brama; starodrzew

		rzymsko - katolicki			
4.	Dźwierzno	Cmentarz przykościelny rzymsko - katolicki	pocz. XIX w. pierwotnie XIV w.	czynny	Zachowane: ogrodzenie, brama, kaplica i nagrobki; starodrzew
5.	Grzegorz	Cmentarz parafialny rzymsko - katolicki	1940-1943	czynny	Zachowane mogiły z 2 poł. XX w., starodrzew
6.	Grzegorz	Cmentarz parafialny ewangelicki	2 poł. XIX w.	nieczynny	Zachowane mogiły i nagrobki z 1 poł. XX w., starodrzew
7.	Grzywna	Cmentarz przykościelny rzymsko - katolicki	poł. XIX w. pierwotnie XIV w.	czynny	Zachowane: ogrodzenie, brama, nagrobki i mogiły; starodrzew
8.	Kielbasin	Cmentarz przykościelny	Pocz. XX w. pierwotnie XIV w.	czynny	Zachowane: nagrobki i starodrzew
9.	Liznowo	Cmentarz ewangelicki	k. XIX w.	nieczynny	brak zachowanych elementów, starodrzew
10.	Nawra	Cmentarz parafialny rzymsko - katolicki	lata 20-te XX w.	czynny	Zachowana brama i krzyż cmentarny z 2 poł. XX w.; starodrzew
11.	Nawra	Cmentarz przykościelny rzymsko - katolicki	pocz. XIX w. pierwotnie z XIV w.	czynny	Zachowane: ogrodzenie, brama z XVIII w., nagrobki i mogiły oraz kostnica z 1 poł. XX w.; starodrzew
12.	Skąpe (wieś Chrapice)	Cmentarz ewangelicki	XIX/XX w.	nieczynny	Układ kompozycyjny zatarty brak zachowanych elementów
13.	Skąpe	cmentarz ewangelicki	k. XIX w.	nieczynny	Zniszczone nagrobki, układ zielenie nie zachowany
14.	Sławkowo	Cmentarz rodowy	poł. XIX w.	nieczynny	Układ kompozycyjny zatarty brak zachowanych elementów
15.	Zelgno	Cmentarz ewangelicki	2 poł. XIX w.	nieczynny	Układ kompozycyjny zatarty brak zachowanych elementów
16.	Dziemiony	Cmentarz ewangelicki	2 poł. XIX w.	zlikwidowany	Obecnie użytkowany jako sad

LP. zgodna z kolejnym nr na załączniku graficznym nr 1 – Uwarunkowania

7.2.5. Obiekty techniki i kultury materialnej

Tabela 17 Wykaz obiektów techniki i kultury materialnej

Lp.	Nazwa wsi	Opis wartości kulturowych	Przekształcenia
1	Bielczyny	Zespół budynków stacyjnych, murowane przy i linii kolejowej Chelmża – Komatowo - Grudziądz otwartej w 1882 r. i dom dróżnika	Zachowany dom dróżnika
2	Bocień	Zespół budynków stacyjnych, murowane z p. XX w. przy linii kolejowej Chelmża – Melno, otwartej w 1901 r	Adaptacja na cele gospodarcze
3	Bogusławki	Dom dróżnika murowany z k. XIX w przy linii kolejowej Chelmża - Unisław - Fordon otwartej w 1893 r	—
4	Dziemiony	Zespół budynków stacyjnych z p. XX w. przy linii kolejowej Chelmża – Melno, otwartej w 1901 r	—
5	Głuchowo	Zespół budynków stacyjnych murowane z w. przy linii kolejowej Chelmża - Unisław – Fordon, otwartej w 1893 r	—
6	Głuchowo	Dom dróżnika murowany z przełomu XIX/XX w przy linii kolejowej Chelmża - Unisław - Fordon otwartej w 1893 r.	—
7	Głuchowo	Dom dróżnika murowany z przełomu XIX/XX w przy linii kolejowej	—

		Chelmża - Unisław - Fordon otwartej w 1893 r.	
8	Głuchowo	Dom dróżnika murowany z przełomu XIX/XX w przy linii kolejowej Chelmża - Unisław - Fordon otwartej w 1893 r.	—
9	Grzegorz	Budynek stacyjny z p. XX w przy linii kolejowej Chelmża - Melno otwartej w 1901 r., murowany	Zlikwidowany
10	Grzywna	Zespół budynków stacyjnych wraz z budynkami mieszkalnymi kolejarzy, wszystkie murowane, k. XIX w., przy i linii kolejowej Toruń - Chelmża, otwartej w 1882 r.	
11	Grzywna	Dom dróżnika, murowany z k. XIX w przy linii kolejowej Toruń - Chelmża, otwartej w 1882 r.	Zlikwidowany
12	Grzywna Bisk.	Dom dróżnika, murowany z k. XIX w przy linii kolejowej Toruń - Chelmża, otwartej w 1882 r.	—
13	Grzywna Mała	Dom dróżnika, murowany z k. XIX w przy linii kolejowej Toruń - Chelmża, otwartej w 1882 r.	—
14	Grzywna Szl.	Dom dróżnika, murowany z k. XIX w przy linii kolejowej Toruń - Chelmża, otwartej w 1882 r.	—
15	Grzywna Mała	Dom dróżnika, murowany z k. XIX w przy linii kolejowej Chelmża, - Kowalewo Pomorskie, otwartej w 1894 r.	—
16	Grzywna Mała	Dom dróżnika, murowany z k. XIX w przy linii kolejowej Chelmża, - Kowalewo Pomorskie, otwartej w 1894 r.	—
17	Kończewice Ogr.	Dom dróżnika murowany z przełomu XIX/XX, przy linii kolejowej Chelmża - Unisław - Wordon otwartej w 1893 r	—
18	Kończewice Ogr.	Dom dróżnika murowany z przełomu XIX/XX, przy linii kolejowej Chelmża - Unisław - Wordon otwartej w 1893 r	—
19	Kończewice Ogr.	Dom dróżnika, murowany z k XIX w, przy linii kolejowej Chelmża - Komatowo - Grudziądz, otwartej w 1882 r.	—
20	Kuczwały	Dom dróżnika, murowany z k. XIX w przy linii kolejowej Chelmża - Kowalewo Pomorskie, otwartej w 1894 r.	—
21	Liznowo	Budynek stacyjny, murowany z p. XX w. przy linii kolejowej Chelmża - Melno otwartej w 1901 r.	—
22	Miarkowo	Zespół budynków stacyjnych, murowany z k. XIX w. przy linii kolejowej Chelmża - Kowalewo Pomorskie, otwartej w 1894 r.	—
23	Miarkowo	Dom dróżnika, murowany z k. XIX w przy linii kolejowej Chelmża - Kowalewo Pomorskie, otwartej w 1894 r.	—
24	Mirakowo	Dom dróżnika, murowany z k XIX w, przy linii kolejowej Chelmża - Kowalewo Pomorskie, otwartej w 1894 r	—
25	Mirakowo (Korczyny)	Dom dróżnika, murowany z k. XIX w przy linii kolejowej Chelmża - Kowalewo Pomorskie, otwartej w 1894 r.	—
26	Nawra	Zespół budynków stacyjnych, murowane z przełomu XIX/XX w. przy linii kolejowej Chelmża - Unisław - Fordon, otwartej w 1893 r	—
27	Nawra	Dom dróżnika, murowany z przełomu XIX/XX w. przy linii kolejowej Chelmża - Unisław - Fordon, otwartej w 1893 r	—
28	Skąpe	Dom dróżnika, murowany z k. XIX w przy linii kolejowej Chelmża - Komatowo - Grudziądz, otwartej w 1882 r.	—
29	Skąpe	Budynek stacyjny, murowany z p. XX w. przy linii kolejowej Chelmża - Melno otwartej w 1901 r.	—
30	Skąpe (Wrocławki)	Zespół budynków stacyjnych i mieszkalnych z gosp., murowane z k. XIX w., w przy linii kolejowej Chelmża - Komatowo - Grudziądz, otwartej w 1882 r.	—
31	Świętosław	Budynek stacyjny, murowany z p. XX w. przy linii kolejowej Chelmża - Melno otwartej w 1901 r.	Zlikwidowany
32	Zelgno	Zespół zabudowań mleczarni, murowane z przełomu XIX/XX w. wraz z drzewostanem w otoczeniu budynków	—

LP. zgodna z kolejnym nr na załączniku graficznym nr 1 – Uwarunkowania

7.2.6. Stanowiska archeologiczne

Na terenie gminy znajdują się dwa stanowiska mające formę krajobrazową – grodziska w Grodnie i Nawrze oraz część zachodnia Grodziska „Archidiakonka”. Pozostałe stanowiska

to obiekty płaskie, nie wyróżniające się w krajobrazie. Pod względem chronologicznym i kulturowym przeważają stanowiska późnośredniowieczne.

Zaewidencjonowane stanowiska archeologiczne stanowią – załącznik nr B. Wykaz stanowiska archeologicznych może ulegać zmianom, a jego aktualizacja nie wymaga wprowadzania zmian w niniejszym studium.

7.2.7. Obiekty i obszary wpisane do ewidencji WKZ

Dokładny spis obiektów wskazanych przez WKZ jako wpisane do ewidencji zabytków został zamieszczony w załączniku nr C. Wykaz ten może ulegać zmianom, a jego aktualizacja nie wymaga wprowadzania zmian w niniejszym studium. Na załączniku graficznym nr 1 – Uwarunkowania zostały wskazane ważniejsze obiekty i obszary objęte ewidencją tj.: założenia pałacowo-parkowe, dworsko-parkowe i folwarczne, obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej tj. budynki kolejowe i przemysłowe.

7.3.MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ

Na terenie sołectwa Mirakowo, nad jeziorem Grodzieńskim znajduje się obelisk upamiętniający istniejącą na tych terenach filię obozu koncentracyjnego Stutthof dla kobiet żydowskich.

Powołane w 2005 r. Stowarzyszenie Budowy Kopca „Ziemia Polaków” jest inicjatorem budowy miejsca upamiętniającego bohaterską walkę Polaków. Kopiec ma pełnić również funkcję edukacyjną. Proponowaną lokalizacją Kopca jest działka nr 231/7 w sołectwie Kończewice.

7.4. STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

Tak znaczne nagromadzenie zabytkowych obiektów i elementów układu przestrzennego zespołów ruralistycznych, sięgających swą genezą średniowiecza, świadczy o nieustannym rozwoju struktur osadniczych tych ziem oraz silnych uwarunkowaniach geopolitycznych. Środowisko kulturowe jest istotnym uwarunkowaniem przy kształtowaniu kierunków dalszego przestrzennego rozwoju gminy, a jednocześnie stanowi niezaprzeczalny walor w promocji atrakcyjności turystycznej gminy Chełmża.

Nie można jednak pominąć zagrożeń, które stanowi w dużym stopniu zły stan techniczny zabudowy historycznej, powodujący jej dekapitalizację, a w rezultacie zatarcie całych zespołów zabytkowych. Równie niepokojącym zjawiskiem stają się remonty obiektów prowadzone niezgodnie z wymogami konserwatorskimi.

8. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA

8.1. POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY

Gminę Chełmża w 2006 r. zamieszkiwało 9 631 osób, co stanowi około 10,7% ogółu ludności zamieszkującej powiat toruński. Ciągłe zmiany w liczbie mieszkańców gminy przedstawia poniższy wykres.

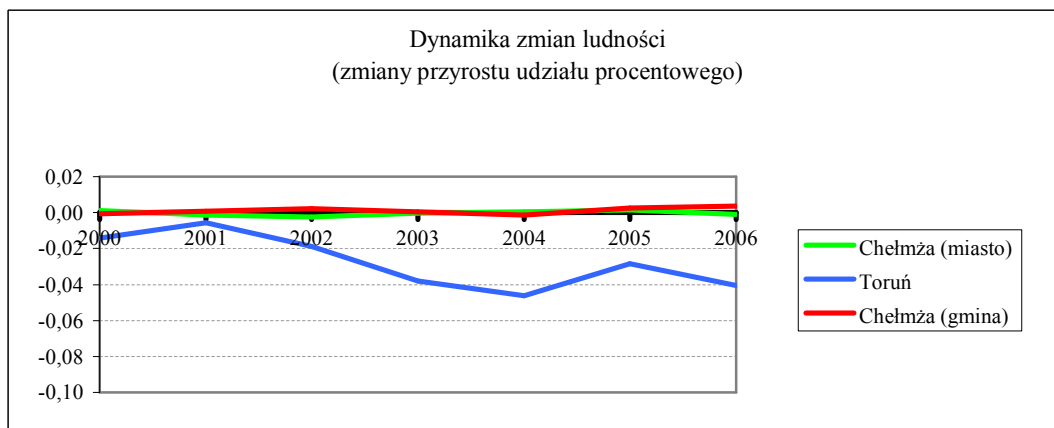
Wykres 15

Źródło: Opracowanie na podstawie danych własnych gminy.

Dynamika zmian liczby mieszkańców gminy Chełmża na tle Torunia i miasta Chełmży, w odniesieniu do województwa, przedstawia wykres nr 17. Przy gwałtownym spadku liczby mieszkańców Torunia, związanym z ich przemieszczaniem się na tereny podmiejskie, zmiany przyrostu ludności w mieście i gminie Chełmża są znikome. Zauważa się jednak niewielkie tendencje wzrostowe w okresie od 2004 r., zwłaszcza dla gminy Chełmża.

Wykres 16

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS.

Analizując zmiany liczby ludności poszczególnych sołectw gminy (zamieszczone w tabeli nr 18) zauważamy, które z nich są najbardziej atrakcyjne dla osiedlania się nowych mieszkańców. Najwięcej osób, według danych z 31.12.2006 r., zameldowanych było w miejscowości Grzywna (blisko 11,3% ogółu mieszkańców gminy). Powyżej 500 osób znajdowało się w sołectwach Kończewice, Pluskowęsy, Browina, Skąpe, Mirakowo, Głuchowo, Januszewo. Są to w większości miejscowości znajdujące się w sąsiedztwie miasta Chełmża oraz przy drodze krajowej Nr 1 relacji Gdańsk-Toruń. Najmniej osób zameldowanych było w Windaku (Głuchowo-Windak), Bogusławku (stanowiącym część Nawry), Drzonówku i Szerokopasie zlokalizowanych w części północnej gminy oraz w miejscowości nadjeziornej Strużal.

Z kolei najmniejszym powodzeniem, a nawet znacznym odpływem mieszkańców cechują się sołectwa znajdujące się na wschód i północny-wschód od miasta Chełmża, m.in.: Kielbasin, Januszewo, Szerokopas (ubytek liczby mieszkańców w stosunku do 2000 r. dochodzi nawet do 20%).

Tabela 18 Zmiany liczby mieszkańców sołectw gminy Chełmża

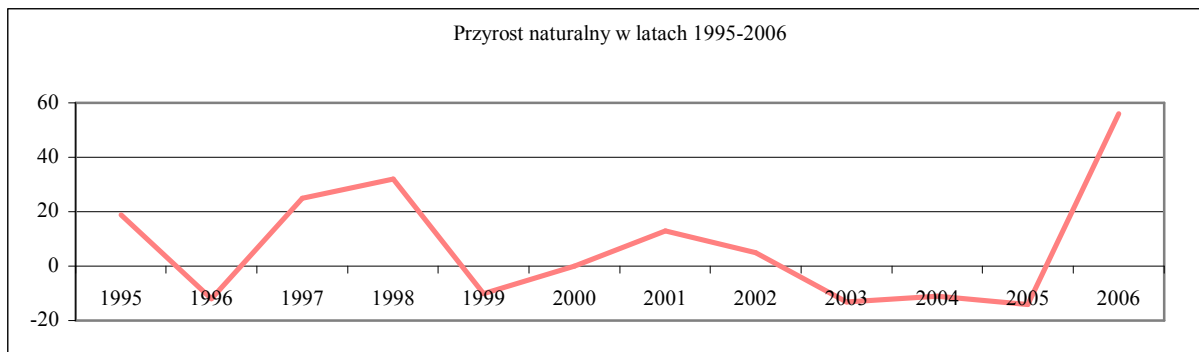
Sołectwo	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bielczyny	325	321	330	310	308	332	338	339	342
Bogusławki	97	85	85	86	82	76	79	78	83
Brąchnówko	237	232	231	227	232	225	235	234	241
Browina	681	679	720	686	698	704	695	680	659
Drzonówko	91	95	95	96	95	93	95	96	102
Dziemiony	220	218	215	227	235	233	228	229	228
Głuchowo	556	538	526	527	529	529	536	537	530
Grzegorz	135	129	131	126	130	134	129	131	133
Grzywna	1019	1022	1002	1054	1078	1073	1079	1123	1088
Januszewo	560	549	550	535	540	536	519	523	517
Kielbasin	170	143	144	136	137	142	126	124	123
Kończewice	839	838	834	846	842	825	815	825	828
Kuczwały	466	473	475	486	484	483	474	470	463
Liznowo	203	203	211	194	195	197	197	198	205
Mirakowo	548	547	510	525	503	525	534	534	556
Nawra	497	491	481	456	459	462	459	462	471
Nowa Chełmża	267	267	256	270	277	268	280	282	287
Parowa Fałęcka	89	92	96	97	98	101	107	106	107
Pluskowęsy	669	661	700	714	732	711	705	704	686
Skąpe	523	540	553	546	541	536	546	548	563
Sławkowo	218	216	202	212	209	207	209	215	220
Strużal	98	102	101	108	106	109	106	103	103
Szerokopas	139	131	134	127	126	122	118	113	114
Świętosław	369	376	378	372	363	366	367	359	355
Windak	84	86	73	90	89	89	77	72	80
Witkowo	115	115	105	116	112	115	116	112	110
Zajączkowo	159	155	153	152	151	150	145	152	149
Zelgno	296	299	305	302	298	301	295	285	292

Źródło: Opracowanie na podstawie danych własnych gminy.

Liczba mieszkańców gminy, w badanym okresie, warunkowana była wielkością przyrostu naturalnego (wykres 18) oraz salda migracji (wykres 19). Obydwa wskaźniki wykazują zmiany skokowe, tak jak i zmiany w liczbie mieszkańców gminy, jednak większy wpływ na rzeczywisty stan zaludnienia miała wielkość migracji wewnętrznych w gminie. Ujemne saldo migracji związane było z odpływem ludności do miast (głównie pobliskiej Chełmży, oraz Torunia). Z kolei saldo dodatnie było wynikiem osiedlania się na terenach gminy, głównie

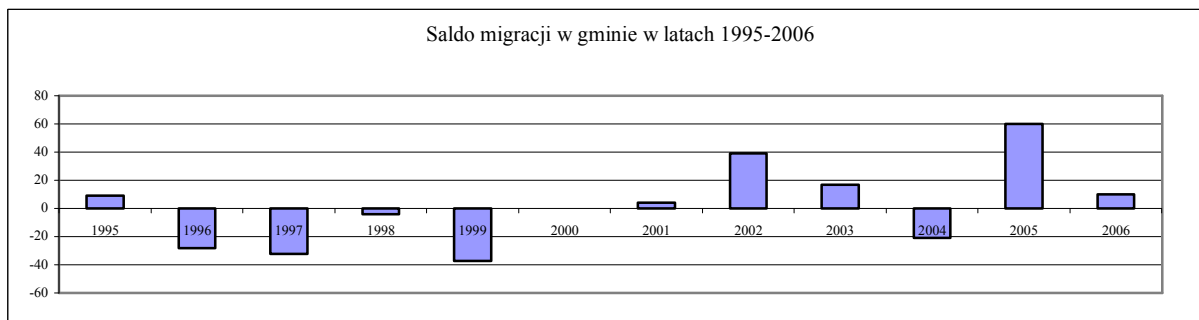
podmiejskich, społeczności miejskiej. Związane jest to głównie z chęcią poprawy warunków życia, ruchem na rynku budowlanym oraz niższymi cenami nieruchomości na terenach wiejskich.

Wykres 17

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS

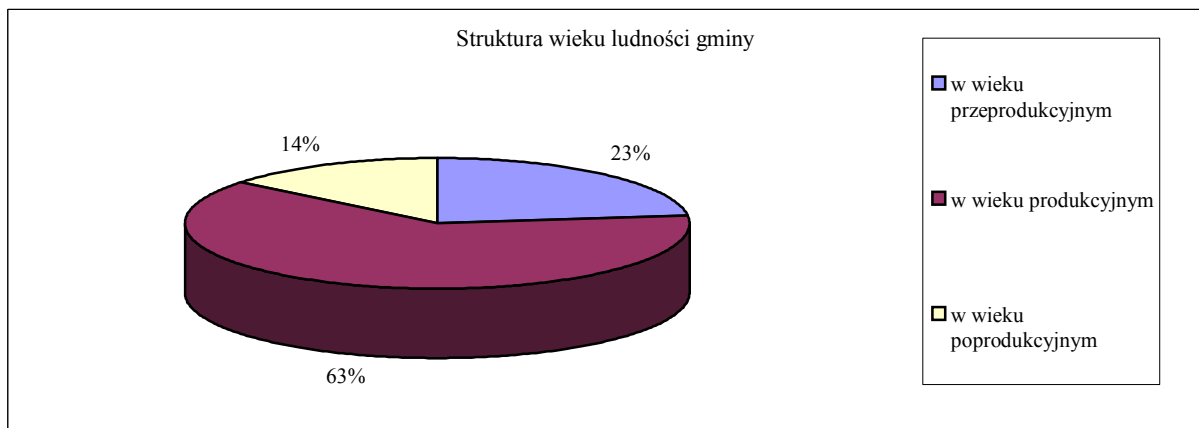
Wykres 18

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS

Kolejnym ważnym wskaźnikiem rozwoju gminy jest udział poszczególnych grup wiekowych: przedprodukcyjnej, produkcyjnej i poprodukcyjnej (wykres 20). Struktura wieku ludności gminy Chełmża jest zbliżona do struktury wieku dla powiatu. Porównując ją z danymi dla województwa, zauważamy, że udział ludności w wieku przedprodukcyjnym jest wyższy od średniej w województwie (21%), z kolei udział pozostałych dwóch grup wiekowych jest niższy (w każdej po około 1%).

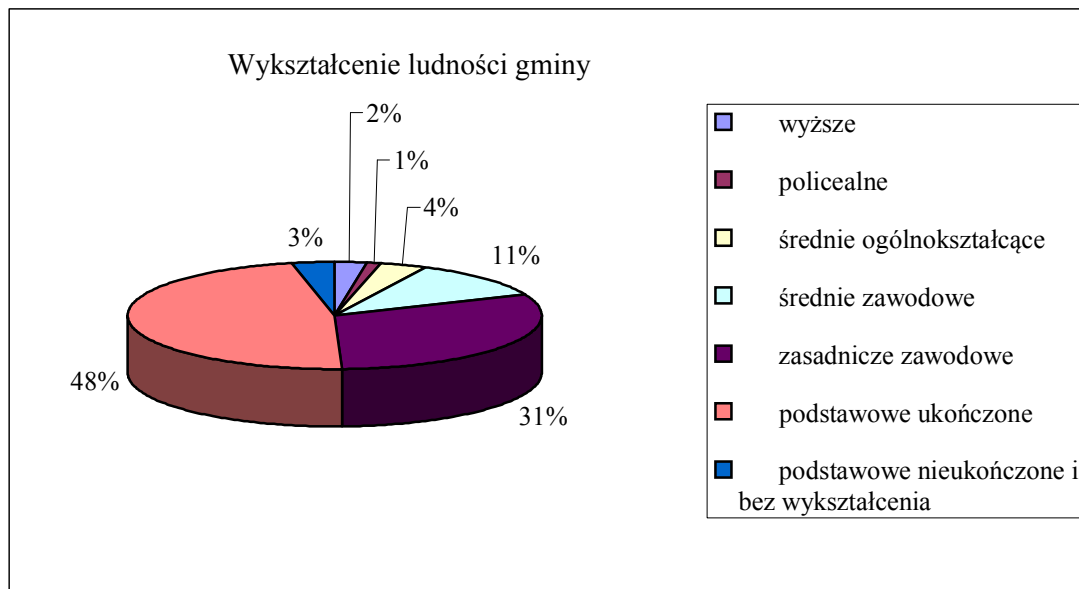
Wykres 19 Udział grup wiekowych w ogólnej liczbie mieszkańców gminy Chełmża w 2006 r.

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS

Dane odnośnie wykształcenia ludności gminy aktualizowane są co 10 lat, w związku z tym nie można określić tendencji ich zmian. Poniższy wykres przedstawia poziom wykształcenia mieszkańców gminy Chełmża w 2002 r., dane pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 Ludność.

Wykres 20

Źródło: Opracowanie na podstawie danych NSP 2002 Ludność

8.1.1. Projektcja demograficzna na 2020 r.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe kierunki zmian ludnościowych w sołectwach gminy można przedstawić pogląd, że:

- w odniesieniu do 5 sołectw rzędu 500 i więcej mieszkańców: Borowina, Kończewice, Kuczwały, Pluskowęsy i Skąpe uzasadniona jest prognoza zakładająca stabilizację ich obecnego poziomu zaludnienia a nawet wzrost,
- stagnacja zaludnienia z tendencją do jego spadku prognozowana jest w sołectwach Drzonówko, Dziemiony, Nowa Chełmża, Sławkowo, Zelgno, Bielczyny, Świętosław, Mirakowo, Nawra, Głuchowo, Windak, Strużal, Grzywna
- dalszy spadek zaludnienia prognozowany jest w sołectwach: Brąchnówko, Parowa Fałęcka, Bogusławki, Grzegorz, Kielbasin, Liznowo, Szerokopas, Witkowo, Zajączkowo i Dźwierzno (Januszewo)

8.2. SYTUACJA NA RYNKU PRACY

8.2.1. Podmioty gospodarcze

W 2006 r. (stan na 31 grudnia) na terenie gminy Chełmża funkcjonowało 452 zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej. 443 podmioty gospodarcze należą do sektora prywatnego, co stanowi 99,5% ogółu zarejestrowanych jednostek, pozostałych 9 należy do sektora publicznego.

Tabela 19 Formy władania podmiotów gospodarczych

Lp.	Formy władania podmiotów gospodarczych	Liczba
	Jednostki zarejestrowane ogółem	452
1.	<i>Sektor publiczny</i>	9
1.1.	podmioty gospodarki narodowej ogółem	9
1.2.	państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	8
2.	<i>Sektor prywatny</i>	443
2.1.	podmioty gospodarki narodowej ogółem	443
2.2.	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	366
2.3.	spółki handlowe	15
2.4.	spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	5
2.5.	spółdzielnie	7
2.6.	stowarzyszenia i organizacje społeczne	15

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS stan na 31.12.2006

Ze względu na położenie gminy w sąsiedztwie miasta Chełmża, przy krajowej trasie Nr 1, zauważa się wzrost aktywizacji gospodarczej jej mieszkańców. W strukturze podmiotów gospodarczych przeważają jednostki handlowo-usługowe (33,2% wszystkich zarejestrowanych podmiotów) dla ludności oraz dla zaopatrzenia i zbytu produkcji rolnej. Jednostki należące do sekcji rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa stanowią 12,8% ogółu podmiotów gospodarki narodowej, kolejna jest sekcja budownictwa (10,4%). Odsetek podmiotów, których działalność związana jest z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi wynosi 9,9%, zbliżony do niego jest udział podmiotów zajmujących się wytwarzaniem i zaopatrywaniem w gaz, energię elektryczną oraz parę wodną (9,3%). Najmniejszy udział wśród zarejestrowanych podmiotów mają jednostki sekcji przetwórstwa przemysłowego, zaledwie 0,2%.

Tabela 20 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON w sekcji PKD

LP	Podmioty gospodarki narodowej	Liczba	Udział %
1.	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	58 (sektor prywatny)	12,8%
2.	Przetwórstwo przemysłowe	1 (sektor prywatny)	0,2 %
3.	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną	42 (sektor prywatny)	9,3%
4.	Budownictwo	47 (sektor prywatny)	10,4 %
5.	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli	150 (sektor prywatny)	33,2 %
6.	Transport i gospodarka magazynowa	10 (sektor prywatny)	2,2%
7.	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	45 (sektor prywatny)	9,9%
8.	Informacja i komunikacja	7 (sektor prywatny)	1,5%
9.	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	38 (sektor prywatny)	8,4%
10.	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	7 (sektor prywatny)	1,5%
11.	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	8	1,8%
12.	sektor publiczny	6	
13.	sektor prywatny	2	
14.	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	14	3,1%
15.	sektor publiczny	3	
16.	sektor prywatny	11	
17.	Administracja publiczna i obrona narodowa	25 (sektor prywatny)	5,5%

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS stan na 31.12.2006.

8.2.2. Zatrudnienie

Zatrudnienie w gminie Chełmży, jako głównym miejscu pracy w 2005 r. wyniosło 664 osoby. Niewielką przewagę wśród ogólnej liczby zatrudnionych stanowiły kobiety - prawie 53%. W latach 1995-2005 liczba pracujących na terenie gminy Chełmża ulegała zmianom. Po gwałtownym spadku liczby miejsc pracy w 1999 r. (związane to było ze zmniejszeniem się ogólnej liczby zameldowanych w gminie) i dalszym jej zmniejszaniu się do 2003 r., zanotowano systematyczny wzrost liczby zatrudnionych w następnych latach. Większość wśród pracujących znalazło zatrudnienie w sektorze publicznym.

Tabela 21 Pracujący w głównym miejscu pracy

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ogółem	879	867	942	1037	995	833	724	657	588	516	664
mężczyźni	445	459	492	552	534	410	317	268	251	193	313
kobiety	434	408	450	485	461	423	407	389	337	323	351

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS

*Osoby, które w jednostce sprawozdawczej oświadczyły, że to miejsce pracy jest ich głównym miejscem zatrudnienia

Sektor usług nierynkowych oferuje najwięcej miejsc pracy, kolejny jest sektor przemysłowy i rolniczy. Najmniej osób zatrudnienie znalazło w usługach rynkowych (stan na 31.12.2003 r.). Niewielki wzrost liczby zatrudnionych (od 2002 r.) miał miejsce w usługach nierynkowych i rynkowych, z kolei spadek miejsc pracy zanotowano w sektorze przemysłowym i rolniczym.

Tabela 22 Pracujący według sektorów ekonomicznych

Pracujący	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ogółem	879	867	942	1037	995	833	724	657	588	516	664
Sektor rolniczy	333	277	275	241	194	131	137	119	95	Bd*	bd
Sektor przemysłowy	129	180	258	358	407	352	237	179	103	bd	bd
Sektor usług rynkowych	34	47	32	42	40	9	25	19	38	bd	bd
Sektor usług nierynkowych	383	363	377	396	354	341	325	340	352	bd	bd

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS. (*bd – brak danych)

8.2.3. Bezrobocie

W 2005 r. na terenie gminy Chełmża zarejestrowanych było 999 bezrobotnych, co stanowiło 12,1% ogółu bezrobotnych w powiecie toruńskim. Przeważały kobiety- niewiele ponad 57% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych na terenie gminy.

Tabela 23 Stan bezrobocia

Jednostka admin.	Bezrobotni zarejestrowani wg płci	2003	2004	2005
Gmina Chełmża	ogółem	1 130	995	999
	mężczyźni	560	456	428
	kobiety	570	539	571
Powiat toruński	ogółem	9 440	8 482	8 245
	mężczyźni	4 522	3 936	3 805
	kobiety	4 918	4 546	4 440

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS

8.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

8.3.1. Ochrona zdrowia

Według danych GUS z 2005 r. w gminie Chełmża działała jedna ambulatoryjna placówka zdrowia (Samodzielny Publiczny Ośrodek Zdrowia w Zelgnie z filią w Nawrze) Zaopatrzeniem lokalnej społeczności w środki medyczne zajmowała się również jedna apteka. Dodatkową opiekę i bezpieczeństwo publiczne (maksymalnie dla 210 osób) zapewniają:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Dom Pomocy Społecznej w Browinie,
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Głuchowie (*Strategia rozwoju na lata 2007-2015*).

Usługi medyczne wyższego rzędu zapewniają przede wszystkim placówki znajdujące się w Toruniu i Bydgoszczy.

8.3.2. Oświata

W gminie Chełmża zapewniona jest edukacja na poziomie podstawowym i gimnazjalnym. W 2006 r. funkcje te pełniło 5 szkół podstawowych, z czego jedna podporządkowana była organizacjom społecznym i stowarzyszeniom, uczęszczało do nich łącznie 657 uczniów oraz 2 gimnazja z 432 uczniami. Z kolei do 5 oddziałów przedszkolnych na terenie gminy, uczęszczało 109 dzieci.

Tabela 24 Wykaz jednostek edukacyjnych

Lp.	Nazwa placówki
1.	Szkoła Podstawowa w Grzywnie z oddziałem przedszkolnym
2.	Szkoła Podstawowa w Kończewicach z oddziałem przedszkolnym
3.	Szkoła Podstawowa w Sławkowie z oddziałem przedszkolnym
4.	Szkoła Podstawowa w Zelgnie z oddziałem przedszkolnym
5.	„Mała Szkoła” w Brąchnówku
6.	Gimnazjum w Pluskowęsach
7.	Gimnazjum w Głuchowie
8.	Biblioteka publiczna w Zelgnie, z filiami w Głuchowie, Grzywnie i Skąpem
9.	Kawiarenka internetowa w Zelgnie i Głuchowie
10.	Centra Komunikacji Społecznej w Zelgnie i Grzywnie
11.	Świetlice wiejskie w Zelgnie, Nawrze, Mirakowie, Dziemionach, Drzonówku, Brąchnówku, Bielczynach, Grzegorzu, Kuczwałach, Liznowie, Nowej Chełmży, Pluskowęsach, Skąpem, Szerokopasie, Świetosławiu, Windaku, Witkowie i Zajączkowie.

Źródło: Opracowanie na podstawie „Strategii rozwoju na lata 2007-2015”

Na terenie gminy dodatkowo działają organizacje pozarządowe:

- Stowarzyszenie „Homo homini”, zajmujące się odnową wsi, edukacją przedszkolną, wspieraniem rozwoju produktów tradycyjnych i lokalnych, profilaktyką prozdrowotną, zagadnieniami dotyczącymi Banku Żywności, edukacją dorosłych, wyjazdami studyjnymi i turystycznymi,
- Stowarzyszenie SOWA- Głuchowo, zajmujące się edukacją i rozwojem zainteresowań dzieci i młodzieży,
- Wiejskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Edukacja i Przyszłość w Brąchnówku, zajmujące się edukacją szkolną, prowadzi „Małą Szkołę” w Brąchnówku,
- Grupy nieformalne, jak np.: „Makrowieś” w Kończewicach, „Młodzi Aktywni” w Głuchowie (*Strategia rozwoju na lata 2007-2015*).

8.3.3. Kultura

W gminie działa CIK. Organizacją licznych imprez kulturalnych i sportowych (pikników, festynów archeologicznych, przeglądów zespołów artystycznych, dożynek, zawodów kolarskich itp.) zajmują się również mieszkańcy gminy przy wsparciu Urzędu Gminy, pozarządowych organizacji i klubów sportowych. Wiele takich inicjatyw pozyskało pozarządowe, zewnętrzne źródła finansowania, wpisane zostały w krajowe lub regionalne programy i projekty wspierające rozwój obszarów wiejskich. Spośród najciekawszych projektów wymienić można m.in.:

- „Chrońmy nasze dziedzictwo kulturowe – Wieś mówi”,
- „Apetyt na tradycję”, projekt polegający na zebraniu przez gimnazjalną młodzież dawnych przepisów kulinarnych przywiezionych na teren gminy z różnych stron Polski,
- „Ostatnie strzechy – Olędrzy”,
- „Biblioteka w plecaku”, projekt upowszechniający czytelnictwo na wsi, umożliwiający kontakt z książką osobom chorym, niepełnosprawnym i starszym.

Gmina wraz z organizacjami biznesowymi i pozarządowymi uczestniczyła w realizacji projektu w ramach Pilotażowego Programu Leader+ Schemat i wraz z wybranymi sąsiednimi gminami powołała Lokalną Grupę Działania Fundację *Ziemia Gotyku*.

Na uwagę zasługuje również fakt, że gmina zajmuje się wydawaniem lokalnej gazety – „Kurenda”. Co miesiąc przedstawiane są w niej wydarzenia z życia mieszkańców i inne dotyczące rozwoju gminy (*Strategia rozwoju na lata 2007-2015*).

8.3.4. Sport i turystyka

Usługi w zakresie sportu zapewniane są przez obiekty i placówki sportowe zlokalizowane przy obiektach szkolnych. Kluby sportowe działające w gminie Chełmża to:

- Uczniowskie Kluby Sportowe: Huragan, Wilczek, Impet, Promień, Stoper, Czarodzieje,
- Klub Sportowy Gminy Chełmża „CYKLON” (*Strategia rozwoju na lata 2007-2015*).

9. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Zgodnie z art. 38 a ustawy z dnia 31 marca 2003 r. o samorządzie powiatowym i podpisanym porozumieniem pomiędzy Starostą a Prezydentem Miasta Torunia powstała wspólna komisja bezpieczeństwa i porządku dla Miasta Torunia i Powiatu Toruńskiego. Jej zadaniem jest wspólne działanie mające na celu likwidację lub ograniczenie negatywnych zjawisk związanych ze sferą bezpieczeństwa mieszkańców Torunia i powiatu toruńskiego. W tym celu Komisja opracowała projekt „Programu zapobiegania przestępczości oraz porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli na terenie Miasta Torunia i Powiatu Toruńskiego”.

9.1. CHARAKTERYSTYKA ZAGROŻEŃ I STANU BEZPIECZEŃSTWA

Jak wynika z ww. programu na terenie miasta Torunia oraz powiatu toruńskiego, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat wzrost przestępczości, przy jednoczesnym spadku subiektywnego poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.

Ze względu na charakter opracowania najistotniejszym aspektem z zakresu zagrożeń bezpieczeństwa ludności i jej mienia mają zagrożenia w ruchu drogowym. Przyczyną znacznego wzrostu wypadków drogowych w ostatnich latach jest nie tylko nieprzestrzeganie przepisów ruchu drogowego, wzrost liczby pojazdów, czy niski poziom kultury motoryzacyjnej uczestników ruchu, ale także zły i stale pogarszający się stan infrastruktury drogowej. Sieć drogową powiatu toruńskiego charakteryzuje się:

- brakiem dróg szybkiego ruchu i obwodnic umożliwiających sprawne przemieszczanie się ruchu tranzytowego,
- niewystarczającą dla obecnych warunków ruchu przepustowością dróg,
- złym stanem technicznym dróg,
- niewłaściwym zagospodarowaniem dróg i ich otoczenia.

Z zamieszczonego porównania stanu bezpieczeństwa na drogach widać wzrost wypadków i kolizji na drogach miasta i gminy Chełmża.

Tabela 25 Porównanie stanu bezpieczeństwa na drogach w latach 2002-2003

Miasto/Gmina	Wypadki		Zabici		Ranni		Kolizje	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Toruń	239	241	14	11	298	296	3291	3200
Powiat Ziemski	162	224	30	41	225	289	962	996
Miasto i Gmina Chełmża	44	43	8	12	65	51	154	190

Drugim równie istotnym aspektem są zagrożenia nadzwyczajne, wśród których należy wymienić:

- zagrożenia pochodzenia naturalnego (zagrożenia powodzią, pożary spowodowane uderzeniem pioruna, epidemie i epizootie, wichury, śnieżyce, gradobicia),
- zagrożenia związane z rozwojem cywilizacyjnym i działalnością człowieka (skażenia toksycznymi środkami przemysłowymi (TSP) emitowanymi do atmosfery wód powierzchniowych i podziemnych oraz gleby, zagrożenie pożarowe, awarie gazociągów, pożary).

Skażenie toksycznymi środkami przemysłowymi może nastąpić na skutek:

- 1) awarii urządzeń instalacji przemysłowych i zbiorników w zakładach produkujących, wykorzystujących w procesie produkcji lub magazynujących te środki. Na terenie gminy i miasta Chełmża nie są zlokalizowane zakłady mogące wywołać ww. awarie. Na terenie powiatu toruńskiego zakłady takie zlokalizowane są na terenie miasta Torunia,

Tabela 26 Zakłady posiadające TSP powyżej progowej ilości określonej w dyrektywie 82/501 EWG – SEVESO II.

L.p.	Nazwa Zakładu	Kryterium	Ilość TSP	Rodzaj zagrożenia
1.	Z.W.Ch. „ELANA” S.A. ul. Skłodowskiej- Curie Marii 73	Substancja toksyczna 50 t	amoniak 120 t	wielkie
2.	P.P.U. Agrohłód ul. Żółkiewskiego 28/32	Substancja toksyczna 50 t	amoniak 44,6 t	lokalne
3.	Z.P.S. „POLMOS” ul. Olbrachta Jana 14/16	substancja wysoko łatwopalna 5000 t	etanol 9 800 t	lokalne

Największe skupisko zakładów produkcyjno-usługowych związanych z rolnictwem, wykorzystujących niewielkie ilości substancji niebezpiecznych pożarowo, ma miejsce w Chełmży i Lubiczu.

- 2) wypadków w czasie transportu tych środków drogami kolejowymi i samochodowymi. Transport lądowy TSP odbywa się po ściśle określonych szlakach kolejowych i drogach kołowych. Za strefę bezpośredniego zagrożenia należy uważać pas terenu bezpośrednio przyległy do tych szlaków o szerokości do 4 km (z każdej strony), wyznaczony granicą możliwych porażeń śmiertelnych i średnich. Przewóz materiałów niebezpiecznych przez obszar gminy Chełmża odbywa się drogą krajową Nr 1, drogami wojewódzkimi oraz powiatowymi. Poważne zagrożenie stwarzają również istniejące miejsca postoju i przeładunku materiałów niebezpiecznych, stacje kolejowe wyznaczone na postój wagonów przewożących szczególnie niebezpieczne materiały: Toruń Główny, Toruń Wschodni, Chełmża.

Zagrożenie wybuchem gazu z jednoczesnym pożarem może nastąpić w przypadku wystąpienia uszkodzenia lub wystąpienia awarii gazociągu. Stan taki może spowodować potencjalne zagrożenie dla przyległych terenów oraz skupisk ludzkich znajdujących się w obrębie magistrali gazowej.

Zagrożenia pożarowe terenów nieurbanizowanych mogą wystąpić na terenach leśnych. Jednakże ze względu na niski udział lasów w strukturze użytkowania terenów gminy Chełmża zagrożenie to można zaliczyć do małych.

9.2. JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNE ZA ZAPEWNIENIA BEZPIECZEŃSTWA

Bezpieczeństwa publicznego strzeże policja i straż pożarna. Jednostki specjalistyczne znajdują się w Toruniu oraz w Chełmży, świadczą one usługi na rzecz mieszkańców gminy.

Komenda Miejska Policji w Toruniu swoim działaniem obejmuje Gminę Miasta Toruń oraz Powiat Toruński, na który składa się obszar miasta Chełmża oraz gmin: Chełmża, Czernikowo, Lubicz, Łubianka, Łysomice, Obrowo, Wielka Nieszawka i Zławieś Wielka. Najbliższy komisariat policji znajduje się w mieście Chełmża.

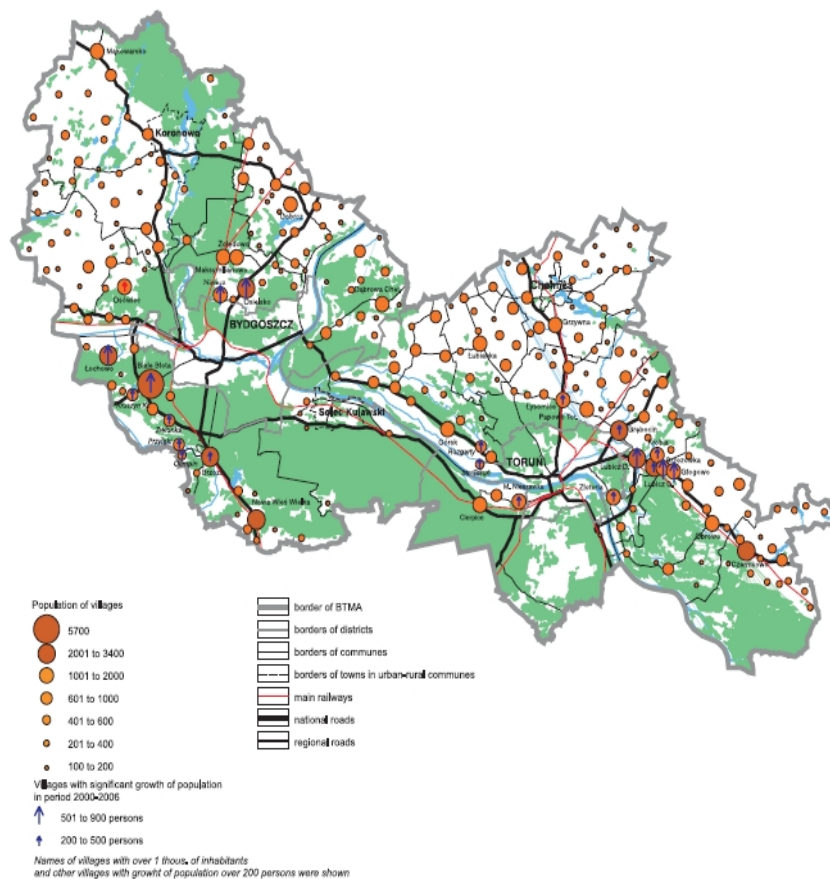
W zakresie ochrony przeciwpożarowej JRG Chełmża podlega Komendzie Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Toruniu. Na terenie gminy funkcjonuje 8 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej. Jednostka OSP ze Skąpego należy do Krajowego Systemu Ratownictwa Gaśniczego.

10. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

10.1. DOKUMENTÓW SZCZEBŁA WOJEWÓDZKIEGO

Podstawowymi dokumentami programowymi polityki rozwoju, które z mocy ustawy sporządza i realizuje samorząd województwa są *Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2020*⁵ uchwalona w grudniu 2005 r. oraz traktowany jako jej przestrzenna interpretacja *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego*⁶ z czerwca 2003 r.

Rysunek 2 Bydgosko-Toruński Obszar Metropolitalny – mapa wiejskiej sieci osadniczej

Źródło: Przestrzeń. Magazyn planowania przestrzennego nr20/2006

Zgodnie z *Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego* gmina Chełmża należy do Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego. Obszar ten ma podstawowe znaczenie dla kształtowania potencjału i możliwości rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego. BTOM będzie obejmował miasta Bydgoszcz i Toruń wraz z otaczającymi je powiatami ziemskimi bydgoskim i toruńskim. Łącznie BTOM tworzy

⁵Uchwała Nr XLI/586/05 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 grudnia 2005 r. w sprawie Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego

⁶Uchwała Nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r.

19 gmin o powierzchni 2.915 km², zasobie demograficznym około 800 tys. osób. Ilość podmiotów gospodarczych, struktura zatrudnienia, charakter i intensywność zagospodarowania przestrzennego a przede wszystkim obecność silnie zurbanizowanej strefy podmiejskiej powodują, że Bydgosko-Toruński Obszar Metropolitalny stoi przed ogromną szansą dynamicznych zmian. W strefach podmiejskich obu miast wykształciło się szereg dużych i bardzo dużych miejscowości wiejskich (ponad 20 miejscowości liczy ponad 1000 mieszkańców), co prezentuje powyższy rysunek.

W części analitycznej planu został określony cel główny zagospodarowania przestrzennego regionu, którym jest „Zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców”. Pochodnymi celu głównego są cele szczegółowe:

- zwiększenie atrakcyjności regionu jako pochodnej jego walorów przyrodniczych, kulturowych, wysokich standardów życia, sprawnego systemu infrastruktury technicznej i komunikacji,
- przyspieszenie rozwoju największych miast regionu jako aktywnych biegunów wzrostu, stymulujących wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w ich otoczeniu,
- modernizacja struktury przestrzenno-funkcjonalnej.

W *Planie* wyodrębniono osiem stref o podobnych uwarunkowaniach rozwoju – gmina Chełmża należy do strefy IV północno-wschodniej. Podregion ten ma charakter wybitnie rolniczy, czemu sprzyja wysokość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, jest to obszar o najwyższej przydatności dla rolnictwa na terenie województwa.

Najistotniejszymi powiązaniem dla gminy będą przebiegające przez nią autostrada A-1 i droga krajowa nr 1, a ponadto droga ekspresowa S-10 oraz droga krajowa nr 15 (Trzebnica – Gniezno – Inowrocław – Toruń – Brodnica – Ostróda). Wraz z oddaniem do użytku autostrady A-1, obecna droga nr 1 będzie wykorzystywana w relacjach wewnątrz-regionalnych, zapewniających powiązanie zespołu miast Chełmna i Świecia z Toruniem. Podstawowy układ wewnątrz-regionalnych powiązań komunikacyjnych składać się będzie z odcinków autostrady A-1, dróg ekspresowych, krajowych i powiatowych. Realizacja autostrady i dróg ekspresowych oraz przebudowa pozostałych dróg krajowych i dróg wojewódzkich, będzie sprzyjać koncentracji na nich znaczącej części ruchu pojazdów samochodowych, w szczególności skanalizowaniu ruchu tranzytowego oraz poprawie warunków ruchu na pozostałych drogach. Poprawa nastąpi także poprzez budowę obwodnic. Rozwój komunikacji wymaga przestrzegania zasad podziału infrastruktury komunikacyjnej na nadrzędną i podstawową oraz poprawy parametrów technicznych i użytkowych infrastruktury komunikacyjnej, adekwatnie do jej pozycji w układzie funkcjonalnym.

W *Planie* wyodrębniono cztery strefy polityki przestrzennej. Gminę Chełmża zaliczono do III wschodniej, w której przeważać będzie intensywna gospodarka rolna, a ponadto polityka rozwoju wielokierunkowego obejmującego gospodarkę rolną, turystyczną i leśną.

Zgodnie z wytyczonymi kierunkami kształtowania sieci osadniczej gmina Chełmża zaliczona została do grupy „pozostałe wiejskie siedziby gmin”. Obsługa mieszkańców będzie realizowana zwłaszcza z zakresu: edukacji, służby zdrowia, opieki społecznej i obsługi rolnictwa oraz tworzenia podstaw do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. W ramach aglomeracji bydgosko-toruńskiej zakres działań ma obejmować m.in.: koordynację gospodarki przestrzennej, zwłaszcza w zakresie kierunków polityki inwestycyjnej dotyczącej infrastruktury technicznej, komunikacyjnej, społecznej o znaczeniu regionalnym oraz zabudowy mieszkaniowej na obszarach pomiędzy jednostkami centralnymi.

W zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego postulowane jest zachowanie terenów korytarzy ekologicznych, w tym rynny chełmżyńskiej (doliny rzeki Fryby) a także podjęcie działań mających na celu poprawę jakości wód powierzchniowych, m.in. Jeziora Chełmżyńskiego.

Przewiduje się również wprowadzenie zadrzewień, zarówno szpalerowych wzdłuż dróg, cieków i na miedzach oraz kępowych np.: w obniżeniach terenowych, na bezleśnych obszarach intensywnie użytkowanych rolniczo, na których przeważają gleby wysokich klas bonitacyjnych, co pozwoli na zwiększenie walorów krajobrazowych i przeciwdziałanie erozji gleb.

W ramach ochrony środowiska kulturowego postulowane jest utworzenie m.in. na terenie gminy Chełmżyńskiego Parku Kulturowego oraz ustanowienie Nawry rezerwatem kulturowym o niskim stopniu złożoności struktury.

W zakresie rozwoju turystyki *Plan* proponuje wykorzystanie nieczynnej linii kolejowej relacji Chełmża – Mełno jako trasy rowerowo-konnej. Przewidywana jest także rekultywacja wód zdegradowanych jezior, w tym Jeziora Chełmżyńskiego, a także większe wykorzystanie dla wypoczynku terenów nad tymże jeziorem.

Na terenie gminy funkcjonują dwa wiejskie ośrodki o wiodącej funkcji przemysłu rolno-spożywczego – Dziemiony i Zelgno. Niemal w całości gmina Chełmża leży w obszarze intensywnej gospodarki rolnej, oprócz południowych fragmentów, gdzie rozwija się rolnictwo o charakterze podmiejskim.

Działania w zakresie infrastruktury technicznej zakładają uporządkowanie gospodarki ściekowej, poprzez budowę oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej na obszarach o zawartej zabudowie oraz realizację oczyszczalni przydomowych dla zabudowy rozproszonej. Tworzenie nowych, modernizacja istniejących składowisk odpadów, w ramach potrzeb gminnych z zastosowaniem technologii uwzględniających wymogi ochrony środowiska.

W ramach rozbudowy ogólnokrajowego systemu gazowniczego przez teren gminy Chełmża został zaprojektowany przebieg gazociągów wysokoprężnych:

- Dn 500 mm Toruń – Rogoźno (fragment gazociągu Włocławek – Gdynia),
- Dn 300 mm o przebiegu Chełmża – Chełmno – Świecie – kierunek Bydgoszcz – Koronowo – Mroczka.

Kierunkiem działań planistycznych w zakresie komunikacji jest poprawa powiązań podnoszących atrakcyjność regionu. W *Planie* przyjęto funkcjonalny podział układu drogowego na nadrzędny i podstawowy. Kierunki działań w zakresie układu nadrzędnego, realizującego zewnętrzne powiązania województwa, obejmują m.in.:

- dokończenie budowy autostrady A-1,
- przebudowę drogi krajowej nr 1 klasy drogi głównej ruchu przyspieszonego (*Plan* nie określa zakresu tej przebudowy, w szczególności nie wymienia budowy drugiej jezdni tej drogi),
- przebudowę do parametrów technicznych klasy S (drogi ekspresowej) drogi krajowej nr 10,
- przebudowę drogi krajowej nr 15.

Wśród kierunków rozwoju podstawowego układu linii kolejowych zapewniających sprawniejszy i bezpieczniejszy transport na terenie województwa wymieniono przebudowę

linii kolejowej nr 207: Toruń – Grudziądz – Malbork, poprzez dobudowę drugiego toru oraz elektryfikację, linia powinna umożliwiać osiągnięcie prędkości do 120 km/h.

W kierunkach polityki przestrzennej w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa, wśród istotnych dla tych potrzeb szlaków komunikacyjnych wskazano na korytarz Fordon – Unisław – Chełmża – Kowalewo Pomorskie, którego wypełnieniem jest m.in. droga wojewódzka nr 551.

W strefie wschodniej województwa (obejmującej m.in. gminę Chełmża), dla zapewnienia jej prawidłowego funkcjonowania niezbędna jest modernizacja sieci komunikacyjnej, obejmująca m.in.:

- budowę autostrady A-1 i drogi ekspresowej S-10,
- przebudowę linii kolejowej nr 207,
- przebudowę do klasy drogi głównej (G) drogi wojewódzkiej nr 551 (Strzyżawa – Chełmża – Wabrzeżno), wraz z budową obwodnicy miasta Chełmży,
- przebudowę dróg powiatowych i gminnych oraz linii kolejowych znaczenia regionalnego (w tym linii nr 209 Bydgoszcz – Brodnica), zapewniającą dobrą dostępność siedzib urzędów powiatowych i gminnych.

W związku z budową obwodnicy Chełmży, nastąpi zmiana kategorii istniejącego odcinka drogi, którego funkcję przejmie obwodnica.

W strefie tej postuluje się ponadto wykorzystanie nieczynnej linii kolejowej Chełmża – Melno jako trasy rowerowo-konnej.

Uszczegółowieniem kierunków zagospodarowania przestrzennego województwa jest spis zadań ponadlokalnych realizujących cele publiczne.

Wśród zadań o znaczeniu krajowym (rozumianych jako wnioski do koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju) w obszarze gminy Chełmża, wymieniono budowę autostrady A-1 oraz przebudowę drogi krajowej nr 1, w gminie Chełmża polegającą na wzmocnieniu nawierzchni.

Wśród zadań o znaczeniu wojewódzkim wymieniono m.in.:

- przebudowę drogi wojewódzkiej nr 499,
- przebudowę drogi wojewódzkiej nr 551 – budowę obwodnicy Chełmży i remont nawierzchni,
- przebudowę drogi wojewódzkiej nr 589 – remont nawierzchni,
- przebudowę drogi wojewódzkiej nr 599,
- przebudowę drogi wojewódzkiej nr 649,
- przebudowę linii kolejowej nr 207,
- przebudowę linii kolejowej nr 209.

20 kwietnia 2007 r. pomiędzy Marszałkiem Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Prezydentem Miasta Bydgoszczy, Prezydentem Miasta Torunia, Starostą Bydgoskim i Starostą Toruńskim zawarto porozumienie partnerskie w sprawie Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego. Podjęto prace nad ***Planem zagospodarowania przestrzennego przyszłego Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego*** przy współudziale miast Torunia i Bydgoszczy. Przedsięwzięcie to realizowane jest w ramach międzynarodowego projektu DEFRIIS współfinansowanego środkami Inicjatywy Europejskiej INTERREG III B.

W dniu 23 kwietnia 2007 r. Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego podjął uchwałę Nr VII/91/07 w sprawie przystąpienia do sporządzenia ***Zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego*** w granicach administracyjnych województwa, uchylając jednocześnie poprzednie uchwały w sprawie przystąpienia do zmiany w/w planu, dotyczącej Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego. W uzasadnieniu wskazano, że brak nowej koncepcji przestrzennego

zagospodarowania kraju powoduje, że nie ma podstawy prawnej do uzgodnienia planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego przez właściwego ministra.

Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2020 z listopada 2005 r. wprowadziła trzy priorytetowe obszary działań:

- rozwój nowoczesnej gospodarki,
- unowocześnianie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu,
- rozwój zasobów ludzkich.

Produkcja w gospodarstwach rolnych i zakładach przetwórstwa rolnego musi być przyjazna dla środowiska przyrodniczego i codziennego życia ludności, prowadzona z pełnym respektem dla zasad i norm odnoszących się do zrównoważonego rozwoju. Maksymalnego ograniczenia wymaga rozwój przemysłowego tuczu zwierząt (fermy bezściółkowe) mogącego negatywnie oddziaływać na środowisko. Ostateczne rozstrzygnięcia w tym zakresie winny wynikać z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Nie przewiduje się w województwie produkcji żywności modyfikowanej.

Strategia zwraca uwagę na odnowę wsi dla poprawy warunków życia i pracy, podniesienia atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej, zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych oraz aktywizacji społeczności wiejskich.

Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu kujawsko-pomorskiego z zewnętrznego otoczenia wymaga realizacji zaplanowanych inwestycji, w szczególności w zakresie:

- budowy autostrady A1, na całej długości zapewniającej powiązania krajowe i międzynarodowe regionu kujawsko-pomorskiego w układzie północ-południe,
- budowy dróg ekspresowych S-5 i S-10 oraz przebudowy drogi nr 15 do klasy technicznej GP dla polepszenia połączeń z układem komunikacyjnym krajowym i międzynarodowym w układzie wschód - zachód,
- przebudowy i modernizacji technicznej dróg krajowych, z ich dostosowaniem do odpowiednich klas technicznych, z uwzględnieniem budowy obwodnic i urządzeń technicznych zapewniających bezpieczeństwo ruchu,
- przebudowy infrastruktury kolejowej (kolejowej sieci transportowej), w tym przystosowania szlaków dla ruchu o prędkości 120-160 km/h (200 km/h),
- dalszej rozbudowy regionalnego portu lotniczego w Bydgoszczy, w tym lepsze jego powiązanie z siecią drogową i kolejową,
- rozwoju funkcji transportowo-gospodarczych dróg wodnych, w szczególności E-70, umożliwiających organizację taniego transportu towarowego oraz wykorzystanie ich w rozwoju turystyki.

W ramach rozwoju infrastruktury gospodarki wodnej należy przeciwdziałać zjawisku narastającego deficytu na obszarach o wysokiej przydatności gruntów dla produkcji rolnej poprzez:

- wznoszenie obiektów małej retencji (budowę, odbudowę zdewastowanych) w zlewniach rzek regionu kujawsko-pomorskiego, koniecznych dla zatrzymania wód opadowych i roztopowych oraz regulacji ich odpływu w celu zmniejszenia deficytu wód w okresie wegetacji,
- realizację systemów i urządzeń regulujących stosunki wodne, w szczególności na użytkach rolnych.

Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwalona w sierpniu 2004 r. przez Sejmik Województwa wskazuje Gminę Chełmża jako leżącą w strefie podmiejskiej Torunia. W strefie tej dominującą formą wypoczynku jest wypoczynek w domach letniskowych, m.in. nad Jeziorem Chełmżyńskim, które posiada najbogatszą w tej

strefie ofertę turystyczną (realizowany jest kompleks rekreacyjny w Pluskowęsach z kortami tenisowymi, terenami do jazdy konnej, sportami wodnymi oraz krytym basenem).

Celem nadrzędnym *Strategii* jest podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności turystycznej województwa, natomiast wśród zadań celu operacyjnego 1.1 „Rozwój produktu turystycznego województwa” wymienia się m.in.:

- Rozwój ogólnodostępnego zagospodarowania i infrastruktury turystycznej, szczególnie szlaków pieszych, wodnych, rowerowych i samochodowych
- Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej
- Zagospodarowanie turystyczne istniejących i projektowanych zbiorników wodnych oraz naturalnych wód powierzchniowych dla wypoczynku i rozwoju sportów wodnych
- Organizacja przewozów turystycznych na liniach kolejowych w obszarach atrakcyjnych, w tym wykorzystanie kolei wąskotorowych.

Strategia Rozwoju Infrastruktury Transportu na lata 2004-2006 i lata następne oraz Strategia Rozwoju Transportu na lata 2007-2013 (projekt z grudnia 2004 r.) ukierunkowane są na zapewnienie sprawnych połączeń transportowych dla intensyfikacji wymiany handlowej w ramach europejskiego rynku, poprawę dostępności głównych aglomeracji miejskich kraju, wspomaganie rozwoju regionów, poprawę bezpieczeństwa w transporcie, redukcję niekorzystnych oddziaływań transportu na środowisko. Proponowane przez te strategie zadania inwestycyjne (m.in. na terenie gminy Chełmża) to: budowa autostrady A-1, modernizacja odcinków dróg krajowych nr 1, 5 i 10, modernizacji linii kolejowych E-65 i nr 353, rozbudowa portu lotniczego w Bydgoszczy, budowa obwodnic miast: Brodnicy, Szubina i Torunia. Zadania te mają zasadnicze znaczenie dla poprawy zewnętrznej dostępności regionu, dla jego spójności terytorialnej, a tym samym międzyregionalnej konkurencyjności. Planowa realizacja zadań zamierzonych w tej strategii, determinuje realizację (lokalizację, harmonogram) określonych zadań wewnątrz regionalnych, szczegółowo ujętych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Program Ochrony Przeciwpowodziowej na terenie Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2015 z października 2005 r. przewiduje do realizacji w latach 2007 – 2015 na terenie gminy Chełmża inwestycje w zakresie ochrony przeciwpowodziowej – regulacja rzek i kanałów:

- Regulacja Strugi Toruńskiej w km 7+676 - 26+286 - Etap I, II, III⁷,
- Regulacja Strugi Toruńskiej w km 28+548 – 31+757⁸,
- Regulacja rzeki Miałkurz w km 0+000 -7+800⁹,
- Regulacja rzeki Papowska Mała w km 0+000 - 1+500; 2+500 – 19+060.

10.2. DOKUMENTÓW SZCZEBŁA POWIATOWEGO

Strategia Rozwoju Powiatu Toruńskiego (2003 r.) właściwie nie zawiera sprecyzowanych działań dotyczących aspektów przestrzennych, które mogłyby być wytycznymi do studium.

⁷ Kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego koryta cieku. Ochrona p. powodzią terenów rolnych na pow. 1 100 ha. Usprawnienie i poprawa odpływu nadmiaru wód z hydrowęzła Mlewiec - Korza. Regulacja stosunków wodnych w zlewni. Poprawa ochrony p. powodziowej terenów zabudowanych w rejonie m. Grębocin i Gostkowo.

⁸ Kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego koryta cieku. Ochrona przed powodzią terenów rolnych i leśnych na pow. 350 ha. Usprawnienie przepływu wód przez tereny leśne. Poprawa odpływu nadmiaru wód z hydrowęzła Mlewiec – Korza. Ochrona gruntów organicznych poniżej j. Mlewieckiego.

⁹ Ochrona przed powodzią. Poprawa warunków odpływu wód ze zlewni.

Jedynie cel (priorytet) pn. „Dobrze rozwinięta sieć infrastruktury technicznej” oraz działania: „Modernizacja i utrzymanie we właściwym stanie technicznym dróg – Modernizacja nie mniej niż 6% rocznie dróg powiatowych dostosowanych do standardów europejskich.” Odnosi się bezpośrednio do przestrzeni powiatu toruńskiego, w tym gminy Chełmża.

Strategia wytycza cele ogólne odnoszące się do całego obszaru a nie do poszczególnych gmin. Cele-priorytety działań w ramach strategii to:

- wykorzystane walory turystyczno – krajoznawcze,
- właściwa baza hotelowo-turystyczna,
- rozwinięta agroturystyka,
- aktywna promocja turystyczna powiatu,
- duża ilość imprez sportowo – kulturalnych,
- dobrze rozwinięta sieć infrastruktury technicznej,
- pełny dostęp do internetu łącznie z umiejętnościami,
- modernizacja i utrzymanie we właściwym stanie technicznym dróg,
- wystarczające zabezpieczenie energetyczne obszarów inwestycyjnych,
- rozwinięta przedsiębiorczość,
- utworzenie inkubatora przedsiębiorczości,
- tworzenie struktur integracyjno – kooperacyjnych,
- wysoki poziom życia na obszarach wiejskich,
- konkurencyjne i mocne rolnictwo,
- rozwinięte obszary wiejskie,
- kapitał dostępny dla rolników i mieszkańców w obszarach wiejskich.

Plan Gospodarki Odpadami Powiatu Toruńskiego na lata 2004-2010 z perspektywą na lata 2011-2020 zakłada dalsze funkcjonowanie istniejących składowisk do wyczerpania ich chłonności, przy czym nie jest planowana budowa składowiska odpadów na terenie gminy Chełmża.

Program Ochrony Środowiska Powiatu Toruńskiego na lata 2004-2010 z perspektywą na lata 2011-2020 jako podstawowy cel ekologiczny na obszarze powiatu toruńskiego do 2020 r. przyjmuje zachowanie wysokich walorów środowiska przyrodniczego powiatu w celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności i możliwości rozwoju gospodarczego powiatu. Cel ten powinien być realizowany m.in. poprzez następujące cele operacyjne:

- dalsza poprawa jakości wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior,
- zachowanie jakości wód podziemnych i ich ochrona przed degradacją,
- rozbudowa zbiorczych systemów kanalizacyjnych,
- dalsza poprawa jakości powietrza atmosferycznego, w tym eliminacja emisji złośliwych,
- poprawa warunków klimatu akustycznego,
- wdrożenie nowoczesnego systemu gospodarki odpadami,
- zachowanie i kształtowanie różnorodności biologicznej,
- zwiększenie lesistości powiatu,
- ochrona gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb,
- ochrona złóż kopalin przed nieracjonalną eksploatacją i rekultywacja terenów poeksploatacyjnych,
- kształtowanie systemu obszarów chronionych.

Wskazane jest rozwijanie sieci kanalizacyjnych na terenie gminy i skierowanie ścieków do oczyszczalni w Cukrowni Chełmża. Zasadnicza część przedsięwzięcia powinna być zrealizowana w latach 2003-2010.

Zły stan techniczny i eksploatacyjny oczyszczalni w Kończewicach i Głuchowie uzasadnia ich wyłączenie i co najwyżej modernizację urządzeń w kierunku przepompowni ścieków.

Dla funkcjonującej oczyszczalni w Domu Pomocy Społecznej w Browinie sugeruje się adaptację istniejących urządzeń na przepompownię ścieków oraz rozwinięcie lokalnej sieci kanalizacji.

Według *Programu zalesień na lata 2004-2010* w gminie Chełmża powierzchnia do zalesienia wynosi 20 ha. Taka sama powierzchnia przewidziana jest w *Programie zalesień na lata 2011-2020*.

10.3. DOKUMENTÓW SZCZEBŁA LOKALNEGO

W październiku 2006 r. została uchwalona *Strategia Rozwoju Gminy Chełmża na lata 2007-2015*¹⁰. Określa ona wizję gminy następująco: „Gmina Chełmża dobrze rozwinięta gospodarczo i społecznie – tu warto żyć, pracować i działać” a także wyznacza 3 cele strategiczne:

- cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców,
- cel 2. Rozwój lokalnej gospodarki,
- cel 3. Rozwój rekreacji i turystyki.

Określone zostały także zadania służące osiągnięciu wytyczonych celów. Są to m.in.:

- budowa kanalizacji (w tym na terenach atrakcyjnych turystycznie i rekreacyjnie) oraz realizacja przedsięwzięć mających na celu poprawę jakości wód (w tym jezior),
- budowa i przebudowa dróg gminnych,
- budowa lub modernizacja sieci i stacji wodociągowych,
- uzbrojenie terenów pod przemysł i inwestycje (zadania priorytetowe: tereny przy drodze nr 1 oraz tereny położone przy trasie planowanego dojazdu do węzła autostradowego z uwzględnieniem planowanej obwodnicy dla Miasta Chełmża oraz wsi Zelgo i Dźwierzno),
- kompleksowe uzbrojenie terenów atrakcyjnych turystycznie i rekreacyjnie wokół jezior,
- realizacja projektów zwianych z budową oczyszczalni przyzagrodowych w zabudowie rozproszonej,
- regulacja cieków wodnych,
- całkowite zmeliorowanie terenów Gminy Chełmża (przy współudziale WZMiUW),
- budowa obiektów tzw. małej retencji,
- zagospodarowanie terenów wokół obiektów oświatowych (budowa boisk, parkingów, zakładanie terenów zielonych),
- budowa i rozbudowa obiektów sportowych,
- przygotowanie terenów pod rozwój budownictwa mieszkaniowego (przekształcenie i uzbrojenie),
- zagospodarowanie terenu wokół obiektów administracyjnych (budowa parkingu oraz utworzenie skweru zieleni),

¹⁰ UCHWAŁA NR LVII/447/06 RADY GMINY CHEŁMŻA z dnia 20 października 2006 r. w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Chełmża na lata 2007-2015.

- budowa chodników dla pieszych, ścieżek rowerowych, zatoczek drogowych dla autobusów szkolnych,
- kształtowanie przestrzeni publicznej w centrach wsi (zadania priorytetowe: tworzenie terenów zieleni urządzonej, placów, alejek spacerowych, chodników),
- budowa, adaptacja, remont, i wyposażenie obiektów pełniących funkcje publiczne o charakterze społeczno – kulturalnym (zadania priorytetowe: poprawa stanu istniejących świetlic wiejskich oraz ich otoczenia, stworzenie izb tradycji),
- zagospodarowanie terenów wokół świetlic wiejskich (np.: budowa parkingów oraz tworzenie miejsc zieleni),
- adaptacja remont, przebudowa i wyposażenie obiektów pełniących funkcje publiczne o charakterze rekreacyjno-sportowym (zadania priorytetowe: budowa wiejskich wielofunkcyjnych boisk sportowych, tworzenie placów zabaw dla dzieci oraz tzw. ogródków jordanowskich),
- odnawianie lub konserwacja, obiektów zabytkowych i obiektów architektury sakralnej oraz ich otoczenia,
- zakup i odtworzenie obiektów zabytkowych oraz charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie wraz z ich adaptacją na cele publiczne,
- remont i konserwacja lokalnych pomników historii i miejsc pamięci narodowej oraz zagospodarowanie terenu przyległego - utwardzenie terenu, nasadzenia zieleni, tablice informacyjne,
- pozyskiwanie nieruchomości na realizację zadań związanych z kształtowaniem przestrzeni publicznej oraz rozwojem funkcji społeczno-kulturalnych i rekreacyjno-sportowych,
- odtwarzanie i zagospodarowanie parków wiejskich,
- wyeksponowanie pomników przyrody oraz użytków ekologicznych,
- wytyczenie, oznakowanie oraz wyposażenie w małą infrastrukturę edukacyjnych ścieżek ekologicznych,
- budowa ścieżek pieszo – rowerowych przy drogach,
- wytyczanie i oznakowanie szlaków rowerowych (np.: do stanowisk archeologicznych),
- wykorzystanie torów kolejowych np.: drezyny,
- zagospodarowanie turystyczne terenów i tworzenie nowych kąpielisk nad jeziorami (pomosty, toalety, plaże),
- zagospodarowanie terenów wokół jezior dla potrzeb wędkarzy,
- stworzenie parku kulturowego w Grodnie,
- wytyczenie i oznakowanie szlaku stanowisk archeologicznych,
- wytyczenie, oznakowanie i promocja gminnego odcinka Szlaku Gotyckiego.

Na terenie gminy Chełmża nie obowiązuje **Plan Rozwoju Lokalnego** dla całej gminy. Zamiast niego Rada Gminy w czerwcu 2005 r. uchwaliła dla pięciu sołectw Plany Rozwoju Wsi na lata 2004-2013 dla wsi: Zelgno, Kuczwały, Pluskowęsy, Kończewice i Sławkowo. Ważnym elementem Planów Rozwoju Wsi są projekty obszarów przestrzeni publicznej, o których mowa w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powinny zostać umieszczone i zdefiniowane jako „centra wsi”. Warunkiem realizacji projektów jest uzyskanie dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (działa od 2005 r.) - Sekcja Orientacji w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, 2007-2013”, działanie 2.3. „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego”.

Tabela 27 Wykaz Planów Rozwoju Lokalnego

Wieś	Nazwa projektu	Centra wsi
Zelgno	„Budowa parku rekreacji i wypoczynku pod nazwą Świat bocianów”	dz. nr 82/3
Kuczwały	„Serce wsi Kuczwały – kształtowanie centrum poprzez budowę małej infrastruktury”	dz. nr 95/2 i 95/9
Pluskowęsy	„Budowa małej infrastruktury we wsi Pluskowęsy”	dz. nr 90, 221/1, 222/2 i 224
Kończewice	„Nasza wieś miejsce czyste, zielone i bezpieczne – budowa małej infrastruktury w Kończewicach”	dz. nr 88/2, 225, 233/12, 233/18, 233/19, 233/21, 241/5, 241/6
Sławkowo	„Budowa centrum tradycji i rekreacji we wsi Sławkowo”	dz. nr 132/33 i 13/1

Źródło: dane uzyskane z Urzędu Gminy Chełmża

Ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo gminy Chełmża z miastem Chełmżą niezwykle istotne jest przeanalizowanie obowiązującego *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Chełmża* (przyjęte uchwałą Nr XXV/205/2000 Rady Miasta Chełmża z dnia 20 listopada 2000 r.), zwłaszcza w strefie styku, gdzie występują wzajemne powiązania. Kierunki rozwoju przestrzennego Chełmży zakładają zmianę funkcji miasta z przemysłowo-usługowej na funkcję usługowo-przemysłową – ośrodek miejski znaczenia ponadlokalnego, mogący liczyć do 20 tys. mieszkańców.

Obszary przeznaczone pod zabudowę i zainwestowanie:

- tereny mieszkalnictwa w perspektywie zostały wyznaczone na obszarach peryferyjnych miasta na kierunkach wylotu głównych tras komunikacyjnych: w południowej części miasta wzdłuż drogi powiatowej prowadzącej do wsi Grzywna, drogi prowadzącej do wsi Strużał; w północnej części miasta w rejonie drogi powiatowej wyprowadzającej ruch do wsi Skąpe. Na terenach mieszkaniowych powinny być wyznaczone strefy objęte zakazem prowadzenia uciążliwej działalności gospodarczej. Dominującą formą zabudowy na w/w obszarze miasta winna być zabudowa niska, do wysokości max. 3 kondygnacji, z przewagą zabudowy jednorodzinnej o zróżnicowanych formach zabudowy,
- tereny aktywizacji gospodarczej do zainwestowania zostały wyznaczone: w rejonie ul. Bydgoskiej (obok Cukrowni), ul. Bydgoskiej i ul. Toruńskiej za linią kolejową, przy ul. Chełmińskie Przedmieście oraz ul. Trakt w kierunku do wsi Skąpe,
- tereny usługowe o charakterze ogólno-miejskim znajdują się na obszarze śródmieścia miasta Chełmża. Przewiduje się utworzenie Miejskiego Ośrodka Sportowo – Rekreacyjnego nad Jeziorem Chełmżyńskim (ul. 3 Maja).

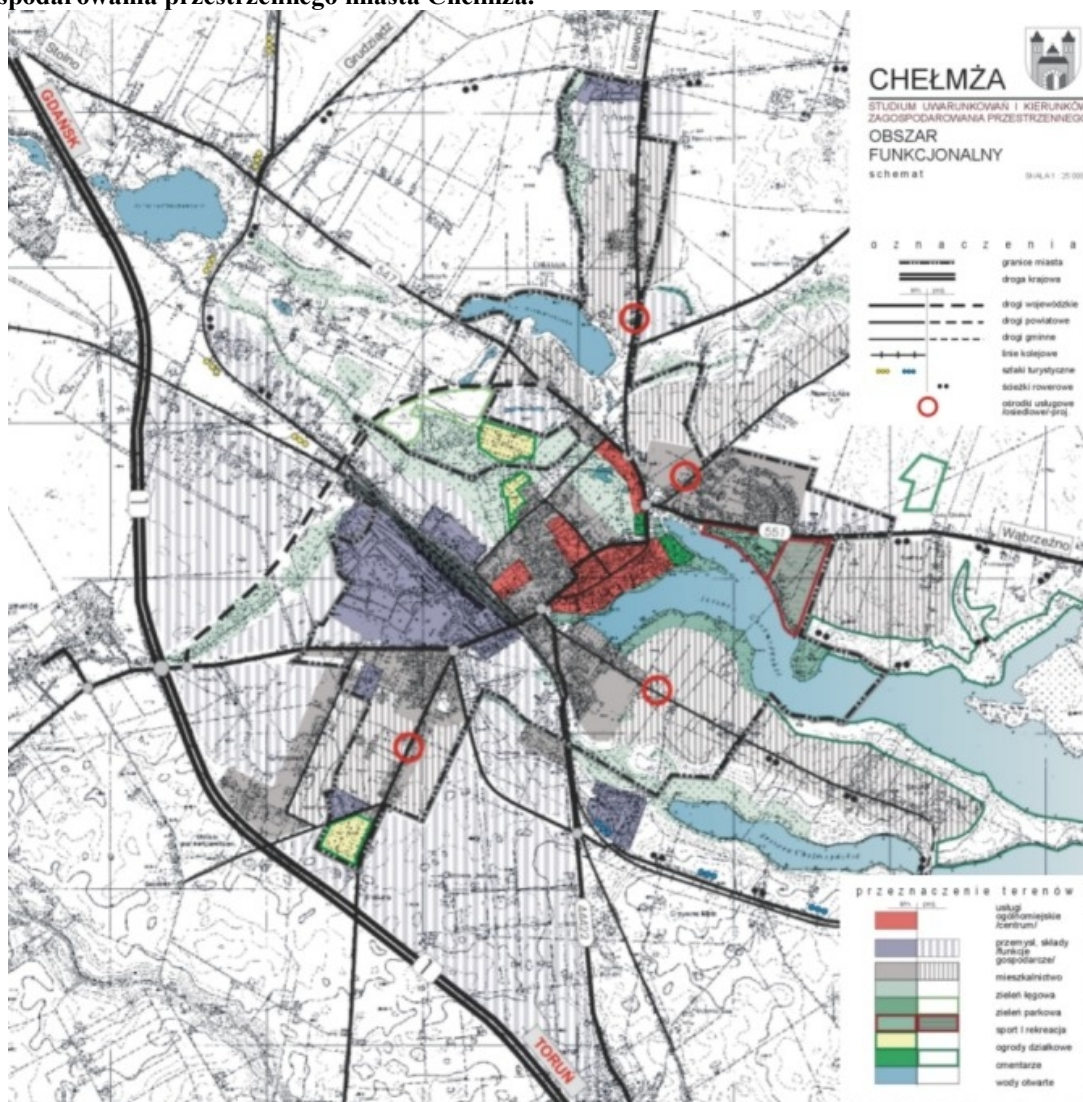
Tereny otwarte:

- cmentarz komunalny: lokalizacja poza granicami miasta na gruntach wsi Nowa Chełmża gmina Chełmża, pow. 6,9 ha,
- powiązania w sferze ekologicznej stanowi ciąg ekologiczny jakim jest rynna Jeziora Chełmżyńskiego przecinająca miasto z północnego-zachodu na południowy-wschód o znaczeniu ponadlokalnym, oraz równoleżnikowe obniżenie ciągnące się z kierunku Zelgna do Jeziora Archidiakonka,
- tereny zieleni publicznej, promenada wokół brzegów Jeziora Chełmżyńskiego. Problematyka zagospodarowania turystycznego Jeziora Chełmżyńskiego, oraz jego ochrony, musi być rozwiązywana przy udziale samorządów lokalnych miasta i gminy Chełmża.

Kierunki rozwoju komunikacji:

- ustala adaptację istniejącego system komunikacji drogowej i przewiduje jego modernizację i rozbudowę,
- przewiduje ograniczenie ruchu tranzytowego na obszarze Starego Miasta i Śródmieścia, poprzez budowę obwodnicy dla drogi wojewódzkiej nr 551, poprowadzonej po śladzie ul. Chełmińskie Przedmieście, do ul. Bydgoskiej z wiaduktem nad torami kolejowymi; trasa obwodnicy przebiega przez obszar miasta i gminy Chełmża - realizacja inwestycji ze środków wojewódzkich,
- postuluje usprawnienie układu drogowego na kierunku wschód – zachód, poprzez połączenie drogi powiatowej biegnącej z Mirakowa z ulicą Frelichowskiego - inwestycja wspólna miasta i gminy Chełmża,
- przewiduje potrzebę budowy drugiego toru dla istniejącej linii kolejowej jednotorowej Toruń – Grudziądz – Malbork,
- adaptuje się linię kolejową Bydgoszcz – Chełmża,
- postuluje wspólne z gminą Chełmża, urządzenie systemu ścieżek rowerowych wokół jeziora Chełmżyńskiego i po śladzie dawnej linii kolejowej do Mełna oraz adaptuje się istniejące szlaki turystyczne,
- określa klasy dróg powiatowych jako dróg zbiorczych.

Rysunek 3 Obszary funkcjonalne wyznaczone w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Chełmża.

10.4. ZŁOŻONE WNIOSKI O ZMIANĘ PRZEZNACZENIA TERENU

10.4.1. Instytucje uzgadniających i opiniujących

Na etapie zbierania wniosków do opracowywanego studium zostało złożonych 8 wniosków instytucji.

Tabela 28 Wykaz złożonych wniosków do studium

Lp	Nazwa jednostki organizacyjnej	Treść wniosku
1.	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu	Zakres przedmiotowy oraz kierunki działań powinny dotyczyć: <ul style="list-style-type: none"> spełnienia wymagań ochrony zasobów środowiska kulturowego (art. 19 ust 1 i ust 3 ustawy z dn. 23.07.2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) rozszerzenia ochrony na zasoby posiadające wartości dla tożsamości kulturowej miejsc i obszarów poprawy stanu i funkcjonowania oraz kształtowania nowych wartości środowiska kulturowego minimalizacji zagrożeń wartości kulturowych i krajobrazowych
2.	Burmistrz Miasta Chełmża	<ul style="list-style-type: none"> układ komunikacyjny sporządzanego studium Gminy Chełmża należy funkcjonalnie połączyć z istniejącą i projektowaną komunikacją dla terenów sąsiadujących z opracowywanym studium dla Gminy Chełmża należy wprowadzić funkcję zbliżoną do już istniejącej na terenie miasta
3.	Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu	<ul style="list-style-type: none"> uwzględnienie ponadlokalnych zadań publicznych zawartych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego należy uwzględnić zakazy obowiązujące na obszarach chronionego krajobrazu, chronić pomniki przyrody i użytki ekologiczne, zapewnić ochronę jezior i cieków, w szczególności Jeziora Grodzieńskiego
4.	Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki, Wydział Środowiska, Rolnictwa i Rozwoju Wsi	<ul style="list-style-type: none"> uwzględnienie wszelkich istniejących form objętych ochroną z tytułu ustawy o ochronie przyrody – z podaniem uwarunkowań wynikających z obowiązujących aktualnie przepisów (dot. Obszaru chronionego krajobrazu, użytków ekologicznych, pomników przyrody)
5.	Koncern Energetyczny ENERGIA S.A.	<ul style="list-style-type: none"> uwzględnienie uwarunkowań wynikających z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu w sieć elektroenergetyczną celu publicznego; należy adaptować przebiegające przez teren gminy istniejące napowietrzne linie elektroenergetyczne 15 kV i 110 kV na terenie w pasie po 6,5 m w obie strony od osi linii o napięciu 15 kV oraz po 20 m w obie strony od osi linii 110 kV nie mogą być lokalizowane budynki przeznaczone na stały pobyt ludzi oraz wykonywane nasadzenia zieleni wysokiej. Sytuowanie w tych pasach innych obiektów budowlanych może nastąpić na warunkach i w uzgodnieniu z gestorem sieci do studium należy dołączyć mapę w skali 1:50000 z aktualnym przebiegiem istniejących linii napowietrznych i usytuowaniem stacji transformatorowych
6.	Telekomunikacja Polska, Obszar Eksploatacji Pionu Sieci w Bydgoszczy	<ul style="list-style-type: none"> przy opracowaniu projektów budowlanych należy uwzględnić istniejącą infrastrukturę telekomunikacyjną podziemną i nadziemną, od której należy zachować odległości zgodne z obowiązującymi normami wszystkie występujące kolizje z istniejącą siecią TP S.A. przebudować poza pas planowanej zabudowy lub dostosować, przestrzegając obowiązujących norm, do nowych warunków zabudowy na koszt inwestora w rejonach gdzie wystąpią potencjalne potrzeby na usługi telefoniczne, TP S.A. zaplanuje uzbrojenie terenu w zakresie infrastruktury telekomunikacyjnej po określeniu zapotrzebowania na jej usługi o terminie realizacji planowanego przedsięwzięcia należy odpowiednio wcześniej powiadomić TP S.A.
7.	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Bydgoszczy	uwzględnienie dla terenów przyległych do drogi krajowej nr 1 następujących zastrzeżeń: <ul style="list-style-type: none"> lokalizację i rozwiązania techniczne należy dostosować do przepisów ustawy o drogach publicznych oraz rozporządzenia w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowania

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ obiekty budowlane przy drogach krajowych powinny być usytuowane w odległości dla drogi klasy GP – co najmniej 25 mod. zewnętrznej krawędzi jezdni tej drogi. Po stronie rezerw terenowych pod dobudowę drugiej jezdni, normatywną odległość należy zwiększyć o 15 m ▪ nie dopuszcza się sytuowania nowych zjazdów bezpośrednio z drogi krajowej nr 1 (droga klasy GP) do przyległego terenu, jak również zmiany charakteru istniejących zjazdów indywidualnych na zjazdy publiczne ▪ wniosek o kompleksowe rozwiązanie włączenia terenów przyległych do drogi krajowej i przewidywanie dróg zbiorczych w celu zmniejszenia liczby istniejących włączeń bezpośrednio do drogi ▪ uwzględnić decyzję Wojewody Toruńskiego nr 1-96 z dn 10.12.1996 o ustaleniu lokalizacji autostrady płatnej A-1 na terenie województwa toruńskiego
8.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Bydgoszczy, Rejon Dróg Wojewódzkich w Toruniu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dla istniejącej zabudowy i nowo planowanych terenów zlokalizowanych przy drogach wojewódzkich nr 499, 551, 589, 599, 649 obsługę komunikacyjną należy zapewnić z istniejących zjazdów poprzez ustanowienie dróg wewnętrznych. Dla zjazdów publicznych należy opracować audyt, który uwzględnił będzie wielkość ruchu na drodze wojewódzkiej z obiektu handlowego lub usługowego a także ewentualną przebudowę układu drogowego zapewniającego bezpieczeństwo ruchu na drodze ▪ obiekty handlowo usługowe winny mieć zabezpieczone miejsca parkowania pojazdów na działkach przeznaczonych na ich lokalizację ▪ zachować warunek widoczności w obrębie skrzyżowań zgodnie z Dz. U. Nr 43 poz. 403 z 1999 r. – załącznik nr 2 dot. zieleni urządzonej od strony obszarów przestrzeni publicznej jak i lokalizacji obiektów budowlanych ▪ urządzenia infrastruktury technicznej nie związanej z potrzebami zarządzania drogami lub potrzebami ruchu drogowego lokalizowane na terenach istniejących dróg wojewódzkich 499, 551, 589, 599, 649 objętych planem należy lokalizować na warunkach określonych przez zarządcę tych dróg w odniesieniu co do lokalizacji jak i sposobu odtworzenia infrastruktury drogowej ▪ lokalizowanie reklam wzdłuż dróg wojewódzkich 499, 551, 589, 599, 649 w odległości zgodnej z art. 43 ust. 1 tabela pkt 3 ustawy o drogach publicznych. Dopuszcza się lokalizowanie reklam (teren miasta) równolegle do ścian budynku w strefie zabudowy zwartej z wyłączeniem elementów budynku wystających poza obrys ścian (np. balkony

10.4.2. Mieszkańców i urzędu gminy

Na przełomie lat od 1999-2007 zostało zgłoszonych 54 wniosków mieszkańców i właścicieli nieruchomości zainteresowanych zmianą przeznaczenia ich działek. 21 z nich dotyczy zmiany przeznaczenia gruntów na cele budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego, 9 z uzupełniającą funkcją usługowo i/lub produkcyjną.

Wnioski na przeznaczenie gruntów rolnych we wsi Nowa Chełmża na cele produkcyjne (126,74 ha) zgłosiła Agencja Nieruchomości Rolnej.

Urząd Gmina Chełmża zgłosił wnioski o:

- przeznaczenie na cele przemysłowe gruntów w Browinie,
- poszerzenie cmentarz w Browinie,
- przeznaczenie na cele usług sportu nieruchomości w Skąpym,
- przeznaczenie na cele usług kultury i sportu gruntów we wsi Grzegorz.

11. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW

Gmina Chełmża obejmuje obszar 17 899 ha, w tym mienie komunalne stanowi 454 ha co stanowi 2,54% powierzchni gminy. Udział Skarbu Państwa jest na poziomie 20,58%. W rękach osób fizycznych jest około 78 % gruntów. Rozkład własności przedstawia poniższa tabela.

Wykres 21 Struktura własności gruntów.

Właściciel		Powierzchnia [ha]	Udział [%]
Grunty Skarbu Państwa poza użytkowaniem wieczystym	wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej	1929,00	14,56
	w zarządzie Państw. Gospod. Leśn. Lasy Państwowe	263,00	
	w trw. zarządzie państw. jedn.org. z wyłączeniem gruntów PGL	242,00	
	z wyłączeniem gruntów wchodzących w trwały zarząd	156,00	
	pozostałe grunty SP	10,00	
	RAZEM	2600,00	
Grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym	osób fizycznych	10,00	6,02
	państwowych os. Prawnych	1037,00	
	spółdzielni mieszkaniowych	1,00	
	pozostałych osób	27,00	
	RAZEM	1075,00	
Grunty spółek Skarbu Państwa przeds. Państwowych i innych państw. osób prawnych		28,00	0,16
Grunty gminne i związków międzygminnych	z wyłączeniem gruntów wchodzących w trwały zarząd	431,00	2,47
	przekazane w trwały zarząd gminnym jedn. org.	9,00	
	pozostałe grunty z tej grupy	2,00	
	RAZEM	442,00	
Grunty gmin i ich zw. w użytkowaniu wieczystym	osób fizycznych	8,00	0,07
	gminnych osób prawnych	3,00	
	pozostałych osób	1,00	
	RAZEM	12,00	
Grunty osób fizycznych	wchodzące w skład gospodarstw rolnych	12549,00	71,77
	nie wchodzące w skład gospodarstw rolnych	272,00	
	RAZEM	12821,00	
Grunty spółdzielni	rolniczej produkc. i ich zw. i grunty, których wł. nie są znani	316,00	1,78
	mieszk i ich zw. i grunty, których wł. nie są znani	1,00	
	pozostałe grunty z danej grupy	1,00	
	RAZEM	318,00	
Grunty kościołów i związków wyznaniowych		116,00	0,65
Grunty w zasobach powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w trwały zarząd		38,00	0,21
Grunty powiatów w użytkowaniu wieczystym osób fizycznych		1,00	0,00
Grunty spółek, partii itp.	spółek prawa handlowego	321,00	2,31
	partii politycznych i stowarzyszeń	8,00	
	pozostałe wliczone do danej grupy	83,00	
	RAZEM	412,00	
RAZEM		17863,00	100,00

12. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

12.1. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE PRZYRODY

12.1.1. Obszar chronionego krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu torfowiskowo – jeziorno – leśnego Zgnilka - Wieczno - Wronie został powołany na mocy rozporządzenia Nr 21/92 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 grudnia 1992 r. (Dz U. Woj. Toruńskiego Nr 27, poz. 178) w celu ochrony największego na terenie pojezierza chełmińskiego obszaru torfowiskowego, ze zbiorowiskami roślinnymi torfowisk przejściowych i niskich oraz zbiorowiska zaroślowych i leśnych a także wodnych z szeregiem rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt. Pełni on ważną funkcję korytarza ekologicznego, przebiegającego przez bezleśne i osuszone tereny centralnej części województwa.

Na terenie gminy Chełmża zajmuje obszar o powierzchni ok. 480 ha położony w części północno-wschodniej we wsiach Bocień i Zajączkowo (2,8% obszaru gminy). Teren użytkowany jest głównie rolniczo z udziałem łąk i nieużytków (tereny zabagnione). Północne zabudowania wsi Zajączkowo zostały również objęte granicami OChK.

12.1.2. Pomniki przyrody

Na terenie gminy znajduje się 7 pomników przyrody ożywionej. Głównie są to skupienia drzew z przewagą gatunkową dębu szypułkowego znajdujące się na terenie założen pałacowo – parkowych.

Tabela 29 Wykaz pomników przyrody

ID.	Nr wg Rozporządzeń	Rodzaj pomnika przyrody	Opis pomnika		Opis położenia pomnika	Rok uznania
			Obwód (cm)	Wysokość (m)		
1.	146	Skupienie 4 dębów szypułkowych	305-340	27-30	Nawra (w parku)	1982
2.	212	Dąb szypułkowy	352	19	Bocień (w parku)	1986
3.	236	Skupienie 24 drzew: - 3 dęby szypułkowe - dąb czerwony - buk zwyczajny - 17 jesionów - grab - platan klonolistny	361-383 361 267 254-377 188 282	22-32 25 23 21-36 26 26	Głuchowo (w parku)	1988
4.	235	Skupienie 3 wierzb	462-530	19-22	Zalesie (nad jez. Chełmżyńskim)	1988
5.	287	Skupienie 10 drzew: - 7 dębów szypułkowych - dąb czerwony - buk pospolity (odmiana czerwonołistna) - jesion wyniosły	326-540 391 293 306	18-24 18 24 22	Pluskowęsy (w parku)	1993
6.	288	Skupienie 4 dębów szypułkowych	304-325	20-23	Pluskowęsy (w parku)	1993
7.	437	Grupa 8 dębów szypułkowych	180-361	14-22	Grzywna (w parku)	1998

12.1.3. Użytki ekologiczne

Na mocy rozporządzenia Nr 1/2004 Wojewody Kujawsko – Pomorskiego (z dnia 19 stycznia 2004 r. Dz. U. Woj. Kujawsko-Pomorskiego Nr 8, poz. 76) zostało powołanych 7 użytków ekologicznych. Zajmują one tereny Lasów Państwowych, Nadleśnictwo Golub – Dobrzyń o powierzchni 5,68 ha.

Tabela 30 Wykaz użytków ekologicznych

Lp. wg rozporządzenia	Obręb ewidencyjny	Obręb leśny	Oddział, pododdział leśny	Nr działki ewidencyjnej	Pow. (ha)	Opis obiektu
265.	Mirakowo	Leśno	137a	137/2LP	1,76	bagno porośnięte roślinnością zaroślową
	Grodno	Leśno	137a	137/2LP		bagno porośnięte roślinnością zaroślową
266.	Mirakowo	Leśno	137x	137/14LP	0,25	bezodpływowe zagłębienie porośnięte
	Grodno	Leśno	137x	137/14LP		bezodpływowe zagłębienie porośnięte
267.	Kielbasin	Leśno	134i	134/1LP	0,75	bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
268.	Mirakowo	Leśno	135d	135/1LP	0,45	bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
	Grodno	Leśno	135d	135/1LP		bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
269.	Mirakowo	Leśno	135g	135/1LP	0,20	bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
	Grodno	Leśno	135g	135/1LP		bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
270.	Mirakowo	Leśno	135m	135/2LP	1,52	bezodpływowe zagłębienie
	Grodno	Leśno	135m	135/2LP		bezodpływowe zagłębienie
271.	Mirakowo	Leśno	135k	135/2LP	0,75	bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową
	Grodno	Leśno	135k	135/2LP		bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową

Źródło: Dz. U. Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 8, poz. 76

Kolejny użytek ekologiczny na terenie gminy został powołany uchwałą Nr XXII/210/04 Rady Gminy Chełmża z dnia 26 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Woj. Kujawsko-Pomorskiego Nr 66, poz. 1172). Obejmuje on kępy drzew i krzewów oraz połacie nie użytkowanej roślinności położone w miejscowości Zelgno. Użytek ekologiczny obejmuje teren oznaczony numerami działek: 39, 48, 55 oraz część działki nr 54/1 na długości działki 48 i 55, część działki nr 65 na szerokości działki nr 39 w klasoużytkach grunt zadrzewiony – LzVI, grunty leśne – LsVI, łąki – ŁV oraz rowy stanowiące własność Gminy Chełmża. Wokół użytku została utworzona otulina obejmująca pas o szerokości 5 m wzdłuż granicy użytku.

Zgodnie z w/w rozporządzeniem w stosunku do użytków zostały wprowadzone określone zasady gospodarowania. Zabrania się m.in.: niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu; wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu oraz dokonywania zmian stosunków wodnych; uszkodzenia i zanieczyszczania gleby; wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości jak również zaśmiecania; likwidowania małych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych; wypalania roślinności i pozostałości roślinnych, wydobywania skał, minerałów, torfu oraz niszczenia gleby.

Lokalizacja budownictwa lotniskowego jest dopuszczona jedynie na terenach wyznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Budowa budynków, budowli, obiektów małej architektury i tymczasowych obiektów budowlanych, które mogą mieć negatywny wpływ na obiekt chroniony bądź spowodować degradację krajobrazu jest również zabroniona.

12.2. OBIEKTY I OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE ZABYTKÓW

Tabela 31 Wykaz obiektów i obszarów wpisanych do rejestru WKZ

Lp	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Data decyzji	Nr rejestru	Uwagi
1.	Bielczyny	Grodzisko „Archidiakonka”	wczesne średniowiecze	16.IX.1965	C/31	Stanowisko położone w części na terenie miasta Chełmża
2.	Brąchnówko	Zespół pałacowo-parkowy (pałac)	po 1870	30.11.1995	A/89/1	
3.	Brąchnówko	Zespół pałacowo-parkowy (park)	po 1870	30.11.1995	A/89/2	
4.	Dźwierzno	Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP	ok. 1300, XVII w., 1864, dobudowa wieży	30.04.1966	A/408	
5.	Grodno	Osada obronna ludności kultury łżyckiej	Kultura łżycka	28.12.1999	C/153	
6.	Grzywna	Kościół parafialny p.w. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej	XIII/XIV w	13.07.1936	A/355	
7.	Kielbasin	Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP	XIV w.	28.01.1930	A/373	
8.	Kończewice	Pałac	XIX-XX w.	11.01.2001	A/32/1	
9.	Kończewice	Park typu krajobrazowego o pow. 1,09 ha	XIX-XX w.	11.01.2001	A/32/2	
10.	Kończewice	Ogrodzenia z bramą główną wjazdową	XIX-XX w.	11.01.2001	A/32/3	
11.	Nawra	Kościół parafialny p.w. Św. Katarzyny	XIV w.	13.07.1936	A/249	
12.	Nawra	Pałac	1798-1805, 1870-1871, 1940-1941	27.08.1929	A/284	
13.	Nawra	Grodzisko	średniowiecze	16.IX.1965	C/33	
14.	Nawra	Karczma	XVIII w.	06.12.1957	A/399/128	

15.	Pluskowęsy	Pałac	po 1860	09.12.1978	A/942/1	
16.	Pluskowęsy	Zespół pałacowo parkowy	poł. XIX w.	10.07.1990	A/942/2	
17.	Zajączkowo	Ruiny kościoła murowanego z kamienia wraz z otoczeniem	około 1300 r.	01.02.2007	A/1267	

Źródło: dane uzyskane od WKZ w Toruniu

12.3. OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH

N mocy art. 6 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych przeznaczenia gruntów rolnych (I-III klasy bonitacyjnej oraz gruntów organicznych) i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne wymaga zgody na zmianę przeznaczenia.

Tabela 32 Udział gruntów chronionych klas bonitacyjnych

L.p.	Klasa bonitacyjna	Powierzchnia[ha]	Udział [%]
1.	I	6,17	0,06
2.	II	334,51	3,4
3.	III	9 524,58	96,55
	SUMA:	9 865,26	100,00

Na terenie gminy Chełmża większość lasów została zaliczona do lasów ochronnych. Zgodnie z art. 9 ust. 3 ww. ustawy można dokonać zmiany przeznaczenia lasów ochronnych jedynie w przypadkach uzasadnionych ważnymi względami społecznymi i brakiem innych gruntów, po uzyskaniu zgody właściwego organu.

13. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

13.1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCEGO Z ISTNIEJĄCEGO SYSTEMU TRANSPORTOWEGO

System transportowy ma znaczący wpływ na możliwości rozwoju gminy. Analiza i ocena stanu istniejącego pozwalają na określenie uwarunkowań wynikających z obecnego rozwoju tego systemu i warunków jego funkcjonowania. Szczególnie istotne są stan i warunki funkcjonowania systemu, w tym wyposażenie techniczne układu drogowego oraz stopień spełnienia wymagań wynikających z funkcji pełnionych w obsłudze ruchu oraz zagospodarowania.

13.1.1. Układ drogowy.

Układ drogowy gminy Chełmża składa się z 277 km dróg publicznych, w tym:

- 11,3 km drogi krajowej,
- 35,5 km dróg wojewódzkich,
- 73,0 km dróg powiatowych,
- 157,2 km dróg gminnych.

Pod względem funkcjonalnym w układzie drogowym można wyróżnić drogi służące połączeniom ponadlokalnym, które zapewniają: droga krajowa, wojewódzkie, część powiatowych oraz drogi o znaczeniu lokalnym, obsługujące miejscowe potrzeby komunikacyjne, do których zaliczają się pozostałe drogi powiatowe, drogi gminne oraz drogi wewnętrzne.

Gmina Chełmża znajduje się w zasięgu nadrzędnego układu drogowego województwa kujawsko-pomorskiego. Drogi te wiążą województwo z krajowym oraz europejskim systemem drogowym.

Przez teren gminy przechodzi droga krajowa nr 1 (międzynarodowa E 75) o przebiegu: Gdańsk – Świecie – Toruń – Włocławek – Łódź – Częstochowa – Tychy – Bielsko Biała – granica państwa, stanowiąca fragment transeuropejskiego powiązania drogowego północ-południe i będąca jedną z najważniejszych dróg w kraju na kierunku północ-południe. Ponadto w sąsiedztwie gminy znajdują się drogi krajowe nr 10 o przebiegu: granica państwa – Szczecin – Piła – Toruń – Płońsk (dalej drogą nr 7 do Warszawy), łącząca centrum kraju z jego północno-zachodnią częścią oraz droga krajowa nr 15 o przebiegu Trzebnica – Gniezno – Inowrocław – Toruń – Brodnica – Ostróda, łącząca m.in. województwo kujawsko-pomorskie z województwami wielkopolskim i warmińsko-mazurskim. Powiązania gminy z drogami nr 10 i 15 odbywają się przy pomocy drogi krajowej nr 1 oraz dróg wojewódzkich i powiatowych.

Przebiegające przez gminę drogi wojewódzkie oraz część dróg powiatowych pełnią funkcję układu podstawowego w województwie, umożliwiając powiązanie komunikacyjne pomiędzy miastami stołecznymi województwa (Toruniem i Bydgoszczą), pomiędzy

siedzibami powiatów i gmin oraz z nadrzędnym układem dróg krajowych. Są to drogi zapewniające również połączenia wszystkich terenów intensywnie zagospodarowanych i umożliwiające tym samym prawidłowe funkcjonowanie województwa.

Z uwagi na położenie gminy względem głównych ośrodków województwa kujawsko-pomorskiego (Bydgoszczy i Torunia), lokalizacje podstawowych dla gminy funkcji usługowych w mieście Chełmża oraz powiązania z nadrzędnym układem drogowym, najistotniejszymi drogami dla powiązań zewnętrznych gminy są:

- droga krajowa nr 1 wyprowadzająca ruch z gminy w kierunkach północnym i południowym, w tym do Torunia oraz za pośrednictwem dróg niższej kategorii zapewniająca dojazd do Chełmży,
- droga wojewódzka nr 551 o przebiegu Strzyżawa (droga krajowa nr 80) – Dąbrowa Chełmińska – Unisław – Wybcz – Chełmża – Wąbrzeźno, wyprowadzająca ruch z gminy w kierunku wschodnim i zachodnim, w tym do Bydgoszczy oraz zapewniająca powiązania z nadrzędnym układem drogowym województwa – drogami krajowymi nr 10 i 15.

W dalszej kolejności dla powiązań zewnętrznych gminy istotne są następujące drogi wojewódzkie i powiatowe:

- droga wojewódzka nr 499, o przebiegu: Ostaszewo (droga nr 1) – Sławkowo – Mirakowo (droga nr 599), wyprowadzająca ruch z południowej części gminy na drogę nr 1 w kierunku Torunia,
- droga wojewódzka nr 589, o przebiegu Grzywna (droga nr 1) – Chełmża, łącząca miasto Chełmżę z drogą nr 1,
- droga wojewódzka nr 599, o przebiegu Mirakowo – Grodno, będąca przedłużeniem drogi nr 499, łącząca ją z drogą wojewódzką nr 649,
- droga wojewódzka nr 649, o przebiegu Pluskowęsy – Mlewo – Sierakowo, droga ta uzupełnia powiązania zewnętrzne gminy z terenami i układem drogowym, położonymi po jej wschodniej stronie,
- droga powiatowa nr 1604C o przebiegu Brzozowo – Nawra, zapewniająca powiązania z terenami położonymi na północ od gminy w pasie pomiędzy Wisłą i drogą nr 1,
- droga powiatowa nr 1615C o przebiegu Krusin – Staw – Bielczyny, zapewniająca powiązania z terenami po północnej stronie gminy, w tym z gminą Papowo Biskupie,
- droga powiatowa nr nr 1619C o przebiegu Lisewo – Dubielno – Chełmża, służąca powiązaniom z terenami po północnej stronie gminy,
- droga powiatowa nr 1629C o przebiegu Trzebcz Szlachecki – Głuchowo, wraz z drogą nr 1604C, zapewniająca powiązania z terenami położonymi na północ od gminy w pasie pomiędzy Wisłą i drogą nr 1, przy czym na odcinku od Parowy Fałęckiej do Trzebcza Szlacheckiego, droga ta nie jest wyposażona w nawierzchnię utwardzoną ulepszoną,
- droga powiatowa nr 1716C o przebiegu Płużnica – Bocięń – Dźwierzno, wyprowadzająca ruch w kierunku północnym, w tym w stronę gminy Płużnica,
- droga powiatowa nr 2013C o przebiegu Bielczyny – Chełmża, łącząca Chełmżę z drogą krajową nr 1,
- droga powiatowa nr 2016C o przebiegu Łubianka – Kończewice, zapewniająca powiązania z gminą Łubianka oraz za pośrednictwem drogi wojewódzkiej nr 553 z Toruniem,
- droga powiatowa nr 2019C o przebiegu Chełmża – Brąchnowo – Pigża, zapewniająca powiązania z gminą Łubianka oraz za pośrednictwem drogi wojewódzkiej nr 553 z Toruniem,

- droga powiatowa nr 2023C o przebiegu Chełmża – Świętosław – Węgorzyn, wiążąca północną część gminy z Chełmżą i drogą wojewódzką nr 551,
- droga powiatowa nr 2027C o przebiegu Morczyny – Kamionki Małe, łącząca południową część gminy z drogą krajową nr 15 i dalej z Toruniem.

Pozostałe drogi powiatowe zapewniają spójność sieci dróg krajowej, wojewódzkich i w/w dróg powiatowych. Są to następujące drogi:

- nr 1638C o przebiegu Drzonówko – Grzegorz - Liznowo,
- nr 2014C o przebiegu Nawra – Głuchowo,
- nr 2022C o przebiegu Dziemiony – Zegłno,
- nr 2024C o przebiegu Drzonowo – Bocień,
- nr 2025C o przebiegu Mała Grzywna – Mirakowo,
- nr 2026C o przebiegu Browina – Grzywna – Sławkowo,
- nr 2031C o przebiegu Zelgno Bezdół – Zelgno.

Wyżej wymienione drogi: krajowa, wojewódzkie i powiatowe zapewniają również ważne połączenia wewnętrzne gminy, służąc dojazdowi do poszczególnych wsi oraz łącząc je między sobą.

Drogi wojewódzkie i powiatowe łączą funkcję obsługi ruchu w powiązaniach zewnętrznych i wewnętrznych z obsługą zagospodarowania, znajdującego się przy drodze. Drogi gminne służą bezpośredniej obsłudze zagospodarowania, wyprowadzają ruch na drogi wyższych kategorii i uzupełniają powiązania o lokalnym znaczeniu.

Część zagospodarowania gminy obsługiwana jest przez drogi niezaliczone do żadnej kategorii dróg publicznych. Są to drogi wewnętrzne na terenach mieszkaniowych i rolnych.

Sieć dróg publicznych i wewnętrznych dobrze udostępnia zagospodarowanie gminy, przy czym część zabudowy, dostępna jest jedynie przy pomocy dróg utwardzonych nieulepszonych (leszowych i żwirowych) i nieutwardzonych (gruntowych). Drogi o nawierzchni twardej ulepszonej stanowi 54% długości dróg publicznych.

Droga krajowa i wszystkie drogi wojewódzkie posiadają nawierzchnie twarde ulepszone. Nawierzchnie twarde ulepszone posiada 94% dróg powiatowych i 21% dróg gminnych. Pozostałe odcinki dróg powiatowych utwardzone są żwirem, natomiast znaczna część dróg gminnych utwardzona jest żwirem i lesem.

Wskaźniki gęstości dróg twardych wynoszą:

- w gminie 83 km/100 km² i 148 km/10 tys. mieszkańców
- w województwie kujawsko-pomorskim 77 km/100 km² i 76 km/10 tys. mieszkańców
- w kraju 81 km/100 km² i 60 km/10 tys. mieszkańców.

Przy średniej gęstości zaludnienia 56 osób/km² w gminie, 115 osób/km² w województwie kujawsko-pomorskim i 125 osób/km² w Polsce, przy ok. 40-60 osób/km² w gminach wiejskich oznacza to dobrą dostępność do sieci dróg utwardzonych.

Drogi o nawierzchni twardej ulepszonej obsługują najważniejsze połączenia zewnętrzne i wewnętrzne gminy oraz rejon o największej koncentracji zabudowy. Drogi o nawierzchni nieulepszonej obsługują głównie tereny zabudowy jednorodzinnej i ekstensywnie zagospodarowane – rozproszonej zabudowy, rolne i leśne.

Droga krajowa nr 1 posiada jezdnię i pobocza utwardzone o łącznej szerokości ok. 10,0 m. Drogi wojewódzkie posiadają jezdnie o szerokości 5,0-6,0 m., drogi powiatowe 4,0-6,0 m. gminne 3,5-5,0 m.

Tabela 33 Długość i nawierzchnie poszczególnych kategorii dróg publicznych.

L.p.	Drogi	Długość	Nawierzchnie	
			Twarde ulepszone	Nieutwardzone i nieulepszone
1	Krajowa	11,3	11,3	-
2	Wojewódzkie	35,5	35,5	-
3	Powiatowe	73,0	68,5	4,5
4	Gminne	157,2	33,7	123,5
5	Ogółem	277,0	149,0	128,0

Drogi z nawierzchnią twardą przedstawiono na schemacie nr 12.

Największe natężenie ruchu występuje na drodze krajowej nr 1. Dane dotyczące obecnego poziomu ruchu oraz ruchu prognozowanego przedstawiono w tabeli nr 34 Pomiary ruchu. Informacje pochodzą z Generalnych Pomiarów Ruchu przeprowadzonych w latach 2000 i 2005r. na zamówienie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad. W tabeli przedstawiono również oszacowanie ruchu w 50-tej godzinie w roku, przyjmowanego jako miarodajny dla określania przepustowości dróg zamiejskich. W zależności od charakteru drogi, ruch ten waha się w granicach 8 - 14% SDR (Średniego Dobowego Ruchu).

Tabela 34 Pomiary ruchu.

L.p	Numer drogi	Odcinek	SDR 2005 (DK 1) lub SDR 2000 (drogi wojew.)	Udział proc. pojazdów ciężarowych w 2000 lub 2005 r.	Ruch w 50-tej godzinie w 2005r lub 2000r.
1	1	Stolno - Kończewice	12.983	29	1.500
2	1	Kończewice – Grzywna	11.543	33	1.400
3	1	Grzywna – Łysomice	16.027	28	1.800
4	499	Ostaszewo - Mirakowo	676	17	70
5	551	Wybcz – Nawra	1.155	29	130
6	551	Nawra – Chełmża	1.096	24	130
7	551	Chełmża – Węgorzyn	939	32	100
8	589	Chełmża - Grzywna	3.567	9	400
9	649	Pluskowęsy - Sierakowo	849	21	90

Największy ruch występuje na drodze nr 1, gdzie wielkość ruchu zbliża się do granicy przepustowości drogi jednoprzestrzennej z dwoma pasami ruchu – 2000 pojazdów/h. Duży ruch i znaczny udział pojazdów ciężarowych wpływa negatywnie na warunki ruchu i jego bezpieczeństwo na tej drodze. W przyszłości znaczna część tego ruchu zostanie przejęta przez autostradę A-1, niemniej droga nadal pełnić będzie istotną rolę w obsłudze powiązań wewnątrzregionalnych, stanowiąc najważniejszą ogólnodostępną drogę północ-południe dla części województwa położonej po prawej stronie Wisły. Ponadto droga stanowić będzie trasę alternatywną dla autostrady A-1, jako drogi płatnej. Stąd po okresie spadku wielkości ruchu należy się spodziewać jego ponownego wzrostu.

Ruch na drogach wojewódzkich jest znacznie mniejszy niż na drodze krajowej. Na drogach tych nie występują problemy z przepustowością. Wobec planowanej budowy węzła z autostradą we wschodniej części gminy, należy spodziewać się wzrostu ruchu na drogach w tej części gminy, szczególnie na drodze nr 551 pomiędzy autostradą i miastem Chełmża.

Dla dróg powiatowych i gminnych brak jest pomiarów ruchu. Poziom ruchu na ważniejszych drogach powiatowych jest zbliżony do wielkości ruchu na drogach wojewódzkich. Na pozostałych drogach publicznych w gminie, ruch jest znacznie mniejszy.

Klasy dróg w stanie istniejącym przedstawiono na schemacie nr 12. Przy klasyfikacji wykorzystano dane z opracowań dla województwa kujawsko-pomorskiego (*Planu zagospodarowania przestrzennego, Strategii rozwoju*) i zarządzenia Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz.U. z 1999 Nr 43, poz. 430). Przez klasę drogi rozumie się przyporządkowanie drodze odpowiednich parametrów technicznych, wynikających z jej cech funkcjonalnych. Zasadniczym problemem przy określaniu klas dróg istniejących jest niepełne dostosowanie parametrów technicznych dróg do funkcji przez nie pełnionych. Większy ruch i zakres obsługi ruchu ponadlokalnego, szczególnie międzyregionalnego, wymagają lepszych parametrów technicznych i ograniczenia obsługi zagospodarowania – dostępności do drogi.

W stanie istniejącym droga krajowa nr 1 jest drogą główną ruchu przyspieszonego (GP). Droga obsługuje ruch międzyregionalny, regionalny i lokalny. Największą część ruchu stanowi ruch tranzytowy w stosunku do gminy. Droga posiada jedną jezdnię i pobocza utwardzone. Przechodzący przez gminę odcinek drogi, to w większości wybudowana w latach siedemdziesiątych obwodnica Chełmży. Dlatego też droga ta w minimalnym stopniu obsługuje przyległe zagospodarowanie. Obecne odległości między skrzyżowaniami nie w pełni odpowiadają wymaganiom dla dróg tej klasy, które powinny wynosić minimum 2 km poza terenem zabudowy, z dopuszczeniem pojedynczych odległości 1 km, która jest jednocześnie minimalna dla terenów zabudowy. Droga nie posiada jezdni zbiorczych dla obsługi przyległych terenów, chodników i ścieżek rowerowych, poza skrzyżowaniem z drogą wojewódzką nr 551.

Drogi wojewódzkiej zaliczone są obecnie do klasy dróg zbiorczych, drogi te obsługują ruch regionalny i lokalny. Odległości między skrzyżowaniami i zakres obsługi zagospodarowania w większości odpowiadają wymaganiom dla klasy zbiorczej. Drogi te nie posiadają chodników, poza krótkimi odcinkami na terenach zabudowy oraz ścieżek rowerowych.

Drogi powiatowe z uwagi na ich obecne parametry techniczne i użytkowe oraz funkcje w sieci, zaliczono do dróg zbiorczych z wyjątkiem drogi nr 2014C, którą sklasyfikowano jako drogę lokalną. Odległości między skrzyżowaniami dróg zbiorczych i zakres obsługi zagospodarowania w większości odpowiadają wymaganiom dla tej klasy drogi. Dla części dróg konieczne jest poszerzenie jezdni do wymaganych 5,5-7,0 m. Drogi powiatowe nie posiadają chodników, poza krótkimi odcinkami na terenach zabudowy oraz ścieżek rowerowych.

Drogi gminne posiadają klasy dróg lokalnych i dojazdowych. Podstawowym problemem jest niedostateczne wyposażenie tych dróg w nawierzchnie twarde oraz zbyt małe szerokości jezdni i pasów drogowych, co utrudnia budowę jednocześnie jezdni i chodników.

13.1.2. Komunikacja kolejowa.

Przez teren gminy przebiegają dwie linie kolejowe:

- nr 207 Toruń Wschodni – Chełmża – Grudziądz – Malbork, linia drugorzędna jednotorowa,
- nr 209 Bydgoszcz – Chełmża – Kowalewo Pomorskie – Brodnica, linia drugorzędna jednotorowa.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 marca 2007 r. w sprawie wykazu linii kolejowych o znaczeniu państwowym (Dz. U. z 2007, Nr 61, poz. 412), linia nr 207 na odcinkach Toruń Wschodni – Kornatowo (tj. na odcinku przebiegającym przez gminę

Chełmża) oraz Grudziądz – Gardeja znajduje się w wykazie linii kolejowych, które ze względów gospodarczych, społecznych, obronnych lub ekologicznych mają znaczenie państwowe. Odcinek linii nr 207 pomiędzy Kornatowem i Grudziądzem oraz linia nr 209, zgodnie z ustawą z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, zaliczają się do „linii pozostałych”.

Obydwie linie zbiegają się na stacji Chełmża. Na terenie gminy na linii nr 207 znajdują się stacje w Grzywnie i Wrocławkach, a na linii nr 209 w Nawrze, Głuchowie i Mirakowie.

Na linii nr 207 prowadzony jest ruch pociągów osobowych i towarowych.

Na linii nr 209 ruch pociągów jest zawieszony – linia nie jest eksploatowana.

Linia nr 207 jest istotna dla dojazdów mieszkańców gminy do Torunia i Grudziądza. Liczba odjazdów pociągów w dniu powszednim w kierunku obydwu tych miast wynosi: 7 do Torunia i 8 do Grudziądza. Kolej zapewnia także inne bezpośrednie połączenia, m.in. z Malborkiem i Brodnicą.

W przeszłości przez teren gminy przebiegała jeszcze linia kolejowa Chełmża – Grzegorz – Melno, której torowisko zostało rozebrane.

13.1.3. Komunikacja autobusowa.

Obsługę zapewniają linie autobusowe. Głównym węzłem komunikacji autobusowej jest zespół przystanków przy dworcu kolejowym w Chełmży skąd w dniu powszednim, w ciągu doby odjeżdża blisko 100 autobusów, w tym ponad 50 do Torunia. Głównym ciągiem jest południowy odcinek drogi nr 1 wraz z drogą wojewódzką nr 589, łączący Toruń z Chełmżą. Ponadto autobusy kursują wzdłuż pozostałych dróg wojewódzkich, większości dróg powiatowych i niektórych gminnych. Autobusy zapewniają dojazd do Chełmży, Torunia oraz m.in. Grudziądza, Bydgoszczy i Wąbrzeźna. Uzupełnieniem regularnej komunikacji autobusowej są kursy autobusów szkolnych, stanowiących często jedyne połączenie dla niektórych obszarów. Oferta przewozowa dostosowana jest do istniejącego zapotrzebowania.

Komunikacja autobusowa zapewnia zadawalające warunki obsługi dla terenów położonych wzdłuż drogi krajowej, wojewódzkich i części dróg powiatowych. Część zabudowy znajduje się poza zasięgiem bezpośredniej obsługi komunikacją autobusową – przystanki znajdują się w odległości 1-3 km, dotyczy to w szczególności terenów, do których nie prowadzą drogi twarde. Przebiegi linii komunikacji autobusowej przedstawiono na schemacie nr 13.

13.1.4. Transport ładunków

Największe źródła i cele ruchu towarowego (obiekty produkcyjne, przetwórstwa rolnego i spożywczego, magazyny i hurtownie) znajdują się w Chełmży i Grzywnie. Pozostałe obiekty wymagające dojazdu pojazdami ciężarowymi, to przede wszystkim duże gospodarstwa rolne, położone przy drogach wojewódzkich i powiatowych.

Tranzytowy ruch ciężarowy występuje głównie na drodze krajowej nr 1 oraz wojewódzkiej nr 551, na których stanowi blisko jego trzecią część.

13.1.5. Ruch pieszcy i rowerowy

Większość dróg, w tym krajowa, wojewódzkie i powiatowe nie posiada wydzielonych chodników dla pieszych, które znajdują się wyłącznie na odcinkach z intensywną zabudową. Stanowi to poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa pieszych.

Na terenie gminy brak jest wydzielonych ścieżek rowerowych, poza skrzyżowaniem dróg nr 1 i 551. Ruch rowerowy odbywa się na ogólnodostępnych jezdniach dróg publicznych. Zagrożenie bezpieczeństwa dla rowerzystów będzie narastać w miarę wzrostu ruchu, szczególnie na drogach wojewódzkich.

Przez wschodnią część gminy przebiegają następujące znakowane turystyczne szlaki rowerowe:

- Toruń – Grudziądz (szlak niebieski) o przebiegu: Toruń – Piwnice – Olek - Grodno – Dźwierzno – Ryńsk – Wąbrzeźno – Radzyń Chełmiński – Grudziądz, w gminie Chełmża szlak prowadzony jest utwardzonymi drogami wojewódzkimi, powiatowymi i gminnymi,
- Toruń – Zalesie (szlak czerwony) o przebiegu Toruń – Papowo Biskupie – Folząg – Zalesie, w gminie Chełmża szlak prowadzony jest głównie drogami nieutwardzonymi – gminnymi i wewnętrznymi do drogi wojewódzkiej 599.

Ponadto dla potrzeb turystyki rowerowej, jako szlaki pieszo-rowerowe wykorzystywane są znakowane szlaki turystyki pieszej, w tym szlaki wokół Chełmży i Jeziora Chełmżyńskiego.

Przebiegi szlaków turystycznych przedstawiono na schemacie nr 13.

13.1.6. Parkowanie pojazdów

Na terenie gminy nie występują istotne problemy z parkowaniem pojazdów, poza rejonem Zalesia i Grodna w okresie letnich weekendów.

13.2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCEGO Z ISTNIEJĄCEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

13.2.1. Zaopatrzenie w wodę

System zaopatrzenia gminy Chełmża w wodę oparty jest na hydroforniach i stacjach uzdatniania wody z czwartorzędowego poziomu wodonośnego. Na terenie gminy znajdują się 3 eksploatowane ujęcia wody oraz 2 ujęcia rezerwowe (schemat nr 14).

Stacja uzdatniania wody SUW Dziemiony

Woda ujmowana jest ze studni wierconej Nr 3 o głębokości 47,0 m p.p.t. i wydajności eksploatacyjnej $Q=36 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s=4,75$. Awaryjny pobór wody prowadzony jest ze studni Nr 1 o głębokości 48,0 m p.p.t. lub studni Nr 2 o głębokości 51,5 m p.p.t.. Strefa ochrony bezpośredniej w całości znajduje się w granicy działki gminnej, na której jest ono zlokalizowane. Nie ustanowiono strefy ochrony pośredniej. Pozwolenie na eksploatację stacji wygasa 31 grudnia 2013 r.

Stacja uzdatniania wody SUW Nawra

Pobór wody podziemnej prowadzony jest ze studni Nr 4, Nr 5 i Nr 3; $Q_{\text{sr.d}}=570 \text{ m}^3/\text{d}$ natomiast $Q_{\text{max.h}}=52 \text{ m}^3/\text{h}$. Studnie: Nr 4 o głębokości 56,0 m p.p.t. i Nr 5 o głębokości 67,0 m p.p.t. mają wydajność $46 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s=4,2 - 3,9 \text{ m}$. Z kolei studnia Nr 3 o głębokości 64,0 m p.p.t. ma wydajność $25 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s=6,9 \text{ m}$. Teren ochrony bezpośredniej w całości znajduje się w granicach działek gminnych, na których zlokalizowane są ujęcia. Nie ustanowiono dla nich stref ochrony pośredniej. Pozwolenie na eksploatację ujęć wody wygasa 30 grudnia 2015 r.

Stacja uzdatniania wody SUW Morczyny

Pobór wody podziemnej z gminnego ujęcia prowadzony jest ze studni wierconej Nr 2 o głębokości 40,0 m i wydajności eksploatacyjnej $66,0 \text{ m}^3$ przy depresji $s=5,5 \text{ m}$, awaryjnie ze studni Nr 1 o głębokości 41,0 m i wydajności eksploatacyjnej $27 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s=3,6 \text{ m}$. Średnie zasoby zatwierdzone dla studni Nr 2 wynoszą $Q_{\text{sr.d}}=365 \text{ m}^3/\text{d}$. Strefa ochrony bezpośredniej w całości znajduje się w granicach działki gminnej, na której jest

zlokalizowane. Pozwolenie na eksploatację wody z w/w ujęcia udzielone jest do dnia 30 września 2013 r.

Wydajność wszystkich ujęć wody wystarcza na zabezpieczenie potrzeb wody dla całej gminy. Rezerwowe ujęcia wody znajdują się w Bocieniu i Zelgnie. Zasoby z ujęcia w Bocieniu szacowane są na 150 m³/d, w Zelgnie na 120 m³/d. Nie są one obecnie eksploatowane. Dodatkowo na terenie gminy znajduje się 18 przyzakładowych ujęć wody (m.in. przy RSP, mleczarniach, gorzelni, ciepłarni).

Część sołectwa Nowa Chełmża znajduje się w strefie ochrony pośredniej ujęcia wody zlokalizowanego na terenie miasta Chełmża.

Eksploatacją i administracją stacji zajmuje się Gospodarstwo Pomocnicze przy Urzędzie Gminy w Chełmży.

Stan istniejących wodociągów

Wszystkie wsie na terenie gminy podłączone są do wodociągu gminnego. Stopień ich zwodociągowania szacuje się w granicach od 95,2% do 100%; dla całej gminy wartość ta wynosi 99,8%. Poza zasięgiem sieci znajdują się pojedyncze gospodarstwa domowe. Ogólna długość sieci wodociągowej w gminie wynosi 278,9 km¹¹, podłączonych jest do niej 1 682 budynków mieszkalnych oraz obiektów użyteczności publicznej¹². W skład sieci wodociągowej gminy wchodzi 5 stacji uzdatniania wody, z czego 3 znajdują się w użytkowaniu, a 2 stanowią rezerwę.

Sieć wodociągów w gminie jest spięta, wyjątek stanowią przewody przesyłające wodę z ujęcia w Morczynach.

Stacja uzdatniania wody SUW Nawra – zaopatruje wsie: Nawra, Bogusławki, Parowa Fałęcka, Windak, Bielczyny, Głuchowo, Kończewice, Browina, Brąchnówko. Oprócz tego woda dostarczana jest wodociągami na teren sąsiedniej gminy Łubianki. Sieć spięta jest z wodociągiem podłączonym do ujęcia wody w Dziemionach.

Stacja uzdatniania wody SUW Dziemiony – zaopatruje wsie: Skąpe, Nowa Chełmża, Dziemiony, Witkowo, Pluskowęsy, Zalesie, Zelgno, Januszewo, Liznowo, Drzonówek, Szerokopas, Świątosław, Zajączkowo.

Stacja uzdatniania wody SUW Morczyny – zaopatruje wsie: Grzywna, Kuczwały, Sławkowo, Mirakowo, Kielbasin, Zalesie. Modernizowana była w 2006 r.

Istnieje możliwość przesyłu wody do miejscowości Chrapice w sołectwie Skąpe z ujęcia wody znajdującego się w gminie Papowo Biskupie oraz do zabudowań w Strużalu i Nowej Chełmży z ujęcia znajdującego się w mieście administrowanego przez Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Chełmży. Do chwili obecnej przesył wody z terenów miasta nie był realizowany.

13.2.2. Kanalizacja i oczyszczalnie ścieków sanitarnych

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy wynosi 23,1 km, z czego 22,7 km stanowi własność gminy, (pozostała sieć jest własnością Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej czy Domu Pomocy Społecznej zlokalizowanych na terenie gminy). Obejmuje ona wsie Dźwierzno, Zelgno, Grzywna i Kończewice (schemat nr 14). Korzysta z niej 2 019 osób, co stanowi blisko 21% ogółu mieszkańców gminy a liczba połączeń do budynków mieszkalnych i zbiorowej zabudowy wyniosła 229 sztuk¹³(dane z 2006 r. GUS). Średnie

¹¹ Strategia gminy Chełmża

¹² Dane GUS

¹³ Dane GUS (stan na 31.12.2006)

zużycie wody przez jednego mieszkańca w ciągu doby, będące równoważne z ilością odpływających ścieków, wynosi 120 dm^3 . W związku z tym ilość ścieków wytwarzana przez ogół mieszkańców szacowana jest na $Q_d = 1150 \text{ m}^3/\text{d}$, maksymalnie- $Q_{d\max} = 1500 \text{ m}^3/\text{d}$.

Ścieki bytowo-gospodarcze odprowadzane są obecnie do oczyszczalni zlokalizowanych w:

- Browinie;
- Zelgnie;
- mieście Chełmża należącej do Cukrowni Chełmża.

Ścieki z pozostałych terenów gminy, nie objętych kanalizacją grawitacyjną i tłoczną w większości odprowadzane są do odbiorników indywidualnych. Na terenie gminy funkcjonują oczyszczalnie przyzagrodowe w miejscowościach: Bogusławki (1 oczyszczalnia), Browina (1), Grzywna (3), Mirakowo (3), Kielbasin (1), Zalesie (1). Istnienie tych oczyszczalni wymaga od Urzędu Gminy stworzenia systemu kontroli ich działania oraz systemu wywożenia z nich osadu. Ścieki ze zbiorników wybieralnych przy gospodarstwach domowych wywożone są do oczyszczalni ścieków w Zelgnie oraz do oczyszczalni w Chełmży. Osady z oczyszczalni będących w użytkowaniu Gospodarstwa Pomocniczego przy Urzędzie Gminy w Chełmży są gromadzone w kompostownikach przy oczyszczalniach a następnie, po ich zapelnieniu, wywożone na nieużytki i tereny zieleni będące własnością gminy.

Zarządcą sieci kanalizacyjnej na terenie gminy jest Gospodarstwo Pomocnicze przy Urzędzie Gminy w Chełmży.

Istniejące urządzenia oczyszczania ścieków wymagają modernizacji i przebudowy w celu poprawy ich wydajności. W 2006 r. gmina opracowała koncepcje dotyczące kanalizacji i oczyszczalni ścieków sanitarnych w gminie.

13.2.3. Elektroenergetyka

Na terenie gminy Chełmża nie występują źródła wytwarzania energii elektrycznej.

Ze względu na brak stacji 110/15 kV, gmina zasilana jest z głównego punktu zasilania (GPZ) znajdującego się na terenie miasta Chełmża a w przypadkach awaryjnych z GPZ-u w Unisławie (schemat nr 15).

Z w/w stacji wyprowadzone są linie napowietrzne, z których część stanowi sieć średniego napięcia. Sieć linii średniego napięcia jest spięta, jej odcinki wyprowadzane są poza gminę i zasilają także sąsiednie miejscowości. W razie awarii możliwe jest przesyłanie prądu w kierunku gminy Chełmża liniami średniego napięcia spoza jej terenu.

W gminie funkcjonuje jeden system średniego napięcia 15 kV. Sieci napowietrzne, doprowadzają napięcie do stacji transformatorowych, w których następuje jego obniżenie do wartości 0,4 kV. Jest to napięcie sieci konsumpcyjnej i oświetleniowej.

Stacje transformatorowe na terenie gminy są w zdecydowanej większości wolnostojące, słupowe, wykonane z prefabrykatów. Łącznie na terenie gminy znajdują się 133 stacje transformatorowe.

Przez obszar gminy przebiegają następujące linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia:

- linia napowietrzna relacji: Toruń Elana – Grudziądz Węgrowo o napięciu 220 kV,
- linia napowietrzna relacji – GPZ Unisław – GPZ Chełmża, GPZ Chełmża – GPZ „Toruń Elana” o napięciu 110 kV.

Sieć energetyczna o napięciu 220 kV administrowana jest przez Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A., oddział w Bydgoszczy. Natomiast linie o napięciu 110 kV administruje Koncern Energetyczny Energa S.A., oddział w Toruniu. Z informacji

uzyskanych od administratora linii energetycznych wynika, że na terenie gminy Chełmża nie planuje się budowy nowych ani rozbudowy istniejących napowietrznych linii energetycznych wysokiego napięcia.

13.2.4. Zaopatrzenie w gaz

Gmina Chełmża nie posiada rozdzielczej sieci gazowej. Przez teren gminy przebiegają gazociągi wysokiego ciśnienia (schemat nr 15):

- gazociąg DN 500 o ciśnieniu 8,4 MPa, relacji Toruń – Rogóźno (fragment gazociągu Włocławek – Gdynia), eksploatowany jest przez OGP Gaz-System S.A. Oddział w Gdańsku,
- gazociąg DN 400 o ciśnieniu 5,5 Mpa, relacji Toruń – Rogóźno, wraz z odchodzącą od niego nitką DN200 o ciśnieniu 5,5 Mpa Pluskowęsy – Chełmża, eksploatowany jest przez OGP Gaz-System S.A. Oddział w Gdańsku.

W realizacji PGNiG S.A. znajduje się gazociąg DN 300 mm o ciśnieniu 8,4 MPa, relacji Chełmża – Chełmno – kierunek Bydgoszcz – Koronowo – Mrocza.

Do celów grzewczych i bytowych (tj. do ogrzewania wody, przygotowywania posiłków) wykorzystuje się gaz butlowy.

W 1990 r. opracowano *Studium Gazyfikacji gminy Chełmża*, które zakładało budowę sieci gazowniczej zasilanej z istniejącego gazociągu wysokiego ciśnienia DN 400 z lokalizacją trzech stacji redukcyjno – pomiarowych I^o w miejscowościach Mirakowo, Kończewice, Zelgno. Do dnia dzisiejszego nie zrealizowano w/w założeń.

Do 2010 r. nie jest przewidziana budowa rozdzielczej sieci gazowej na terenie gminy Chełmża.

13.2.5. Gospodarka odpadami

Unieszkodliwianie odpadów na obszarze gminy Chełmża prowadzone jest poprzez ich składowanie na ściśle wydzielonym terenie. Obecnie w gminie nie ma składowiska odpadów. Wspólnie z gminą Łysomice i miastem Chełmżą, gmina Chełmża korzysta z niewielkiego składowiska odpadów (1,76 ha) w miejscowości Kamionki Duże (gmina Łysomice). Stopień wypełnienia tego składowiska w 2005 r. wynosił 47%. Dawne składowisko gminne znajdujące się w Bielczynach, o powierzchni 4,5 ha zostało zamknięte i zrekultywowane. Unieszkodliwianie osadów ściekowych ma miejsce na poletkach osadowych przy oczyszczalniach ścieków.

Ze względu na rolniczy charakter gminy, udział odpadów przemysłowych I i II grupy, czyli tych najbardziej uciążliwych jest tutaj znikomy. W danej grupie przeważają odpady cukrownicze i przetwórstwa owocowo-warzywnego. Jednak i ich udział jest bardzo mały. W stosunku do lat poprzednich odnotowano spadek ilości wytwarzanych odpadów, głównie z przyczyn powszechniejszego stosowania technologii niskoodpadowych, jak również w ograniczeniu działalności większych jednostek gospodarczych. Odpady materiałów niebezpiecznych, zawierających azbest wywożone są na składowisko należące do Zakładu „ECO-POL” Sp. z o.o. znajdującego się w Chełmży.

W ogólnym bilansie odpadów duży udział mają odpady komunalne, przede wszystkim z gospodarstw domowych, ale także z obiektów uciążliwości publicznej (Spółdzielni Mleczarskiej w Zelgnie, ubojni w Dziemionach, masarni w Kończewicach) rzemiosła i drobnego przemysłu. Ilość zgromadzonych odpadów z terenu gminy Chełmża w ciągu roku szacuje się na 3 000 do 10 000 m³. (na podstawie: *Stanu środowiska w województwie toruńskim*” red. Burak Sz., 1996, Toruń) Gospodarka odpadami komunalnymi jest niewystarczająca dla potrzeb gminy. Nie został zorganizowany system zbiórki surowców wtórnych „u źródła” oraz odpadów niebezpiecznych od mieszkańców gminy. Poza tym cały

system zbierania odpadów nie obejmuje w całości wszystkich miejscowości gminy i ich mieszkańców; w dużej ilości odpady komunalne przenikają w sposób niekontrolowany do środowiska.

Obowiązki wynikające z zasad utrzymywania czystości i porządku realizowane są przez Zakład Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Chełmży i Gospodarstwo Pomocnicze przy Urzędzie Gminy.

Plan Gospodarki Odpadami Powiatu Toruńskiego na lata 2004-2010 z perspektywą na lata 2011-2020 zakłada dalsze funkcjonowanie istniejących składowisk do wyczerpania ich chłonności, przy czym nie jest planowana budowa składowiska odpadów na terenie gminy Chełmża.

13.2.6. Telekomunikacja

Rozwój telekomunikacji na terenie Gminy Chełmża zależy od samorządu lokalnego. Istnieje możliwość dokonania wyboru dostawcy usług telekomunikacyjnych między Telekomunikacją Polska S.A. a Netią Telekom S.A.

Od 1990 r. infrastruktura telekomunikacyjna ulegała intensywnej rozbudowie i modernizacji, szczególnie w części wschodniej.

Tereny gminy Chełmża znajdują się w zasięgu działania sieci telefonii komórkowej Orange, Plus GSM i Polskiej Telefoni Cyfrowej Era.

System telekomunikacji na terenie gminy jest wystarczająco rozwinięty. Aktualny system przedstawia schemat nr 16.

14. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

14.1. ZADANIA O ZNACZENIU KRAJOWYM

- budowa autostrady A1,
- przebudowa drogi krajowej nr 1.

14.2. ZADANIA O ZNACZENIU WOJEWÓDZKIM

- przebudowa drogi wojewódzkiej nr 499,
- przebudowa drogi wojewódzkiej nr 551 – budowę obwodnicy Chełmży i remont nawierzchni,
- przebudowa drogi wojewódzkiej nr 589 – remont nawierzchni,
- przebudowa drogi wojewódzkiej nr 599,
- przebudowa drogi wojewódzkiej nr 649,
- przebudowa linii kolejowej nr 207,
- przebudowa linii kolejowej nr 209,
- Budowa gazociągu Dn 500 mm Toruń – Rogoźno (fragment gazociągu Włocławek – Gdynia),
- Budowa gazociągu Dn 300 mm o przebiegu Chełmża – Chełmno – Świecie – kierunek Bydgoszcz – Koronowo – Mroczka,
- Budowa szlaku konno – rowerowego śladem linia kolejowa Chełmża – Grzegorz – Mełno.

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA

1.	WPROWADZENIE	6
2.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU ORAZ ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY	7
2.1.	PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE – STAN PRAWNY	7
2.1.1.	<i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego</i>	8
2.1.2.	<i>Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Chełmża</i>	10
2.1.3.	<i>Obowiązujące plany miejscowe</i>	11
2.1.4.	<i>Decyzje administracyjne</i>	13
2.2.	DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENÓW	16
2.2.1.	<i>Tereny mieszkaniowe – stan mieszkalnictwa</i>	16
2.2.2.	<i>Tereny usługowo – produkcyjne</i>	18
2.2.3.	<i>Tereny zieleni, rekreacji, sportu i wypoczynku</i>	18
2.2.4.	<i>Stan infrastruktury technicznej</i>	19
3.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	20
3.1.	ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	20
3.1.1.	<i>Budowa geologiczna, geomorfologia, rzeźba terenu</i>	20
3.1.2.	<i>Charakterystyka warunków geologiczno-inżynierskich</i>	21
3.1.3.	<i>Gleby</i>	22
3.1.4.	<i>Hydrologia</i>	22
3.1.5.	<i>Klimat</i>	24
3.1.6.	<i>Flora</i>	25
3.1.7.	<i>Fauna</i>	25
3.2.	LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA	25
3.2.1.	<i>Typy siedliskowe lasów</i>	26
3.2.2.	<i>Funkcje lasów</i>	27
3.3.	ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA	27
3.4.	STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	34
3.4.1.	<i>Zagrożenia i stan gleb</i>	34
3.4.2.	<i>Przekształcenia powierzchni ziemi i zagrożenie występowania masowych ruchów ziemi</i>	34
3.4.3.	<i>Zagrożenia i stanu powietrza</i>	35
3.4.4.	<i>Klimat akustyczny</i>	36
3.4.5.	<i>Zagrożenia i stan wód</i>	36
3.4.6.	<i>Zagrożenia i stan lasów</i>	37
3.5.	WYMOGI OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	38
4.	WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH	39
5.	WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH	39
5.1.	UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN	39
5.2.	ZASOBY WÓD PODZIEMNYCH	39
6.	WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	40
7.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	41

7.1.	RYS HISTORYCZNY-----	41
7.2.	WALORY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO-----	42
7.2.1.	<i>Wsie o układzie przestrzennym i zabudowie o wartościach historycznych</i> -----	42
7.2.2.	<i>Zespoły pałacowo-parkowe, dworsko-parkowe i folwarki</i> -----	44
7.2.3.	<i>Kościół zabytkowy</i> -----	48
7.2.4.	<i>Cmentarze zabytkowe</i> -----	48
7.2.5.	<i>Obiekty techniki i kultury materialnej</i> -----	49
7.2.6.	<i>Stanowiska archeologiczne</i> -----	50
7.2.7.	<i>Obiekty i obszary wpisane do ewidencji WKZ</i> -----	51
7.3.	MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ -----	51
7.4.	STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO -----	51
8.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA	
	MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA -----	52
8.1.	POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY -----	52
8.1.1.	<i>Projekcja demograficzna na 2020 r.</i> -----	55
8.2.	SYTUACJA NA RYNKU PRACY -----	55
8.2.1.	<i>Podmioty gospodarcze</i> -----	55
8.2.2.	<i>Zatrudnienie</i> -----	57
8.2.3.	<i>Bezrobocie</i> -----	57
8.3.	INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA -----	58
8.3.1.	<i>Ochrona zdrowia</i> -----	58
8.3.2.	<i>Oświata</i> -----	58
8.3.3.	<i>Kultura</i> -----	59
8.3.4.	<i>Sport i turystyka</i> -----	59
9.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI	
	I JEJ MIENIA -----	60
9.1.	CHARAKTERYSTYKA ZAGROŻEŃ I STANU BEZPIECZEŃSTWA -----	60
9.2.	JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNE ZA ZAPEWNIENIA BEZPIECZEŃSTWA -----	61
10.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY-	
	-----	62
10.1.	DOKUMENTÓW SZCZEBŁA WOJEWÓDZKIEGO-----	62
10.2.	DOKUMENTÓW SZCZEBŁA POWIATOWEGO -----	67
10.3.	DOKUMENTÓW SZCZEBŁA LOKALNEGO -----	69
10.4.	ZŁOŻONE WNIOSKI O ZMIANIE PRZEZNACZENIA TERENU-----	73
10.4.1.	<i>Instytucji uzgadniających i opiniujących</i> -----	73
10.4.2.	<i>Mieszkańców i urzędu gminy</i> -----	74
11.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW -----	75
12.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW	
	CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH-----	76
12.1.	OBIEKTY I TERENY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE	
	PRZYRODY -----	76
12.1.1.	<i>Obszar chronionego krajobrazu</i> -----	76
12.1.2.	<i>Pomniki przyrody</i> -----	76
12.1.3.	<i>Użytki ekologiczne</i> -----	77
12.2.	OBIEKTY I OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE	
	ZABYTKÓW -----	78
12.3.	OBSZARY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE GRUNTÓW	
	ROLNYCH I LEŚNYCH -----	79
13.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I	
	INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI	
	WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI-----	80
13.1.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCEGO Z ISTNIEJĄCEGO SYSTEMU	
	TRANSPORTOWEGO-----	80
13.1.1.	<i>Układ drogowy.</i> -----	80
13.1.2.	<i>Komunikacja kolejowa.</i> -----	84

13.1.3.	<i>Komunikacja autobusowa.</i>	85
13.1.4.	<i>Transport ładunków</i>	85
13.1.5.	<i>Ruch pieszy i rowerowy</i>	85
13.1.6.	<i>Parkowanie pojazdów</i>	86
13.2.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCEGO Z ISTNIEJĄCEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	86
13.2.1.	<i>Zaopatrzenie w wodę</i>	86
13.2.2.	<i>Kanalizacja i oczyszczalnie ścieków sanitarnych</i>	87
13.2.3.	<i>Elektroenergetyka</i>	88
13.2.4.	<i>Zaopatrzenie w gaz</i>	89
13.2.5.	<i>Gospodarka odpadami</i>	89
13.2.6.	<i>Telekomunikacja</i>	90
14.	ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	91
14.1.	<i>ZADANIA O ZNACZENIU KRAJOWYM</i>	91
14.2.	<i>ZADANIA O ZNACZENIU WOJEWÓDZKIM</i>	91
	SPIS TREŚCI	92